

ТРЕНДОВИ

Република Србија
Републички завод за статистику

ISSN 1820-1148

ТРЕНДОВИ

www.stat.gov.rs

II квартал, 2020.

Београд, 2020.

Трендови, II квартал 2020.

Издаје и штампа: Републички завод за статистику, Београд, Милана Ракића 5

Одговара: Миладин Ковачевић, директор

Уредник: Катарина Станчић

Рукопис припремили:

Горан Катић (Макроекономске прогнозе, Цене, Психолошки аспекти прогнозе БДП-а за 2020. годину)

Марина Павловић (Бруто домаћи производ)

Весна Златановић (Грађевинарство, Спољна трговина, Унутрашња трговина, Индустијска производња, Туризам)

Катарина Станчић (Тржиште рада, Зараде)

Јасмина Јотев (Индекс економске климе, Регионалне економске асиметричности, Регионална демографска регресија у Србији)

Лектура: Емилија Бацковић

Дизајн и припрема за штампу: Одељење за развој, припрему и визуелизацију статистичких аутпута

Републички завод за статистику, као главни произвођач и дисеминатор статистичких података, објављује велики број саопштења, индикатора, билтена итд. Мноштво публикација често ствара конфузију међу корисницима, који, с друге стране, употребљавају статистичке податке како би проценили своје перформансе и ускладили их са другим економским субјектима и кретањима.

Будући да, осим ускостручних, велики број корисника није ни статистички, ни економски едукован, разноликост података код њих може изазвати збуњеност, неразумевање и погрешну процену приоритета, што често резултира отпором према информацијама.

С обзиром на то да је статистички систем веома комплексан и генерализован, дизајниран тако да задовољи специфичне субсекторске потребе за информацијама, у модерном друштву је неразумевање статистичких података честа појава. Информисање објављивањем „сувопарних“ статистичких података корисницима често није довољно, пошто даје само парцијалну слику о макроекономији. Конкретно, показало се да традиционални начини приказивања података (табеле, саопштења итд.) не омогућавају брзо разумевање социоекономске стварности и не успевају да пренесу кључну поруку, нарочито када је број података велики.

Имајући у виду све наведено и пратећи светске тенденције у приказивању статистичких података, као и интересовања стручне јавности, редизајнирани *Трендови*, традиционално, доносе заокружене кварталне и годишње податке, али кроз нови концепт приказивања најважнијих економских сигнала путем модерних и напреднијих графичких решења за презентовање и дисеминацију.

Уобичајено, у овом издању приказано је кретање најважнијих статистичких области у другом кварталу 2020. године (Бруто домаћи производ, Индустијска производња, Грађевинарство, Спољна трговина, Унутрашња трговина, Цене, Тржиште рада, Зараде, Туризам, Индекс економске климе и Регионалне економске асиметричности). Такође, дате су прогнозе кретања у појединим областима у наредном периоду, добијене применом ARIMA прогностичких модела. Сет композитних водећих индикатора, који имају могућност да са високим нивоом поузданости предвиде коњунктурна кретања и буду у функцији краткорочне прогнозе, приказан је у делу Макроекономске прогнозе.

Будући да је епидемија корона вирусом изазвала озбиљне поремећаје у глобалној и нашој економији, у овом издању је дат и посебан осврт на економске реакције овог глобалног феномена у стручном раду „Психолошки аспекти прогнозе БДП-а за 2020. годину“ аутора Горана Катића. Такође, у складу са препорукама Евростата, од овог броја ћемо редовно публиковати специфичне индикаторе који дају прецизнију слику о утицају пандемије корона вируса на тржиште рада.

У овом броју поново објављујемо и рад на тему регионалне демографске регресије у Србији, аутора Јасмине Јотев, с обзиром на то је у питању феномен који непрекидно изазива бројне полемике у јавности. Рад је обогаћен најновијим подацима везаним за процене кретања становништва и даје увид у територијалну демографску хетерогеност, природни прираштај, просечну старост по најзначајнијим регионима и остале значајне демографске показатеље.

Са жељом да подстакнемо истраживачки рад, позивамо стручњаке који се баве макроекономијом, математиком и статистиком да нам шаљу своје радове. Радови (или њихови делови) биће објављивани у складу са актуелним трендовима.

Републички завод за статистику од 1999. године не располаже појединим подацима за АП Косово и Метохија, тако да они нису садржани у обухвату података за Републику Србију – укупно.

Стручни рад – Регионална демографска регресија у Србији	7
Стручни рад – Психолошки аспекти прогнозе БДП-а за 2020. годину	15
1. Макроекономске прогнозе	19
2. Бруто домаћи производ	25
3. Индустриска производња	27
4. Грађевинарство	31
5. Спољна трговина	35
6. Унутрашња трговина	42
7. Цене	46
8. Тржиште рада	50
9. Зараде	55
10. Туризам	58
11. Индекс економске климе	61
12. Регионалне економске асиметричности	66

Аутор: мр Јасмина Јотев

Демографску слику Србије већ више деценија карактерише наглашено неравномеран територијални размештај становништва. Он је настао, пре свега, услед изразите разлике у стопама фертилитета становништва по подручјима и под утицајем разноврсних миграционих кретања, као и ефеката транзиционог процеса. Томе, свакако, треба додати етнички састав становништва у појединим деловима територије Србије, који за демографску последицу има различиту стопу рађања услед примене различитих модела репродукције.

Демографско пражњење и уситњавање, пре свега сеоских насеља, директно је повезано са процесом индустријализације, урбанизације и деаграризације Србије. Чињенице које говоре у прилог неравномерној густини насељености су да на скоро 80% територије Србије живи свега 40% укупног становништва, док скоро 25% укупног становништва живи у Београду.

Изразита демографска хетерогеност подручја Републике Србије рефлектовала се и на промене у укупном броју становника. На негативне тенденције у кретању укупног становништва Србије указују подаци последњег пописа, спроведеног 2011. године (7 186 862 становника), који бележе смањење броја становника у односу на претходни попис, док је према проценама средином 2019. године забележен број становника од 6 945 235, чиме је настављен депопулациони тренд становништва Србије.

Табела 1. Пораст – пад становништва Републике Србије, 1948–2019.

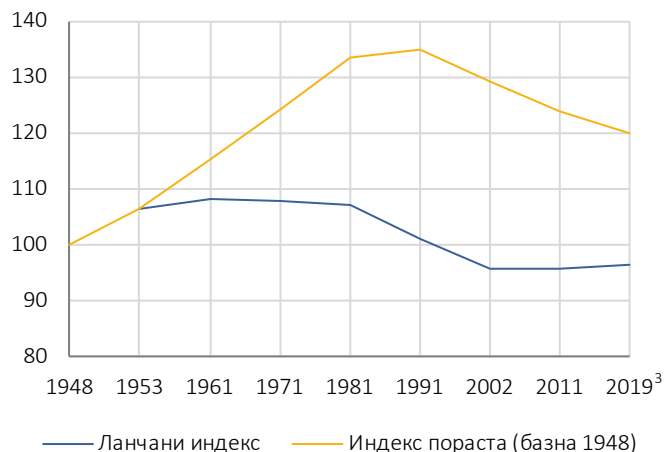
Година	Број становника ¹	Ланчани индекс (претходна година=100)	Индекс пораста (1948=100)
1948	5 794 932	-	100,0
1953	6 163 246	106,4	106,4
1961	6 678 239	108,4	115,2
1971	7 202 898	107,9	124,3
1981	7 729 236	107,3	133,4
1991	7 822 795	101,2	135,0
2002	7 498 001	95,8	129,4
2011	7 186 862	95,9	124,0
2019 ²	6 945 235	96,6	119,9

Извор: РЗС.

¹ Без података за КиМ.

² Процењен број становника средином године.

Графикон 1. Пораст – пад становништва Републике Србије, 1948–2019.

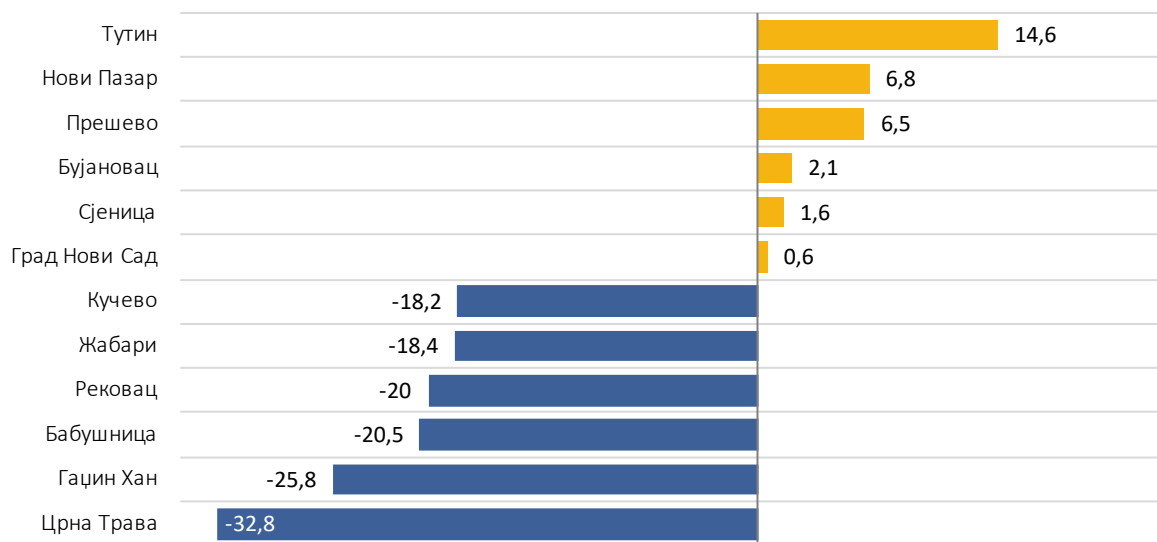
³ Процењен број становника средином године.

Својерсно демографско назадовање (демографска регресија) у Србији последица је вишегодишњег ниског природног прираштаја, који има све израженију тенденцију смањивања, тако да је угрожена проста репродукција становништва. Негативна биолошка репродукција се с временом просторно шири и хомогенизује Србију. Негативан природни прираштај је 1991. имала свака друга општина у Србији, док је у 2019. готово занемарљив број општина са позитивним природним прираштајем (шест општина). Скоро трећа деценија заредом како се у Републици Србији бележи негативан природни прираштај. Релативно посматрано на хиљаду становника, стопа природног прираштаја износила је у 2019. - 5,3‰. Општине са највећим негативним природним прираштајем налазе се углавном на привредно неразвијеном и емиграционом подручју. Стопа укупног фертилитета далеко је испод потреба прости репродукције становништва, која се обезбеђује са 2,1 дететом по жени. Девет година узастопно укупан број живорођене деце по жени у фертилном добу

Стручни рад – Регионална демографска регресија у Србији

у Србији стабилизован је на нивоу између 1,4 и 1,5 и испод је просека Европске уније (1,6 у 2018). Додатно забрињава податак да је учешће жена које се налазе у фертилном периоду (од 15 до 49 година) смањено за око 2,4% у односу на попис 2002. године, као и да све већи број жена излази из фертилног периода без деце.

Графикон 2. Стопе природног прираштаја, регионални екстреми 2019. (‰)

Просечна старост укупног становништва у Србији константно расте и у 2019. години достиже 43,3 године, при чему је више од петине становника Србије старије од 65 година, док је млађих од 15 година свега 14,3%. Продужење очекиваног трајања живота свакако је један од фактора увећања старије популације, па је тако у 2019. животни век од 75,7 већи за 3,4 године у односу 2002. годину.

Примери екстремног демографског урушавања су општине Сврљиг, Рековац, Гаџин Хан и Црна Трава, са просечном старошћу изнад 50 година. Србија се, према просечној старости, налази у групи европски најстаријих држава, међу којима су и земље региона: Бугарска (44,5), Словенија (44) и Хрватска (44).

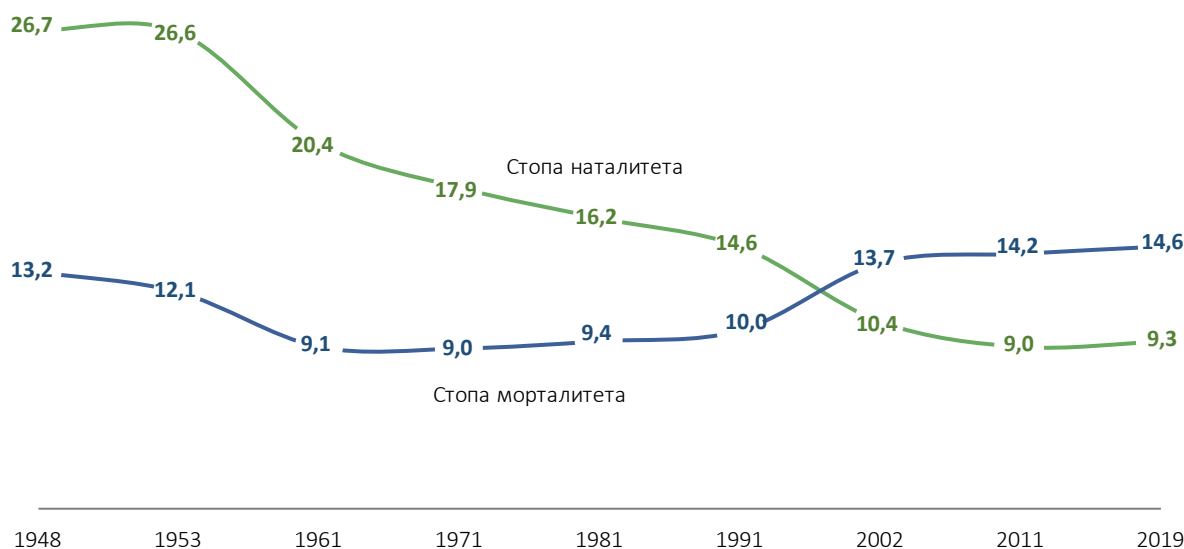
Демографске импликације старења становништва Србије веома су комплексне, тешке и дугорочне. Старење становништва у даљем периоду има за последицу старење фертилног контингента, што директно утиче на пад опште стопе natalитета, чиме се процес демографског старења убрзава.

Популационо старење детерминише прилично ограничавајући демографски оквир формирања радног контингента, а самим тим и активног становништва (на 100 радно способних лица долази 32 старих). Највеће оптерећење становништва радног узраста, изражено коефицијентом зависности старијег становништва¹, бележе Зајечарска (47,2%) и Пиротска (41,2%) област, док је најмање оптерећење радне снаге у Пчињској области (22,8%).

Повећање обима старачког, углавном економски неактивног становништва неминовно проузрокује повећање личне и јавне потрошње у Србији, пре свега у домену издвајања средстава за здравствено, социјално и пензијско осигурање старих лица. У том контексту се познавање одредница и разумевање последица старења становништва у Србији намеће као битан критеријум при креирању политике економског и социјалног развоја.

¹ Коефицијент зависности старијег становништва представља однос између укупног броја старијих особа у годинама када су они углавном економски неактивни (старости 65 и више година) и броја лица радног узраста (од 15 до 64 године).

Графикон 3. Природно кретање становништва Србије – депопулациони тренд¹ (%)

¹ Без података за КиМ, почев од 2002. године.

Знајући да Србија спада у групу земаља са демографски најстаријом популацијом, актуелна старосна структура ће се неминовно одразити на даље смањење наталитета и повећање морталитета те самим тим и убрзати депопулацију. На смањење становништва, поред негативне биолошке компоненте, утиче и емиграциона компонента, која ће и у наредном периоду одређивати популационе тенденције становништва Републике Србије.

Имајући у виду да је за регионалну валоризацију демографских ресурса неопходно што прецизније разумевање свих релевантних показатеља, креирање синтетичких индикатора се намеће као предуслов, чиме је у знатној мери олакшана анализа одређених сложених друштвених појава и процеса. Нов методолошки приступ, базиран на индексу демографских ресурса (i_{der})², синтетизује демографске компоненте с циљем утврђивања демографски угрожених или прогресивних подручја, применом типологије просторних јединица у Републици Србији.

Индекс демографских ресурса (i_{der}) формиран је синтезом демографског индекса (i_{dem}) и индекса образовања (i_o), уз укључивање корективног коефицијента k ³:

$$i_{der} = k \times (i_{dem} + i_o)$$

Демографски индекс (i_{dem}) одражава општи смер демографских промена у претходном периоду, најважније индикаторе демографског потенцијала, као и старосну структуру становништва, и заснива се на комбиновању четири базична демографска подиндикатора:

$$i_{dem} = \frac{iP_n}{P_{(n-1)}} \times p_{(0-14)} \times p_{f(20-29)} \times i_v$$

² И. Нејашмић, Р. Мишетић, „Синтетични показатељ демографских ресурса: допринос типологији хрватског простора“, Хрватски географски гласник 72/1, 49–62 (2010).

³ Ради потпунијег сагледавања регионалних демографских ресурса, укључен је и утицај демографске масе (броја становника посматране општине) посредством корективног коефицијента k , чије су вредности дефинисане стандардизовањем релативне промене броја становника (коефицијент динамике), а у складу са методологијом Нејашмић, И. и Мишетић, Р. (2010).

Стручни рад – Регионална демографска регресија у Србији

- (1) $i_{P_n/P_{(n-1)}}$ – релативна промена броја становника (коефицијент динамике)
- (2) $p_{(0-14)}$ – учешће младог предфертилног становништва старости 0–14 година у укупном становништву
- (3) $p_{f(20-29)}$ – учешће млађег женског фертилног становништва старости 20–29 година у укупном женском становништву
- (4) i_v – индекс виталности, представља синтетички показатељ стварне и потенцијалне биодинамике становништва. Заснива се на синтези показатеља природног кретања становништва (општа стопа фертилитета [f] и општа стопа морталитета [m]), показатеља старосне структуре становништва (индекс старења [is]) и учешћа контингента становништва старости 20–39 година у укупној популацији ($p_{(20-39)}$). Индекс виталности је показатељ нивоа старости становништва и израчунава се на следећи начин:

$$i_v = \frac{f \times p_{(20-39)}}{m \times is}$$

Демографски индекс на целовит начин одсликава размере територијалних демографских неравномерности и, сходно томе, вредности индекса варирају, тако да подручја повољних демографских карактеристика, бележе високе (изнадпросечне) вредности индекса, које понекад вишеструко превазилазе вредности индекса демографски угрожених подручја.

Индекс образовања (i_o) укључује два подиндикатора, који одражавају достигнути ниво образовања становништва, као и назнаке будуће заступљености образованог становништва:

$$i_o = p_{oIII} \times s_s$$

- (1) p_{oIII} – учешће становништва са завршеним терцијарним образовањем у укупном броју становника старости 25 и више година;
- (2) s_s – степен искоришћености студентског контингента становништва, као кључног носиоца развоја посматраног подручја. Представља учешће броја студената у популацији старости 20–24 године.

Табела 2. Преглед варијабли које улазе у састав индекса демографских ресурса (i_{der})

Ознака	Назив демографске варијабле
P_n	Укупан број становника (2019)
P_{n-1}	Укупан број становника (2011)
P_f	Укупан број женског становништва
$P_{(0-14)}$	Број становника млађих од 15 година
$P_{(25+)}$	Број становника старих 25 и више година
$P_{(20-24)}$	Број становника старости 20–24 године (студентска кохорта)
$P_{(20-39)}$	Број становника старости 20–39 година (млађе зрело становништво)
$P_{f(20-29)}$	Број женског становништва старости 20–29 година (млађи фертилни контингент)
$P_{f(15-49)}$	Број женског становништва старости 15–49 година (женски фертилни контингент)
$P_{(65+)}$	Број становника старих 65 и више година (контингент старог становништва)
P_{stud}	Број студената (2018)
P_{oIII}	Број становника са терцијарним образовањем
\bar{N}	Просечан број живорођених (2011–2019)
\bar{M}	Просечан број умрлих (2011–2019)

Стручни рад – Регионална демографска регресија у Србији

С обзиром на то да 95% општина бележи вредности индекса демографских ресурса у интервалу од 0 до 85, методологија рангирања је извршена тако што је управо вредност индекса 85 узета за доњу границу најповољнијег интервала, при чему је формирано шест типова демографских подручја (општина, области) у Републици Србији.

Табела 3. Типологија просторних јединица (општина) Србије према индексу демографских ресурса (*i_{der}*)

A	Подручје изразито повољних демографских ресурса	Изразито добре демографске одлике и потенцијали, врло висок ниво образовања, имиграција	≥ 85
B	Подручје повољних демографских ресурса	Врло добре, стабилне демографске одлике и потенцијали, висок ниво образовања	35,1–85
C	Подручје добрих демографских ресурса	Углавном добре демографске одлике и потенцијали, углавном добар ниво образовања	25,1–35
D	Подручје слабих демографских ресурса	Делимично добре демографске одлике и потенцијали, депопулација, углавном низак ниво образовања	15,1–25
E	Подручје веома слабих демографских ресурса	Врло слабе демографске одлике и потенцијали, изразита депопулација, углавном врло низак ниво образовања	5,1–15
F	Подручје изразито слабих демографских ресурса	Изразито слабе демографске одлике и потенцијали, „изумирање“, социодемографска депресија, изразито низак ниво образовања	≤ 5

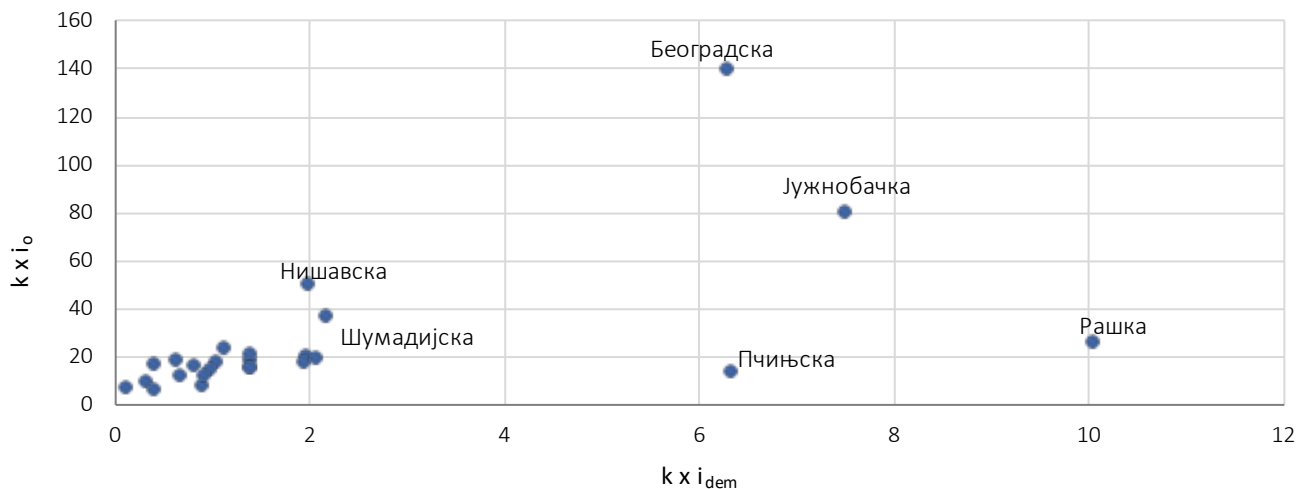
Извор: Према методологији Нејашмић, И. и Мишетић, Р. (2010), обрада РЗС.

Србија у целини, са вредношћу индекса демографских ресурса (*i_{der}*) од 21,8, припада типу D (Подручје слабих демографских ресурса), који карактерише депопулација и релативно низак ниво образовања, а што се, пре свега, односи на неразвијено и пригранично подручје.

Регионално посматрано, индекс демографских ресурса (*i_{der}*) има широк распон вредности од 7,2 (Браничевска област) до 147 (Београдска област). На изражен проблем регионалних диспаратитета указује и то да Београдска област бележи скоро седам пута већу вредност индекса демографских ресурса у односу на просек Србије или чак 20 пута превазилази одговарајући индекс Браничевске области. Типу А (подручје изразито повољних демографских ресурса) припадају Београдска (147), Јужнобачка (87,9) и Нишавска област (52,9), као подручја изразите концентрације становништва, на шта су одлучујући утицај имале унутрашње миграције (локалне и регионалне миграције), чиме су формираны снажни популациони потенцијали. У прилог томе говори и чињеница да је током 2019. године 127 421 лице променило пребивалиште, односно трајно се преселило из свог досадашњег места становања у друго место унутар Србије, а највише их се доселило управо у Београд (52 964) и у Регион Војводине (28 729). Највећи број области у Србији припада категорији D, коју карактеришу слаби демографски ресурси, што захтева посебан сценарио развојне подршке. Карактеристично је да се зоне демографски угрожених подручја шире и формирају два релативно компактна и просторно велика, депопулациона подручја у источним, западним и југозападним деловима Србије, али и у непосредној близини највећих урбаних агломерација у Републици.

Стручни рад – Регионална демографска регресија у Србији

Графикон 4. Позиционирање области према демографском индексу (i_{dem}) и индексу образовања (i_o)

Београдска и Јужнобачка област издвајају се као подручја најизраженије позитивне корелације демографског и образовног индекса, наспрот Пчињској и Рашкој области, где индекс образовања знатно заостаје у односу на демографски индекс (графикон 4).

Типологија области према индексу демографских ресурса (i_{der})

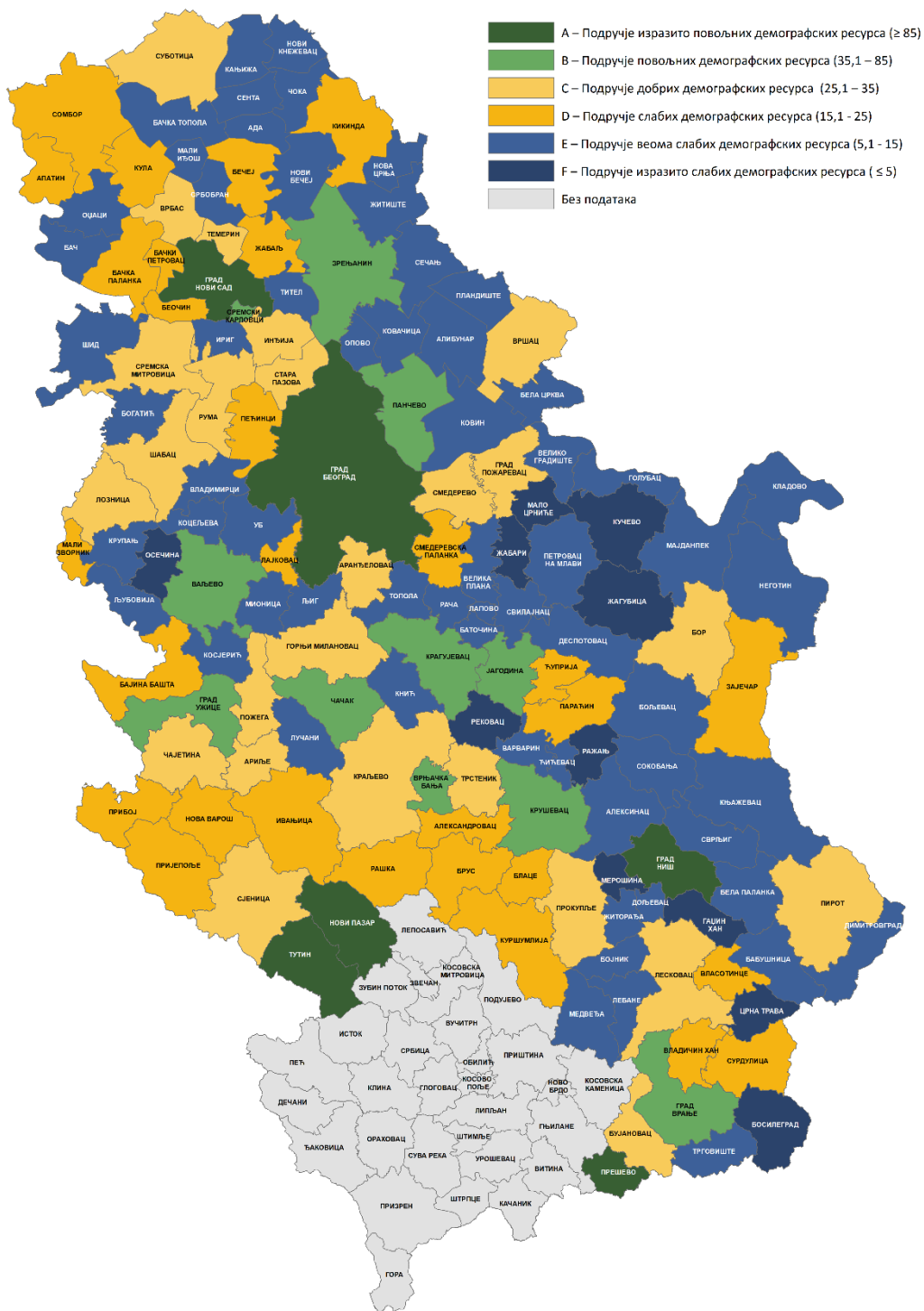
Тип А	Тип В	Тип С	Тип Д	Тип Е	Тип F
Београдска	Шумадијска	Златиборска	Расинска	Топличка	Севернобанатска
Јужнобачка	Рашка	Јужнобанатска	Колубарска	Западнобачка	Зајечарска
Нишавска	Моравичка	Сремска	Пиротска	Борска	Браничевска
		Пчињска	Поморавска		
		Средњобанатска	Подунавска		
		Севернобачка	Мачванска		
			Јабланичка		

Посматрано на нивоу општина, индекс демографских ресурса указује да чак 63 општине у Србији припадају групацији веома слабих демографских ресурса (Е), а 11 групацији изразито слабих демографских ресурса (F), при чему се општине Црна Трава, Гаџин Хан, Мало Црниће и Рековац већ традиционално издвајају као демографски најугроженија подручја.

Развојне последице демографског старења подручја Србије (103 или 71% општина припада групи D, E и F) огледају се у ниској привредној активности и нивоу развијености мереног преко бруто додате вредности – чак 136 општина учествује у БДВ-у Србије (2019) са мање од 1%, од којих 49 општина учествује са мање од 0,1%. Међутим, и подручја која спадају у групу демографски стабилног и прогресивног подручја не успевају да обезбеде виши економски ефекат, јер општине Нови Пазар, Тутин, Сјеница и Прешево остварују свега од 0,05% до 0,4% укупног БДВ-а Републике. Демографски најугроженије општине имају пет пута нижи БДВ од просека Републике. Баланс између обима и структуре популације, образовног нивоа и виталности једино је остварен у градовима – Београд, Нови Сад и Ниш, у којима се флексибилношћу тржишта рада, квалификационом структуром и концентрацијом становништва може обезбедити адекватна понуда радне снаге као одговор на потребе промене и развоја сектора привреде и услуга.

Стручни рад – Регионална демографска регресија у Србији

Карта 1. Просторна подела (типологија) општина према индексу демографских ресурса (i_{der})

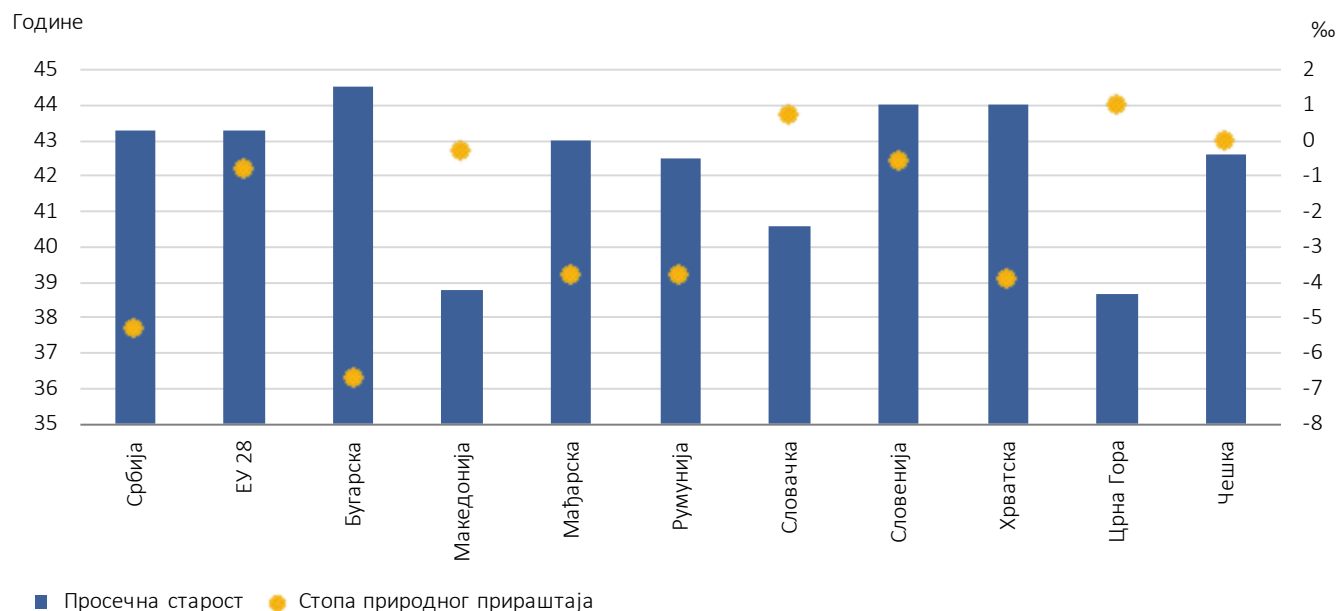
Стручни рад – Регионална демографска регресија у Србији

Уколико се наставе негативни демографски трендови, велика је вероватноћа да ће се остварити многобројне прогнозе, а међу њима и прогноза УН која најављује три милиона мање становника у Србији до краја 2061. године

Демографски индикатори иницирају закључак да регионална развојна политика мора да у стратешким одлукама апострофира мере којима се одређује будући демографски потенцијал Србије у целини, а посебно њених већ сада угрожених подручја.

Број становника ЕУ бележи константан раст, пре свега захваљујући механичком кретању становништва, јер је процес популационог старења увелико присутан у целој Европи. Међутим, упркос томе, већ трећу годину заредом стопа морталитета у ЕУ надмашује стопу наталитета, што се одразило на негативан природни прираштај.

Графикон 5. Природни прираштај и просечна старост по земљама, 2019.

С циљем достизања одрживог демографског развоја Србије, као приоритет се намеће повећање природног прираштаја. Међутим, да би становништво достигло предвиђени стадијум стационарног (становништво у коме ће следеће генерације бити исте величине као и постојеће), а како би се надокнадили досадашњи губици, ниво репродукције би у почетку морао бити изнад нивоа потребног за просто обнављање становништва, а треба имати у виду и да се промене у овој области не дешавају нагло и спонтано. Улога државе на свим нивоима у решавању ових проблема је значајна. На примеру неких европских држава може се видети да најефикасније мере представљају финансијска подршка породици и помоћ у усклађивању пословних и родитељских обавеза.

Мере популационе политике у Србији, које таргетирају феномен недовољног рађања деце и његове последице, заснивају се на документима стратешког типа, као што су Стратегија подстицања рађања и Национална стратегија за родну равноправност. Такође, две директне мере популационе политике важне за подстицање рађања у Србији односе се на родитељски додаток и одсуство поводом рођења детета. Ове мере су прописане Законом о финансијској подршци породици са децом („Службени гласник РС“, број 50/18) и Законом о раду („Службени гласник РС“, број 95/18).

Аутор: мр Горан Катић

„Људи у возовима спавају, или зевају,
Само деца притискају нос уз стакло прозора.
Само деца знају у шта гледају...“

Антоан де Сент Егзипери, „Мали принц“

Појам макроекономских прогноза

Прогноза је став о будућем догађају. Изражена стохастичност економских података главни је проблем са којим се суочавају успешна економска предвиђања. Прогнозирање је једно од најважнијих, финалних етапа анализе временских серија података анализираних варијабли, које следи тек након етапе оцене модела и провере његове адекватности. Процес извођења успешне економске прогнозе подразумева: прецизно дефинисање и разумевање појаве која је предмет прогнозе, дефинисање фактора који имају значајан утицај на односну варијаблу, примена адекватног метода прогнозирања и максимално могуће смањивање нерегуларних утицаја на посматрану варијаблу у будућности.

Методе прогнозирања РЗС-а

Основни методи прогнозе у економији могу се сврстати у следећих неколико група⁴: експертска процена, метод екстраполације, систем водећих индикатора, модели временских серија, пословна очекивања и економетријски модели. Развијени систем композитних водећих индикатора РЗС-а предњачи циклусима привредне активности, у просеку, за један до највише два квартала, и у комбинацији са економетријским моделима омогућава квантитативну евалуацију динамике годишње стопе раста привредне активности у кратком року.

Оптимизам versus песимизам

Значај оптимистичних и песимистичних претпоставки у извођењу прогностичких модела није само ствар објективности приступа и непристрасног извођења. У сваком сценарију могуће је извести лошије и боље, тј. песимистичне и оптимистичне претпоставке, па као такви, прогнозирани резултати нису упоредиви међу собом. Могуће је поредити само оптимистичне пројекције или само песимистичне пројекције међу собом. Отуда је фундаментално поћи од тога да сваки процес прогнозе има неке своје претпоставке и да је компарација више различитих прогноза (са различитим претпоставкама) које дају релевантне институције заправо један објективан, комплементаран приступ који уважава различите ставове о будућем догађају. Стога је могуће приказати више алтернативних сценарија – уколико их има. Нажалост, неразумевање процеса прогнозирања и погрешне интерпретације резултата, како од стране оних који извештавају о њима у јавним медијима, тако и од стране великог броја економских аналитичара, доводи до конфузије, извлачења погрешних закључака и политизације резултата, јер је присутно настојање да се и пре реализације пројекције прикажу као погрешне. Отуда се у пракси као и у стручној литератури економског прогнозирања разликује начин извештавања за потребе експерата, новинара и чланова Владе.

Стога, прогнозе свих релевантних домаћих и међународних институција требало би посматрати само као компаративни скуп академско-експертских различитих ставова о будућем догађају, које ће реализација потврдити или оспорити и о чему је могуће дискутовати, а не као „проглас“ једног става о будућем догађају који би сви требало да прихвате, како се то чини од стране извесног броја јавних медија. Оптимистичан приступ процесу прогнозирања уопште се не може сматрати пристрасношћу, већ само једним скупом претпоставки од којих се полази на основу аргумената.

⁴ David.F.Hendry, Neil R. Ericsson, "Understanding Economic Forecasts", The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, London, England 2001.

„Страхови“ међународних економских институција

Велике међународне институције (ММФ, Светска банка, Европска комисија) имају своја годишња и полугодишња извештавања о стању и прогнози раста привреде Србије за текућу годину. Велики међународни ауторитет ових институција након њихових објављених прогноза за БДП Србије често се у пракси од стране јавних медија и извесног броја економских стручњака у Србији прихвата као нешто *de facto*. Такав приступ о „прогностичкој непогрешивости“ међународних институција често није у интересу науке и учесника економског живота у Србији. Додатно, тензију економских субјеката диже и прича међународних економских институција о „великом паду“. Такав начин извештавања међународних институција и јавних медија, као, рецимо, ММФ-а, након објаве своје ревидиране јунске прогнозе за светску привреду (ревизија услед очекиваног другог таласа) и највеће европске привреде, само може унети додатну тензију и страх међу учесницима економских токова, од инвеститора до потрошача, чиме се криза додатно продубљује смањењем и овако посрнуле агрегатне тражње. Нарочито ако се има у виду да свака прогноза БДП-а са собом носи извесан ризик и да се понашање економских субјеката у евентуалном другом таласу опет не може предвидети са сигурношћу, јер је све „већ виђено“ у првом таласу, па је, сходно томе, оправдано претпоставити да ће и страхови економских субјеката у будућности бити мањи.

Табела 1. Компаративна анализа априлских прогноза БДП-а међународних институција и РЗС-а из претходних година⁵

Период датих прогноза, (април–јун)	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ВИПАС индикатор (РЗС)	0,5	2,0	-1,6	0,7	2,5	2,9	3,8	3,3	0,0
Европска комисија	0,3	1,7	-	-0,1	2,0	3,2	3,3	3,1	-4,1
Светска банка	1,5	2,0	-	-0,5	1,8	2,8	3,0	3,5	-0,5
ММФ	0,5	2,0	-	-0,5	1,8	3,0	3,5	3,5	-3,0
РЗС (остварење)	-0,7	2,9	-1,6	1,8	3,3	2,0	4,4	4,2	-

Извор: Анализа РЗС-а. ВИПАС – модел композитног водећег индикатора привредне активности Србије, РЗС-а. Систем композитних водећих индикатора (у ознаци ВИПАС), који су употреби у овом свом оригиналном називу још од 2009. године и коришћени су за прогнозе БДП-а за потребе Владе Србије од стране аутора.

V, U, Y, I или L ?

Реакције светске привреде као глобалног феномена, пре него се крену моделирати, траже пажљиву дијагностику природе кризе и давања извесних претпоставки као *ex ante* етапе у процесу израде прогноза. Криза у Србији започела је око 10. марта, када је индекс BELEX 15 регистровао 7-8 дана узастопни оштар пад вредности. У слично време и на сличан начин то се дешавало и са главним берзанским индексима и наших највећих спољнотрговинских партнера, нарочито немачким DAX-ом. Сличан сценарио одвијао се и са осталим главним берзанским индексима широм света. У том контексту, извесни светски прогнозери дефинисали су тзв. 3D профил епидемиолошке економске кризе у 2020. години, описујући неопходност разумевања њене дубине, распрострањености и кратког трајања (од месеца маја кренуо је опоравак)⁶. Од стране РЗС-а, сви ови аспекти пажљиво су анализирани и инпутирани у прогнозу БДП-а Србије за К2 и целу 2020. годину, које од самог почетка за своју подлогу имају интегрисану логику V криве, пре свега почев од месеца другог квартала.

⁵ Подаци о прогнози БДП-а ММФ-а (World Economic Outlook) и Европске комисије (Spring forecast) преузети су из њихових извештаја о прогнозама које сваке године објављују у месецу априлу односно мају (други термин објаве прогноза је октобар–новембар, Autumn forecast), док су прогнозе Светске банке (Global Prospects) за 2012–2019. преузете из њихових извештаја из месеца јуна сваке године (први термин је у месецу јануару). Подаци за 2014. годину нису узимани у компарацији услед ефекта елементарних непогода које су се десиле у мају месецу. Од 2018. године резултати ВИПАС индикатора објављивани су од стране РЗС-а у публикацији *Трендови* од првог квартала 2018. Прогноза Светске банке за 2020. годину је ревидирана (са -2,5%) и објављена у публикацији *Macro Poverty Outlook 2020*.

⁶ Lakshman Achuthan: „What cycles teach us about what to expect post coronavirus“, May, 2020. <https://www.macrovoices.com/guest-content/list-guest-transcripts/3657-2020-05-07-transcript-of-the-podcast-interview-between-erik-townsend-and-lakshman-achuthan/file>,

Између 2009. и 2020. разлика је само у 11 година протеклог времена.

Као што је познато, почетком 2020. године, светска економија суочила се са великом кризом агрегатне тражње, узрокованом епидемиолошком кризом и додатно подстакнутом успоравањем светске привреде још од средине 2019. године. Ако говоримо о европским економијама, изненадност кризе у марту месецу за све је била велики шок, праћен оштрим падом и понуде и тражње. Узимајући у обзир, да је до тада доступним месечним подацима овако нешто било немогуће предвидети (осим делимично појединим водећим индикаторима), многи светски економски прогнозери само су могли посматрати рушење економија земаља ЕУ и њихових прогноза за 2020.

Тако је, рецимо, занимљив пример око 50-ак професионалних економских прогнозера који су ангажовани од стране Европске централне банке (ЕЦБ) у њиховим редовним кварталним прогностичким анкетама. Они су с краја месеца јануара за целу 2020. годину прогнозирали раст БДП-а евро зоне за око 6,0%, да би крајем априла месеца њихове пројекције биле ревидиране на пад од око 5,5%. Из овога се у стручним круговима указало не само на слабост по слову структурних економетријских модела (тзв. чувена Лукасова критика у условима структурних ломова) него и постојећих месечних података статистичких завода широм света, који излазе са извесним закашњењем, као и на неопходност проналажења много респанзивнијих односно високофреквентнијих индикатора у текућем времену. Другим речима, природа епидемиолошке кризе се веома разликује од оне из 2009. године.

Гледано на глобалном нивоу, док је криза из 2009. кренула из сектора некретнина, и постепено се захуктавала, епидемиолошка криза из 2020. године је једноставно *обичан* глобални шок изазван реакцијама влада великог броја држава на затварање својих граница, ограничавајући на тај начин основне тржишне постулате о слободном кретању робе, људи и капитала.

Позитивизам и економска очекивања

Економска очекивања представљају главну стохастичку варијаблу у кретању економских токова. Још је својевремено амерички нобеловац Милтон Фридман рекао: „Уколико сви верујемо да ће раст инфлације у наредном периоду бити 2%, онда ће он бити 2%“, на овај начин желећи да укаже на велики значај економских очекивања од стране свих привредних субјеката. Заправо, оваква логика може се применити и у сфери моделског приступа антиципацији будућих вредности економских варијабли из било које сфере економије.

Као што је већ наведено, оваква премиса уопште не мора да подразумева необјективност, а још мање пристрасност у оцени параметара прогнозираних варијабли. Израда прогностичког модела није сама себи циљ, већ треба да да демонстрацију будућег догађаја и да има позитиван утицај на тај ток.

Штавише, она треба да одрази квантификовану визију будућег прогнозираног сценарија. Како се негативним очекивањима, тј. најављеним лошим прогнозама, не би вршило додатно застрашивање учесника економских токова, што се од стране великих међународних економских институција константно чини, то додатно продубљује кризу. Заправо, психологија код људи је увек таква да се нешто може сматрати лошим из неког разлога, али увек постоје и други углови гледања.

Позитивистичким приступом, који је примењен у прогнози БДП-а за 2020. од стране РЗС-а, пажљиво је издвојена психолошка компонента која, наспрам великог броја лошијих и песимистичних најава, треба да буде, пре свега, производ експертског рада и реалних околности. У свакој кризи, па и у овој епидемиолошкој, страх је роба која се најбоље продаје, јер да није било страха међу потрошачима и инвеститорима, на пример, већ примена мера опреза, до које је, на крају крајева, дошло, не би ни било никаквих ломова нити падова у производњи нити потребе за то. Ипак, људска психа је таква да се брзо прилагођава новонасталој ситуацији.

Другим речима, психоза страха код људи се након почетног импулса смањује, навикавањем на постојеће стање, што се након првобитног шока одражава на стабилизовање рационалних очекивања.

Тако, на пример, у марту смо видели да је дошло до гомилања робних резерви грађана Србије, иако за тим уопште није било потребе. У месецу априлу се понашање потрошача променило, да би се у мају и јуну постепено враћало у нормалу. Такође се може навести и актуелан пример понашања „рационалног потрошача“, наших српских туриста, који

су јуну, и поред још неразјашњених околности око транзита, масовно кретали у Грчку на море. Овакве реакције наших потрошача само указују да они и поред свега не желе да пропусте своје уплаћене аранжмане, као што је то био случај и пре неколико година у Египту, након терористичког напада на енглеске туристе. То указује да и поред свих околности, па чак и појачања мера заштите, туристичка сезона у КЗ у Србији не треба да буде отписана. Оваква понашања могу помоћи у изради психолошких профила домаћих туриста, што се у коначној инстанци може искористити и у процесу моделирања. Процена свих ових психолошких аспеката од стране прогнозерског тима РЗС-а, како потрошача, тако и инвеститора, била је од велике помоћи, и још увек је у изради пројекција привредне активности у кварталима 2020.

Даља истраживања

Узимајући у обзир сва ограничења у примени метода и техника прогнозе, као и изненадност догађаја од месеца марта, у РЗС-у су започета обимна истраживања на прикупљању високофреквентних података и извођењу индикатора БДП-а у реалном времену. Нова, брза анкетна истраживања РЗС-а о стању у индустрији, грађевинарству и услужном сектору само су наставак перманентног унапређења постојеће прогнозерске методологије, чији се резултати помно прате и компарирају са реализованим вредностима у периодичним публикацијама у циљу што транспарентнијег презентовања ефикасности објављених прогноза.

Светло на крају тунела уместо закључка

Велика епидемиолошка криза је, пре свега, један велики психолошки, биолошки, па тек онда економски рат.

Као што је познато, методологија научног истраживања као први корак након дефинисања појаве као предмета анализе подразумева постављање одређених хипотеза, које ће то истраживање потврдити или оспорити. Применом статистичких метода и модела, а узимањем у обзир претходно формиране велике базе података, дате хипотезе се подвргавају тестирању. Израда прогностичких модела и сценарија може се базирати на оптимистичним и/или песимистичким претпоставкама. И једне и друге могу бити засноване на реалним чињеницама. Исто тако, и једна и друга могу бити изведене непристрасно и стручно.

Основно аналитичко полазиште прогнозерског тима РСЗ-а јесу позитивистичке претпоставке, тим пре јер има реалних основа да се верује да се оне још увек могу реализовати. Пажљиво се прате подаци о понашању привредних учесника и тако у прогнозама покушава да се антиципира и део концепта бихевиористичког приступа.

Паралелно са тим процесом, од почетка епидемиолошке кризе развијене су нове технике мерења очекивања привредних субјеката у текућем времену и на основу њих формирају се индикатори у прогнози БДП-а, како кроз систем постојећих водећих индикатора (ВИПАС), тако и структурних модела. Свака борба која се води треба да се води с вером у успех, јер је у противном пораз и пад у дубоку рецесију неминован.

1. Макроекономске прогнозе

Развијени систем композитних водећих индикатора РЗС-а предњачи циклусима привредне активности, у просеку, за један до највише два квартала и у комбинацији са економетријским моделима омогућава квантитативну евалуацију динамике годишње стопе раста привредне активности у кратком року. У наставку ће бити презентована фамилија водећих индикатора по секторима и одговарајуће прогнозе.

1.1. Грађевински индикатор привредне активности Србије – ГРИПАС⁶

Графикон 1.1. Циклуси ГРИПАС-а и БДВ-а грађевинарства, детрендовани, изравнати и стандардизовани подаци, одступање од просека периода, (%)

На основу водећег индикатора ГРИПАС, у Q3 2020. очекује се међугодишњи пад БДВ-а грађевинске активности од око 5,6%. Успорени пројекти из претходних квартала, нарочито на изградњи стамбених зграда и осталим грађевинама (саобраћајнице, цевоводи, сложене индустријске грађевине) интензивирани су у Q3.

Табела 1.1. Структура доприноса годишњој стопи раста БДВ-а грађевинарства

	2018				2019				2020	
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2
БДВ грађевинарства, годишња стопа раста, %	26,8	20,5	10,0	2,8	9,0	17,4	36,0	48,3	20,4	0,1
Зграде, п. п.	11,4	8,5	6,3	3,0	4,8	7,8	5,6	14,1	5,9	-0,3
<i>Стамбене зграде</i>	8,6	4,1	-2,8	0,4	1,9	4,3	1,8	5,5	0,0	-0,2
<i>Нестамбене зграде</i>	2,8	4,3	9,1	2,6	2,9	3,5	3,9	8,6	5,9	0,0
Остале грађевине, п. п.	15,3	12,0	3,7	-0,2	4,2	9,6	30,4	34,3	14,5	0,4
<i>Саобраћајна инфраструктура</i>	10,9	6,9	-0,2	-2,7	1,9	-0,2	12,1	16,2	1,1	0,4
<i>Цевоводи, комуникациони и електрични водови</i>	2,0	1,0	2,3	1,6	1,9	10,6	18,1	17,4	9,7	0,3
<i>Сложене индустријске грађевине</i>	1,6	3,4	1,5	0,8	0,6	-0,6	0,1	0,5	0,5	0,1
<i>Остале непоменуте грађевине</i>	0,8	0,8	0,1	0,1	-0,1	-0,3	0,0	0,1	3,1	-0,4
Допринос БДВ-а грађевинарства годишњој стопи раста БДП-а, п. п.	0,7	0,8	0,5	0,1	0,3	0,8	1,7	2,4	0,7	0,0

⁶ Водећи композитни грађевински индикатор ГРИПАС предњачи циклусу бруто додате вредности грађевинарства у просеку за око 1-2 квартала, а његов основни задатак јесте прогноза и детекција конјунктурног кретања БДВ-а грађевинарства у наредном периоду. Високо корелисан са кретањем укупног броја грађевинских дозвола, часова рада и радника на градилиштима, индикатор ГРИПАС укључује и информације о производњи и набавци грађевинског материјала и опреме, као и о предвиђеној вредности радова, рефлектујући све релевантне утицаје на грађевинску активност.

1. Макроекономске прогнозе

У Q2. грађевинска активност се највећим делом односила на завршетак гасоводног тока Турски ток (граница Бугарска – граница Мађарска), модернизацију пруге Београд–Нови Сад (преко Старе Пазове), обилазницу око Београда, изградњу стамбених комплекса по Београду и Новом Саду и нарочито наставак пројекта изградње еколошке енергане „Депонија Винча“, сврстане у групу „Остале непоменуте грађевине“.

Табела 1.2. Релативно одступање прогнозираних вредности водећег индикатора ГРИПАС од реализованих кварталних стопа раста БДВ-а грађевинарства, (%)

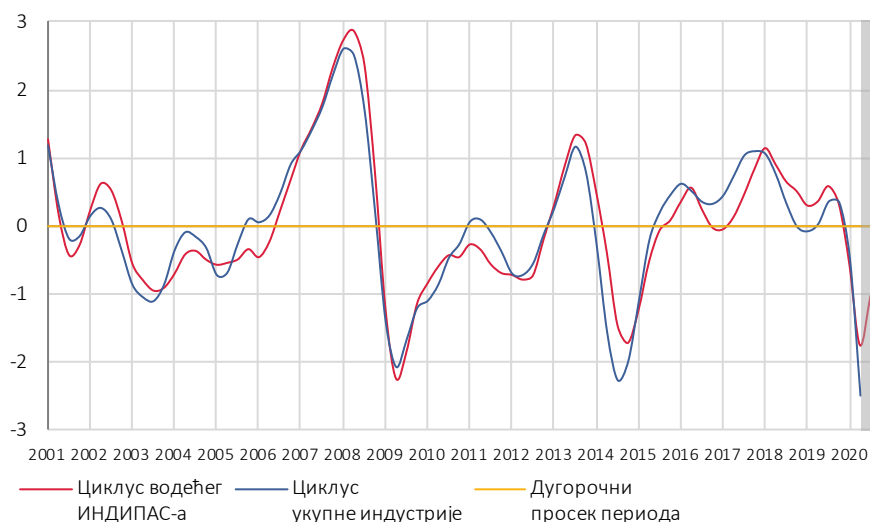
	2019				2020		
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3
Стварне вредности	9,0	17,4	36,0	48,3	20,4	0,1	-
Прогнозиране вредности	10,4	13,8	31,3	45,6	18,0	-9,5	-5,6
Одступање стварних вредности од прогнозираних, % (апсолутне вредности)	1,3	3,2	3,6	1,8	2,0	10,6	-

Напомена: Релативно одступање прогнозиране вредности од реализоване за (+/-) 5% сматрамо интервалном границом валидности дате прогнозе (95-процентни интервал поузданости индикатора). Прогнозиране вредности наведене у табели објављене су у претходним бројевима *Трендова*.

1.2. Индустијски индикатор привредне активности Србије – ИНДИПАС

Графикон 1.2. Поређење циклуса водећег индикатора ИНДИПАС и физичког обима укупне индустрије, изравнати и стандардизовани подаци, одступање од просека периода, (%)

На основу водећег индикатора ИНДИПАС, у Q3 очекује се међугодишњи раст индустријске производње од око 1,0%. Очекује се да ће овај раст бити превасходно узрокован већом активношћу у производњи сектора производње металних производа осим машина, производње прехранбених производа, производње електричне опреме, производње намештаја, производње одевних предмета и снабдевањем, ел. енергијом, гасом, паром и климатизација.

1. Макроекономске прогнозе

Табела 1.3. Релативно одступање прогнозираних вредности водећег индикатора ИНДИПАС од реализованих кварталних стопа раста БДВ-а укупне индустрије, (%)

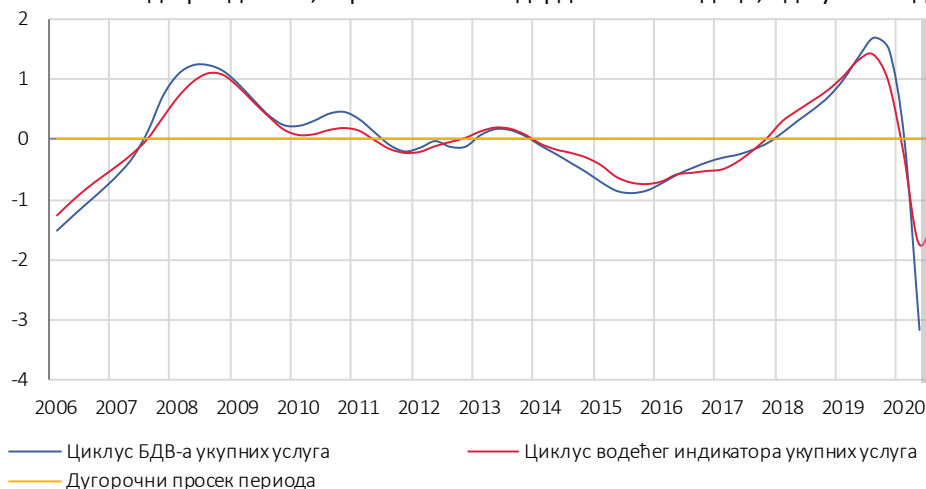
	2019				2020		
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3
Стварне вредности	-1,5	-2,1	2,1	3,1	4,3	-7,7	-
Прогнозиране вредности	-3,9	-2,4	2,3	2,5	3,2	-10,0	1,0
Одступање стварних вредности од прогнозираних, % (апсолутне вредности)	2,5	0,3	0,2	0,6	1,1	2,3	

Напомена: С обзиром на то да је процес прогнозе рађен на претходно десезонираним подацима, они се могу незнатно разликовати од оригиналних стопа раста које су званично објављене. Релативно одступање прогнозиране вредности од реализоване за (+/-) 5% сматрамо интервалном границом валидности дате прогнозе (95-процентни интервал поузданости индикатора). Прогнозиране вредности наведене у табели објављене су у претходним бројевима *Трендова*.

1.3. Водећи индикатор укупних услуга Србије

Графикон 1.3. Поређење циклуса водећег индикатора укупних услуга и БДВ-а укупних услуга, детрендовани, изравнати и стандардизовани подаци, одступање од просека периода, (%)

Применом водећег индикатора укупних услуга у Q3, очекује се благи међугодишњи пад БДВ-а укупних услуга од око 0,5%. Очекује се да ће овакав резултат бити превасходно одређен падом активности у области туризма и угоститељства, трговине на велико, науке, уметности и рекреације, као и области саобраћаја и телекомуникација.

Табела 1.4. Релативно одступање прогнозираних вредности водећег индикатора укупних услуга од реализованих кварталних стопа раста БДВ-а укупних услуга, (%)

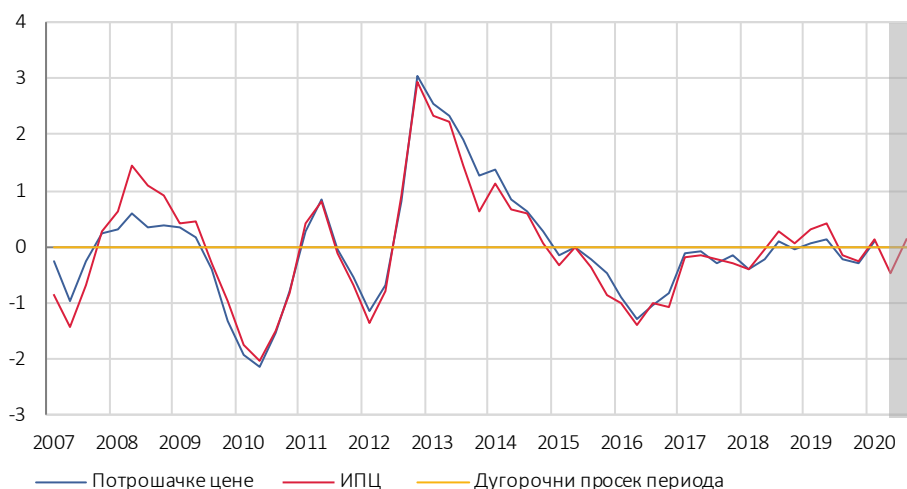
	2019				2020		
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3
Стварне вредности	3,9	3,8	4,2	5,1	4,9	-7,3	-
Прогнозиране вредности	3,9	3,2	3,5	4,3	4,3	-5,0	-0,5
Одступање стварних вредности од прогнозираних, % (апсолутне вредности)	0,0	0,6	0,7	0,8	0,6	2,4	

Напомена: С обзиром на то да је процес прогнозе рађен на претходно десезонираним подацима, они се могу незнатно разликовати од оригиналних стопа раста, које су званично објављене. Релативно одступање прогнозиране вредности од реализоване за (+/-) 5% сматрамо интервалном границом валидности дате прогнозе (95-процентни интервал поузданости индикатора). Прогнозиране вредности наведене у табели објављене су у претходним бројевима *Трендова*.

1. Макроекономске прогнозе

1.4. Модел прогнозе потрошачких цена P3C-а

Графикон 1.4. Поређење циклуса композитног водећег индикатора потрошачких цена (ИПЦ) и укупних потрошачких цена на мало у Србији, изравнати и стандардизовани подаци, одступање од просека периода, (%)

На основу водећег композитног индикатора потрошачких цена ИПЦ, у другом полугодишту 2020. очекује се благи раст нивоа потрошачких цена. Односно, у Q3 се очекује међугодишњи раст цена од око 1,8% а у Q4 око 2,8%, преваосходно условљен растом цене хране.

Табела 1.5. Водећи композитни индикатори прогнозе укупних потрошачких цена за Q3 2020. и Q4 2020, (%)

Међугодишња стопа раста	Индикатор цене горива (ИПЦ-Г) ¹	Индикатор цене хране и безалкохолних пића (ИПЦ-Х) ²	Индикатор цене дувана (ИПЦ-Д) ³	Укупне потрошачке цене (ИПЦ) ⁴
Q3 2020	-11,0	4,0	7,8	1,8
Q4 2020	-2,7	4,3	6,5	2,8

¹ ИПЦ-Г представља пондерисан композитни водећи индикатор који садржи информације о кретању најзначајнијих показатеља који утичу на цену горива у Србији и у свом кретању предњачи цени горива и мазива у Србији за око два месеца. Индикатор обухвата: светску цену сирове нафте типа *BRENT*, вредност фјучерса *WTI* сирове нафте (типа *Cushing Oklahoma*), просечну цену америчке сирове нафте *WTI* (при првој куповини са нафтних поља), валутни однос долара према еврџу, залихе у производњи сирове нафте на територији Србије и увоз нафте и нафтних деривата у Србију.

² Анализом кретања цене хране у Србији изведен је композитни водећи индикатор цене хране (у ознаци ИПЦ-Х), чији је основни циљ прогноза цене хране у наредна три месеца. Детаљном анализом великог броја варијабли издвојено је неколико са најбољим водећим прогностичким својствима на цену хране у Србији: хармонизовани индекс цена хране у Мађарској, просечна откупна цена производа произвођача ратарства, увоз сектора производње прехранбених производа, увоз млека, млечних производа и јаја, залихе свежег говеђега и телеђега меса, индекс малопродајних цена целокупне корпе поврћа.

³ Индикатор цене дувана је формиран на основу кретања акциза на дуван и произвођачких цена дувана за домаће тржиште, која су се показала као најбоља у процени варијабилитета цене дувана и дуванских производа у Србији.

⁴ Прогноза кретања потрошачких цена на мало у финалној фази представља интеграисање претходно добијених резултата водећих индикатора малопродајних цена анализираних група производа: горива (ИПЦ-Г), хране и безалкохолних пића (ИПЦ-Х) и дувана (ИПЦ-Д). Другоетапном, композитном и пондерисаном агрегацијом добијених горе описаних водећих индикатора изведен је нов композитни водећи индикатор (у ознаци ИПЦ), који за свој циљ има прогнозу потрошачких цена на мало за један квартал унапред.

1. Макроекономске прогнозе

1.5. Модел прогнозе пољопривреде – систем АГРИПАС⁷ („септембарски сценарио“)

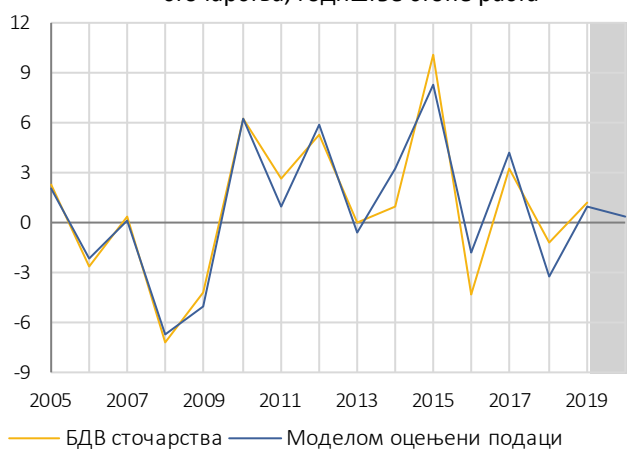
Применом система АГРИПАС (модел биљне и сточарске производње), а на основу реализованих параметара (мајски сценарио је базирао на процењеним инпутима модела) оба модела у тзв. „септембарском сценарију“, процењена је годишња стопа раста БДВ-а пољопривредне производње за 2020. годину од око 2,3%. На основу „септембарског сценарија“, у 2020. години се очекује међугодишњи раст БДВ-а биљне производње од око 2,3% и сточарске производње од око 0,4%. На основу добијених резултата, допринос БДВ-а сектора пољопривреде годишњој стопи раста БДП-а у 2020. години био би око 0,1 п. п.

Табела 1.6. Поређење прогнозираних и реализованих годишњих стопа раста и стопа раста БДВ-а пољопривреде.

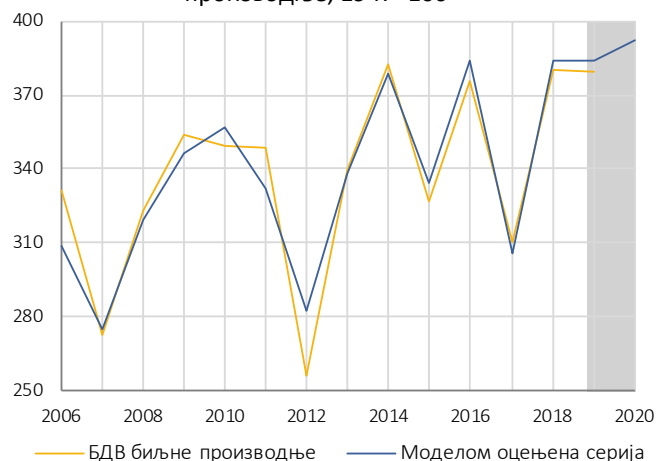
Година	Мајски сценарио	Септембарски сценарио	Реализација	Апсолутна одступања мајског сценарија од реализације, %	Апсолутна одступања септембарског сценарија од реализације, %
2018	12,8	16,5	15,2	2,1	1,1
2019	-3,8	-2,3	0,0	3,8	2,3
2020	1,5	2,3	-	-	-

Напомена: Реализација за 2019. је прелиминаран податак. Релативно одступање прогнозиране вредности од реализоване за (+/-) 5% сматрамо интервалном границом валидности дате прогнозе (95-процентни интервал поузданости индикатора). Прогнозиране вредности наведене у табели објављене су у претходним бројевима *Трендова*.

Графикон 1.5. Стварно и моделом оцењена БДВ сточарства, годишње стопе раста

Графикон 1.6. Стварно и моделом оцењена БДВ биљне производње, 1947=100

⁷ Модел биљне производње обухвата засебно моделирање производње пшенице и кукуруза, узимајући у обзир факторе падавина у сетвеним периодима, као и периодима генеративних фаза – од бокорења, убрзаног раста до фазе наливања зрна стрних жита и кукуруза, процену жетвених површина, варијабле сушних година биљних култура, индикаторе влаге земљишта (стандардизовани индекс падавина и Палмеров Z индекс) и остало. Резултати процена кретања пољопривреде, базирани на моделу биљне производње, даваће се у мају и септембру, кад је оквирно могуће извести коначни пољопривредни резултат и његов квантитативни утицај на стопу БДП-а у текућој години. Модел сточарства базиран је на структурном моделу прираста стоке и моделу примарних производа сточарства (који је у највећој зависности од резултата модела производње млека).

1. Макроекономске прогнозе

1.6. Резиме добијених резултата водећих индикатора по секторима БДВ-а за трећи квартал 2020. и целу годину

Табела 1.7. Прогнозе БДВ-а изабраних сектора и њихови процењени доприноси БДП-у

	Пољопривреда	Порези и доприноси	Индустрија	Грађевинарство	Услуге
Q3 – 2020					
Годишње стопе раста, %	2,8	0,8	1,0	-5,6	-0,5
Доприноси стопи раста БДП-а, п. п.	0,2	0,1	0,2	-0,4	-0,3
2020					
Годишње стопе раста, %	2,3	0,0	-0,6	1,6	-0,6
Доприноси стопи раста БДП-а, п. п.	0,1	0,0	-0,1	0,1	-0,3

Напомена: Услед заокруживања доприноса на једну децималу, збирови доприноса у табели могу показати за 0,1 или 0,2 п. п. мање/веће вредности у односу на целу стопу раста односног сектора и БДП-а, а заправо су једнаке вредностима стопе раста БДП-а приказаним у табели.

2. Бруто домаћи производ

2.1. Кретање бруто домаћег производа

У другом кварталу 2020. године остварен је реални пад БДП-а од 6,4% у односу на исти период претходне године. На услужни сектор, који је у претходном периоду био водећи фактор економског раста, ефекти пандемије изазване корона вирусом најјаче су се испољили, па је овај сектор у другом кварталу најзначајније утицао на негативно кретање БДП-а (-2,8 п. п.). Знатан негативан допринос дала је и индустрија (-1,5 п. п.).

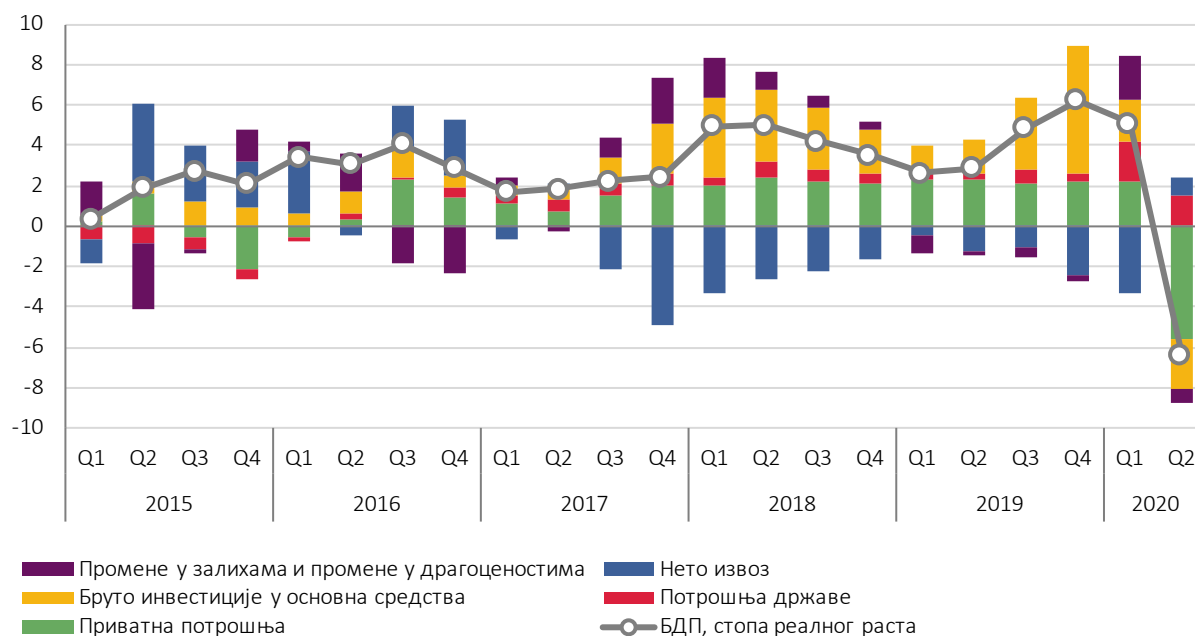
У првој половини године остварен је пад БДП-а од 0,8%.

Посматрано по агрегатима употребе, у другом кварталу 2020. године, у поређењу са истим периодом претходне године, приватна потрошња, уз остварен реални пад од 7,9%, најзначајније је допринела негативном кретању БДП-а (-5,5 п. п.). Инвестициона активност умањена је за 11,9% у поређењу са истим периодом претходне године (допринос кретању БДП-а од -2,5 п. п.). Извоз и увоз остварили су негативне стопе раста од 20,7% и 19,3%, респективно, са доприносом кретању БДП-а од -10,9 п. п. и -11,8 п. п. (табела 2.1).

Табела 2.1. БДП – агрегати употребе, међугодишње стопе реалног раста, Q1 2018 – Q2 2020. (%)
(поређење са истим периодом претходне године)

	2018				2019				2020	
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2
БДП	5,0	5,0	4,2	3,5	2,6	2,9	4,8	6,2	5,1	-6,4
Приватна потрошња	2,9	3,3	3,1	3,0	3,3	3,2	3,0	3,1	3,2	-7,9
Државна потрошња	2,3	4,9	4,1	3,2	2,4	2,1	4,7	2,5	11,8	8,9
Бруто инвестиције у основна средства	26,0	20,6	16,7	11,1	7,2	8,2	17,5	29,6	10,8	-11,9
Извоз	8,6	6,0	8,7	10,0	8,1	8,0	9,0	8,7	3,0	-20,7
Увоз	13,6	9,9	11,8	11,4	7,8	9,0	9,6	11,4	8,1	-19,3

Графикон 2.1. Доприноси међугодишњој стопи раста БДП-а – агрегати употребе (п.п.)

2. Бруто домаћи производ

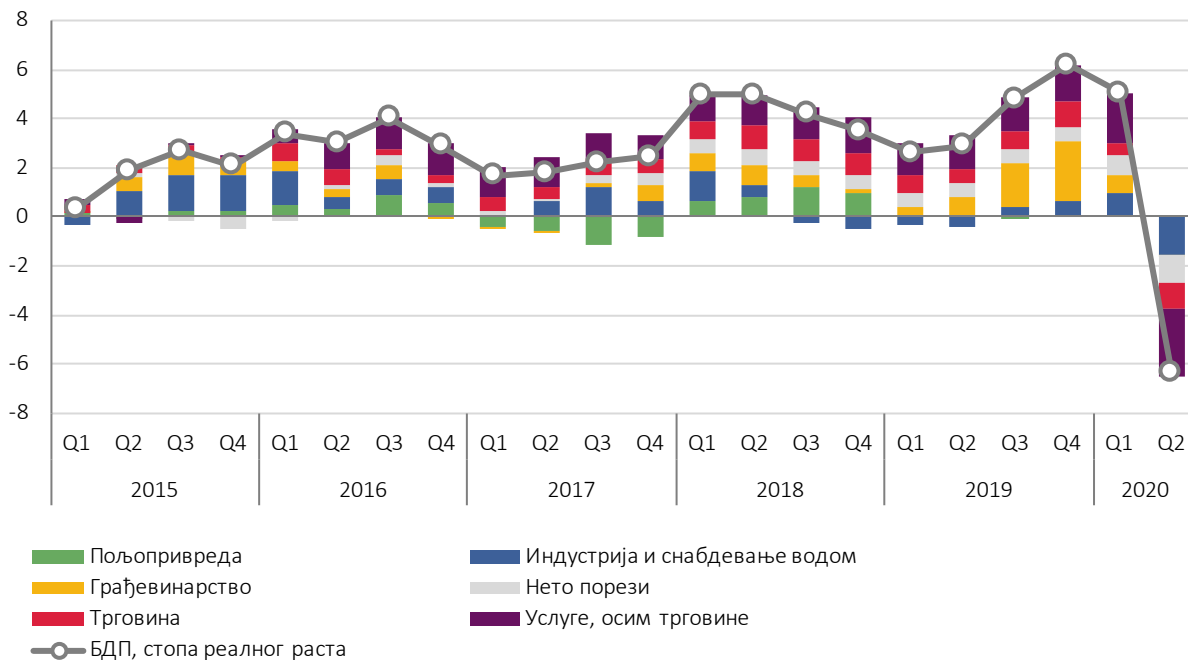
Посматрано са производне стране, на негативно кретање БДП-а у другом кварталу 2020. године највише је утицао услужни сектор (услуге, осим трговине, -2,8 п. п., и трговина, -1,0 п. п.). Поред услуга, знатан негативан допринос дала је и индустрија (-1,5 п. п.).

И поред неповољних ефеката условљених пандемијом корона вируса, у другом кварталу 2020. године позитивна кретања оствариле су пољопривреда и грађевинска активност (стопе раста, у поређењу са истим периодом претходне године, од 2,2% и 0,1%, респективно).

Табела 2.2. БДП – производна страна, међугодишње стопе реалног раста, Q1 2018 – Q2 2020. (%)
(промене, према истом периоду претходне године)

	2018				2019				2020	
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2
БДП	5,0	5,0	4,2	3,5	2,6	2,9	4,8	6,2	5,1	-6,4
Пољопривреда	12,3	15,6	16,8	15,2	0,2	-0,4	-0,1	0,4	1,7	2,2
Индустрија и снабдевање водом	5,4	2,4	-1,0	-2,4	-1,5	-2,1	2,1	3,1	4,3	-7,7
Грађевинарство	26,8	20,5	10,0	2,8	9,0	17,4	36,0	48,3	20,4	0,1
Трговина	6,5	8,2	7,5	7,1	7,0	4,7	5,9	9,2	4,3	-8,9
Услуге, осим трговине	2,6	3,2	3,3	3,9	3,0	3,5	3,7	3,8	5,0	-6,8
Нето порези	3,5	3,8	3,5	3,4	3,4	3,4	3,3	3,4	4,6	-6,5

Графикон 2.2. Доприноси међугодишњој стопи раста БДП-а – производна страна (п.п.)

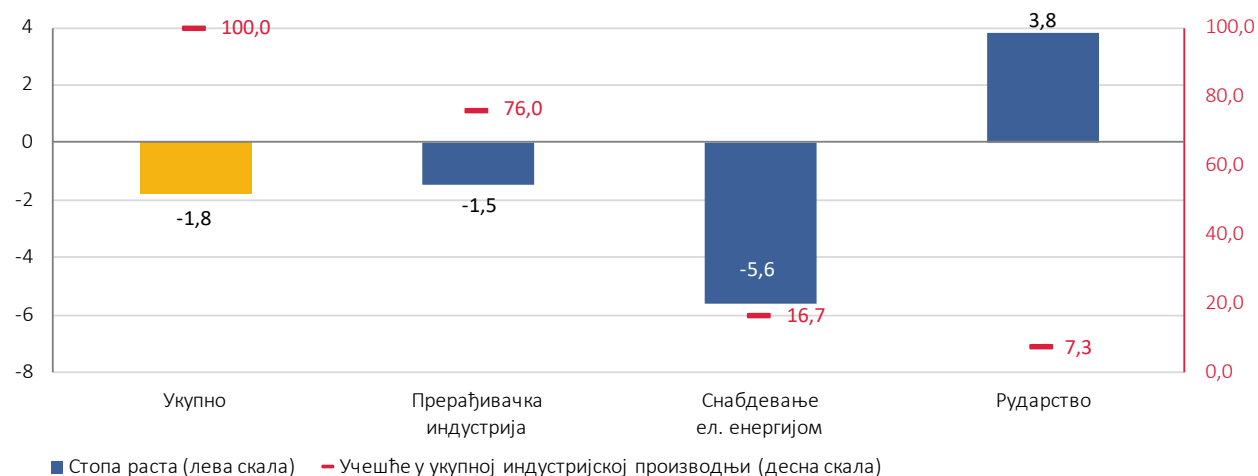
3. Индустриска производња

3.1. Укупна индустриска производња

Укупна индустриска производња у Србији је у периоду јануар–јун 2020. године била мања за 1,8% него у истом периоду 2019. године.

Посматрано по секторима, током првих шест месеци 2020. године забележен је пад у Прерађивачкој индустрији (1,5%) и Снабдевању електричном енергијом, гасом, паром и климатизацији (5,6%), док је у Рударству забележен пораст од 3,8%.

Графикон 3.1. Кумулативно кретање укупне индустриске производње и њених сектора (%)
(јануар–јун 2020. у односу на исти период претходне године)

Графикон 3.2. Стопе раста индустријске производње по намени (%)
(јануар–јун 2020. у односу на исти период претходне године)

3. Индустриска производња

Прерађивачка индустрија је, са падом од 1,5%, највише допринела негативном расту индустријске производње: -1,1 п. п. Утицај сектора Снабдевање електричном енергијом, гасом, паром и климатизација, такође је негативан и износи -1 п. п. Једини сектор који је дао позитиван допринос индустријском кретању јесте Рударство (0,3 п. п).

Табела 3.1. Индустриска производња, квартални индекси (%)
(поређење са истим периодом претходне године)

	2017				2018				2019				2020		
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q1+ Q2+Q3 ¹
Индустриска производња – укупно	101,1	103,1	107,0	104,1	105,9	102,3	98,6	98,9	98,1	97,4	102,2	103,4	104,4	92,2	98,5
Прерађивачка индустрија	105,9	105,0	108,7	105,7	104,7	102,0	101,2	100,1	97,7	96,5	102,3	103,9	106,1	91,8	98,0
Снабдевање ел. енергијом	85,8	93,8	100,5	97,3	111,4	105,5	92,2	95,1	100,2	100,0	99,9	101,8	96,9	91,3	...
Рударство	94,2	105,4	105,1	104,3	103,0	97,8	86,9	94,6	96,8	101,3	105,2	101,5	108,9	98,6	...

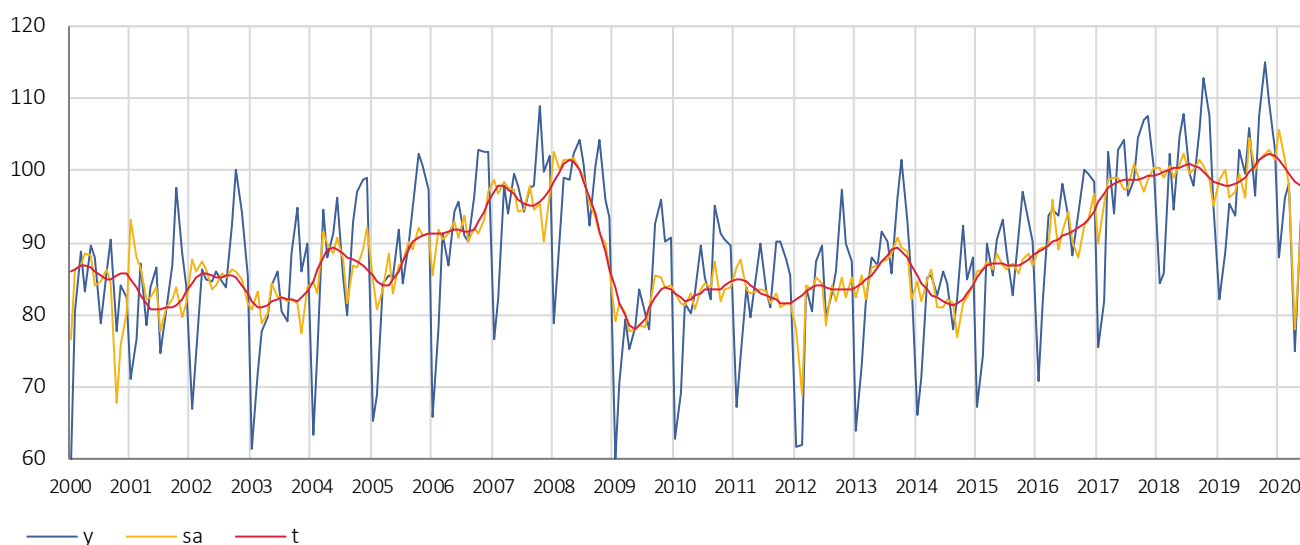
¹Прогноза.

3.2. Прерађивачка индустрија (Ц)

(учешће од 76% у укупном индексу индустријске производње)

Графикон 3.3. Компоненте временске серије прерађивачке индустрије, индекси

(y – оригинална серија, sa – серија са искљученом сезонском компонентом, t – тренд-циклус компонента, просек 2019 = 100)

Кретање Прерађивачке индустрије приказано тренд-циклус компонентом тренутно има опадајућу тенденцију, присутну од почетка године. У Q2 2020. вредности тренд-циклус компоненте кретале су се на нивоу од око -2% испод просека 2019. године (графикон 3.3).

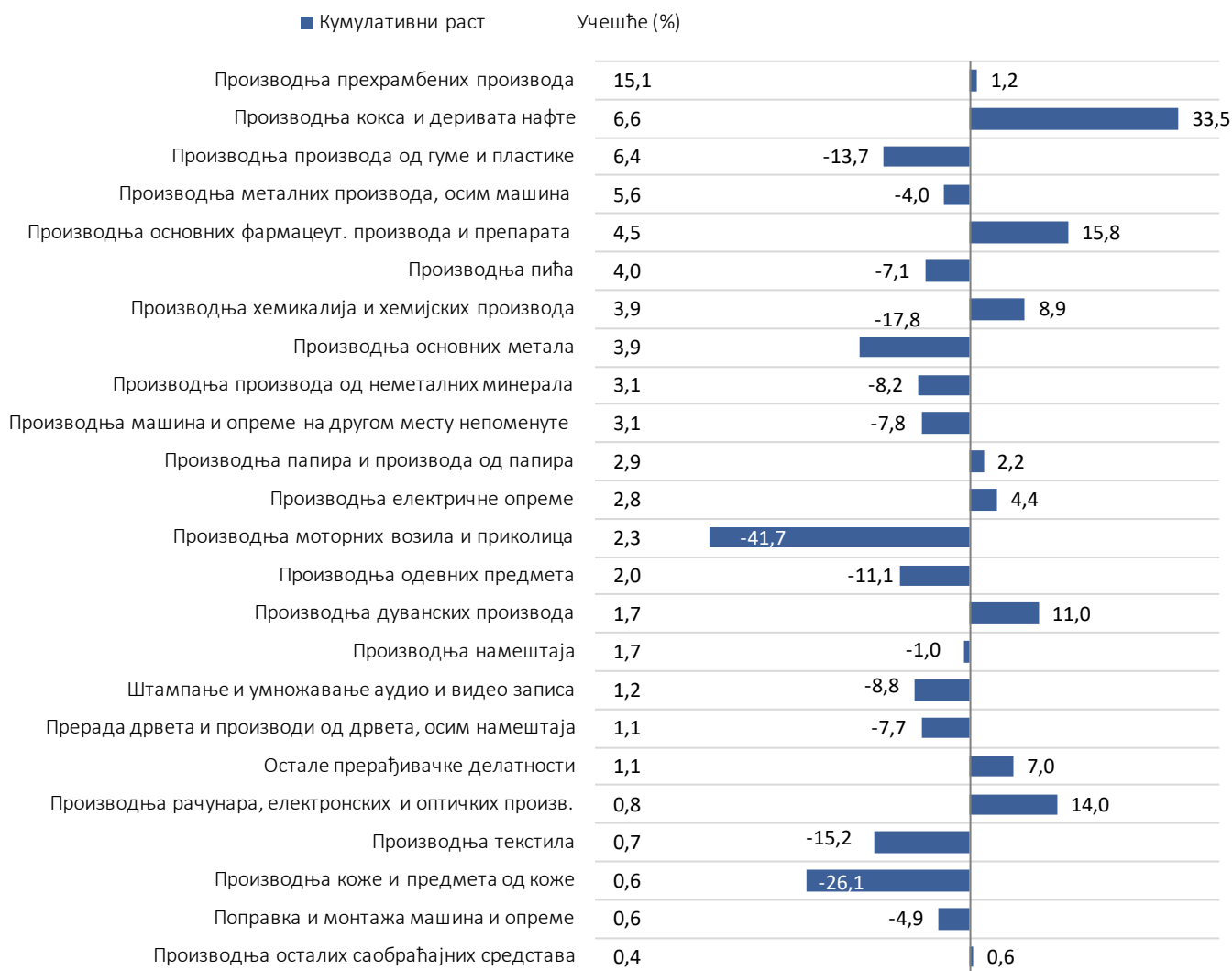
3. Индустијска производња

Посматрано по областима, Прерађивачка индустрија је у прва два квартала 2020. бележила раст у 10 од 24 области у односу на исти период претходне године. Пад је забележен у 14 области, од којих шест немају значајно учешће у формирању укупног индекса индустријске производње (производња намештаја, дрвета, текстила, коже и предмета од коже, штампање и умножавање аудио и видео записа и поправка и монтажа машина и опреме – заједно учествују са 5,9% у укупној индустријској производњи).

Осам области које су од значаја за индустријску производњу (заједно учествују са 30,3% у укупној индустрији) бележе пад у првих шест месеци 2020. године у односу на исти период 2019. године: Производња производа од гуме и пластике (пад од 13,7%), Производња металних производа, осим машина (пад од 4,0%), Производња пића (пад од 7,1%), Производња основних метала (пад од 17,8%), Производња производа од неметалних минерала (пад од 8,2%), Производња машина и опреме на другом месту непоменуте (пад од 7,8%), Производња моторних возила и приколица (пад од 41,7%) и Производња одевних предмета (пад од 11,1%).

Графикон 3.4. Прерађивачка индустрија по областима, кумулативне стопе раста (%)

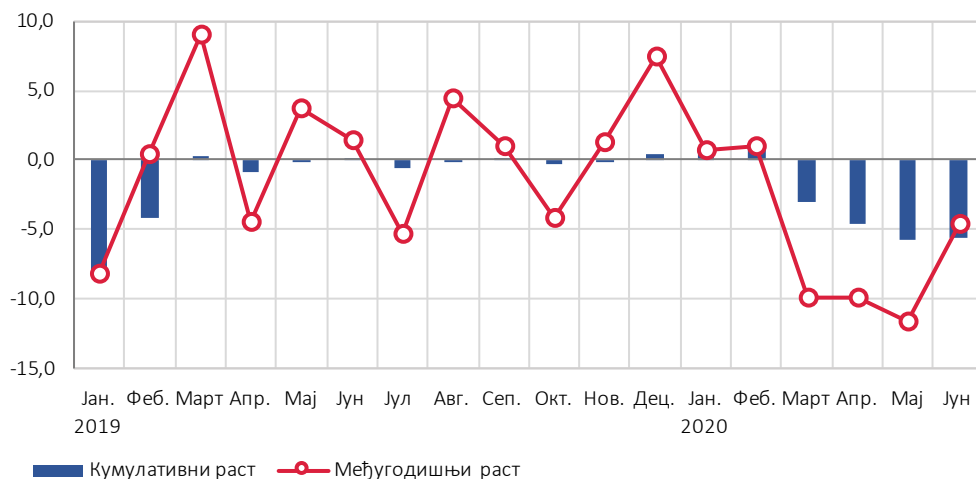
(јануар–јун 2020. у односу на исти период претходне године; области су поређане према опадајућем учешћу у укупној индустријској производњи)

3. Индуријска производња

3.3. Снабдевање електричном енергијом, гасом, паром и климатизација (Д) (учешће од 16,7% у укупном индексу индустријске производње)

Графикон 3.5. Кумулативне и међугодишње стопе раста у енергетском сектору (%)
(кумулативне – јануар–јун 2020. у односу на јануар–јун 2019; међугодишње – месец 2020.
у односу на исти месец 2019)

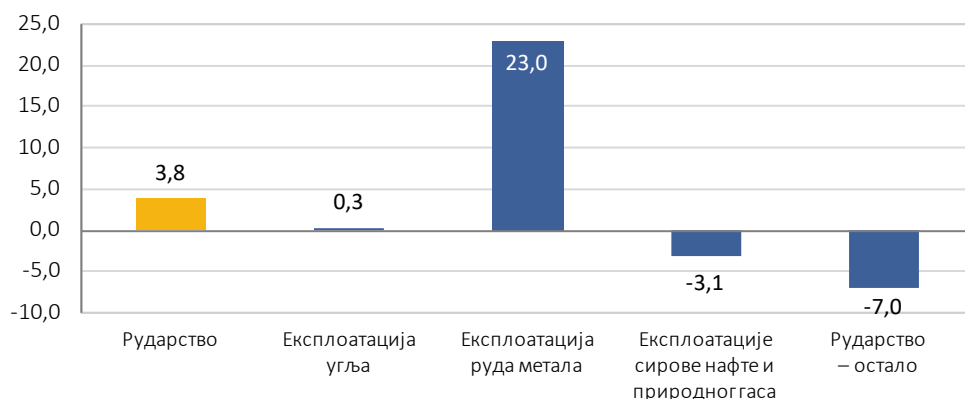

У сектору Снабдевање електричном енергијом, гасом, паром и климатизација у првих шест месеци 2020. године забележен је пад од 5,6% у односу на исти период претходне године. Посматрано по месецима, у другом кварталу 2020. године пад је остварен у априлу (9,9%), мају (11,5%) и у јуну (4,5%).

3.4. Рударство (Б)

(учешће од 7,3% у укупном индексу индустријске производње)

Графикон 3.6. Кумулативне стопе раста у сектору Рударство (%)
(јануар–јун 2020. у односу на исти период претходне године)

Производња сектора Рударство у првих шест месеци 2020. године бележи раст од 3,8% у односу на исти период 2019. године. Посматрано по месецима, у другом кварталу 2020. године остварен је пад од 0,1% у априлу, 3,9% у мају и 0,2% у јуну.

i Како тумачити временску серију?

Сезонски ефекти могу унети дисторзије у кретање серије, маскирајући на тај начин њену „праву“ природу и важне карактеристике неопходне за детаљну анализу појаве. Приликом одабира индикатора који ће се користити у анализама (оригинални, десезонирани или тренд) треба обратити пажњу на природу посматране серије и сврху анализе која се спроводи. Три одвојене компоненте (добијене дезагрегацијом серије), заједно са оригиналном серијом, описују различите аспекте једне појаве и користе се за различите аналитичке сврхе – у зависности од интереса истраживача. Десезониране вредности користе се за поређење узастопних периода и процењивање потенцијалне вредности неке серије када ефекти календара и сезоне не би постојали, као што је случај код индустријске производње.

4.1. Грађевинска активност

Индекси вредности изведених грађевинских радова у Србији од друге половине 2017. године бележили су пораст. Овакво кретање није настављено у другом кварталу 2020. године, када долази до пада грађевинске активности због застоја у отпочињању планираних пројеката изазваног епидемијом корона вируса.

У првих шест месеци 2020. године грађевинска активност на територији Републике Србије порасла је за 8% у текућим ценама у односу на исти период претходне године, док у сталним ценама тај раст износи 9,3%.

У првом кварталу остварен је раст од 26,1%, док је у другом кварталу вредност изведених радова на територији Републике Србије опала за 0,8% у сталним ценама у односу на други квартал 2019. године.

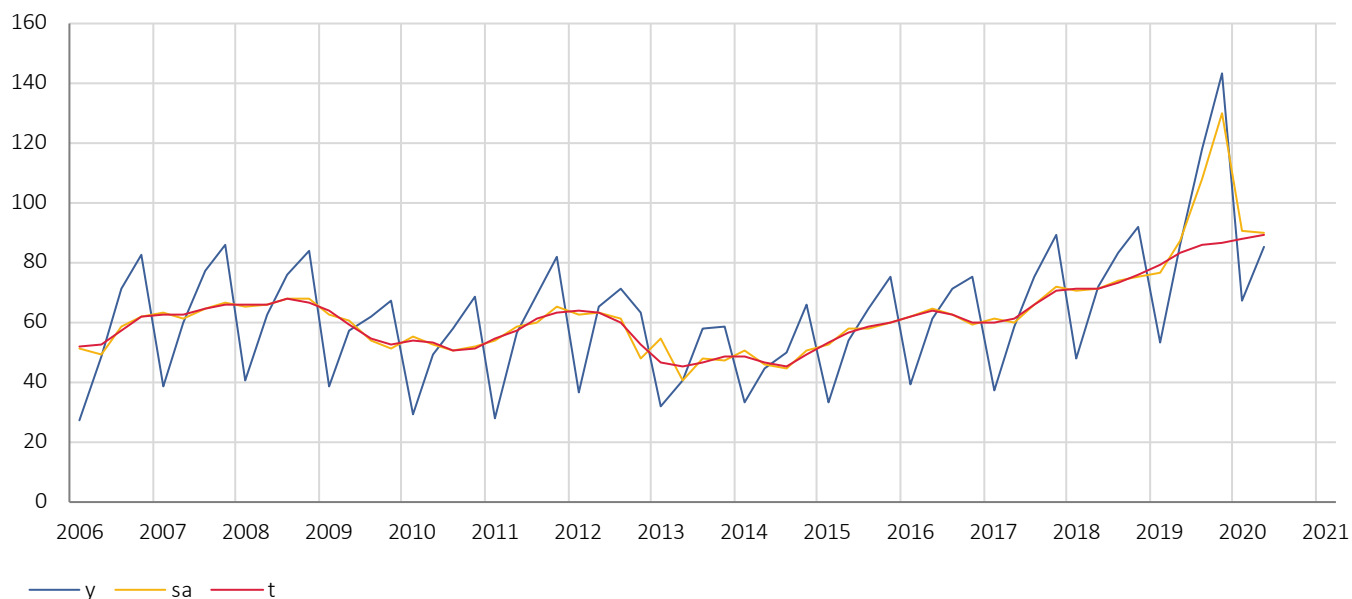
4.2. Кретање у првих шест месеци 2020.

Грађевинска активност на територији Републике Србије у периоду јануар–јун 2020. године порасла је за 9,3% у сталним ценама у поређењу са истим периодом претходне године.

Посматрано према врсти грађевина, вредност изведених радова на зградама повећана је за 10,8%, а на осталим грађевинама (саобраћајнице, цевоводи, сложене индустријске грађевине и сл.) за 8,4%.

Графикон 4.1. Компоненте временске серије вредности изведених грађевинских радова на територији Републике Србије у сталним ценама, индекси

(y – оригинална серија, sa – серија са искљученом сезонском компонентом, t – тренд-циклус компонента, просек 2019 = 100)

4. Грађевинарство

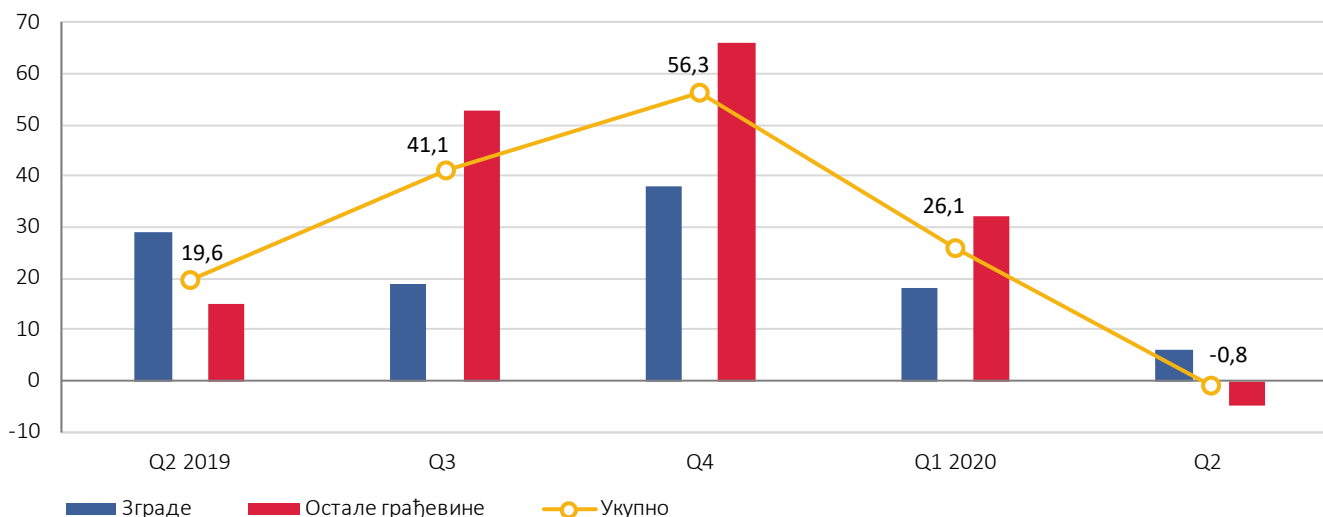
4.3. Кретање у другом кварталу 2020.

У II кварталу 2020. године вредност изведених радова на територији Републике Србије опала је за 2,6% у текућим ценама, док у сталним ценама тај пад износи 0,8% у односу на исти квартал претходне године. Посматрано према структури изведених радова, вредност радова на зградама повећана је за 6%, док је вредност радова на осталим грађевинама опала за 4,7% у сталним ценама.

Табела 4.1. Вредност изведених грађевинских радова, квартални индекси (%)
(поређење са истим периодом претходне године)

	2018				2019				2020	
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2
Текуће цене	140,6	133,9	122,1	118,4	116,7	126,2	144,8	159,3	125,3	97,4
Сталне цене	129,4	122,7	110,4	103,0	110,3	119,6	141,1	156,3	126,1	99,2

Графикон 4.2. Вредност изведених грађевинских радова у сталним ценама, квартални раст (%)
(квартал у односу на исти квартал претходне године)

Посматрано према регионима, највећа стопа раста у другом кварталу 2020. године забележена је у Региону Јужне и Источне Србије (48,3% у сталним ценама). На повећање вредности изведених радова највише су утицали радови изведени на осталим грађевинама (цевоводи), тј. на изградњи магистралног гасовода граница Бугарска – граница Мађарска, али је приметно и повећање вредности радова на нестамбеним зградама.

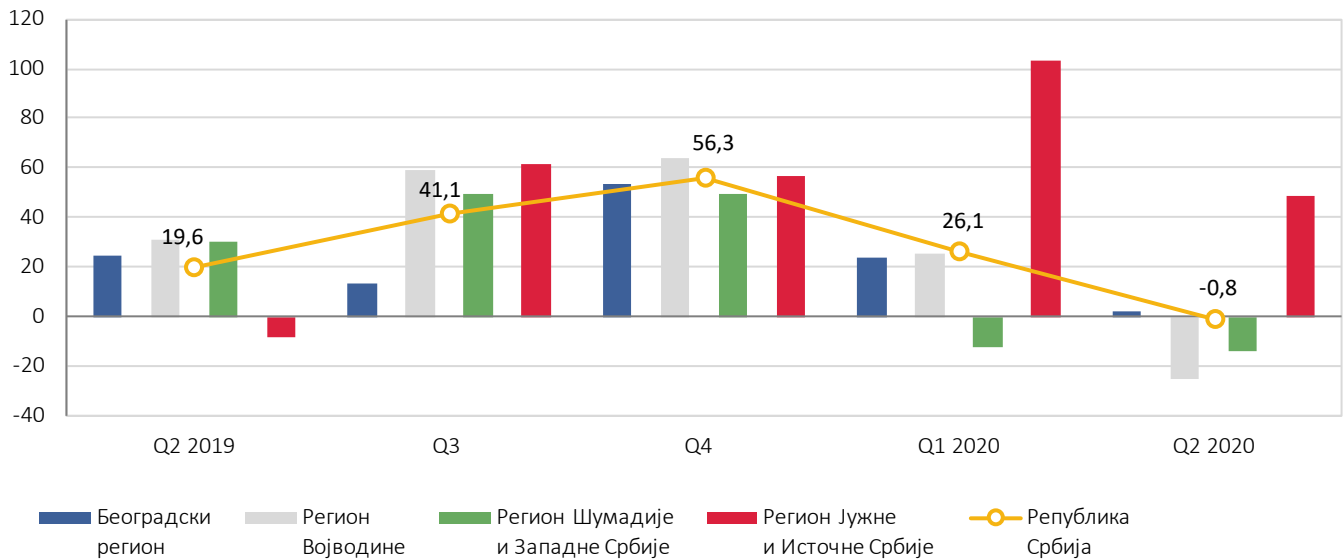
Стопа раста грађевинске активности у Београдском региону износи 2,3% у сталним ценама. Најзначајнији радови били су радови извођени на комплексу Београд на води, изградњи пруге Београд – Стара Пазова, обилазници око Београда и депонији у Винчи.

У Региону Војводине активност је смањена за 25,1% у сталним ценама. Кад је реч о осталим грађевинама, забележен је пад вредности (радови на магистралном гасоводу од другог квартала 2020. године су слабијег интензитета, јер је активност пресељена на Регион Јужне и Источне Србије), док је вредност радова изведених на стамбеним зградама повећана.

Грађевинска активност опала је и у Региону Шумадије и Западне Србије, и то за 13,7% у сталним ценама. Пад вредности је најизраженији на објектима саобраћајне инфраструктуре, због окончаних пројеката на Коридору 11, али је повећана вредност изведених радова на стамбеним и нестамбеним зградама и на цевоводима.

4. Грађевинарство

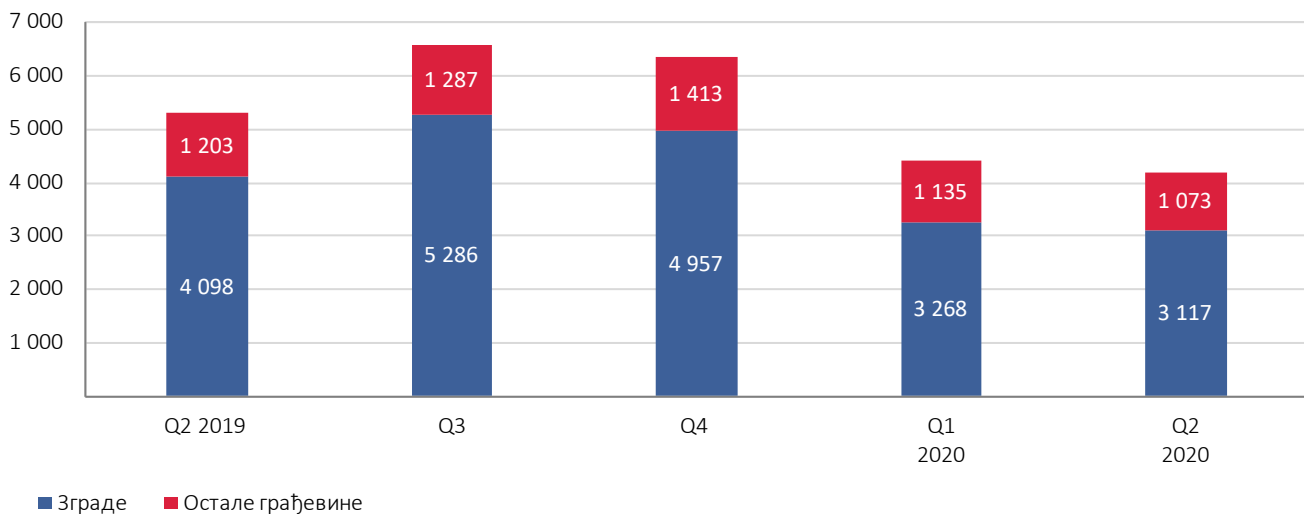
Графикон 4.3. Вредност изведених грађевинских радова по регионима, у сталним ценама, квартални раст (%)
(квартал у односу на исти квартал претходне године)

4.4. Грађевинске дозволе

У другом кварталу 2020. године издато је укупно 4 109 дозвола. Највећи број тих дозвола (3 117) односи се на извођење радова на зградама, док се остатак односи на радове у вези са саобраћајном инфраструктуром, цевоводима, сложеним индустријским грађевинама итд. Од укупног броја издатих дозвола у другом кварталу 54% се односи на новоградњу, док су остале дозволе издате за адаптацију, санацију, реконструкцију и радове одржавања.

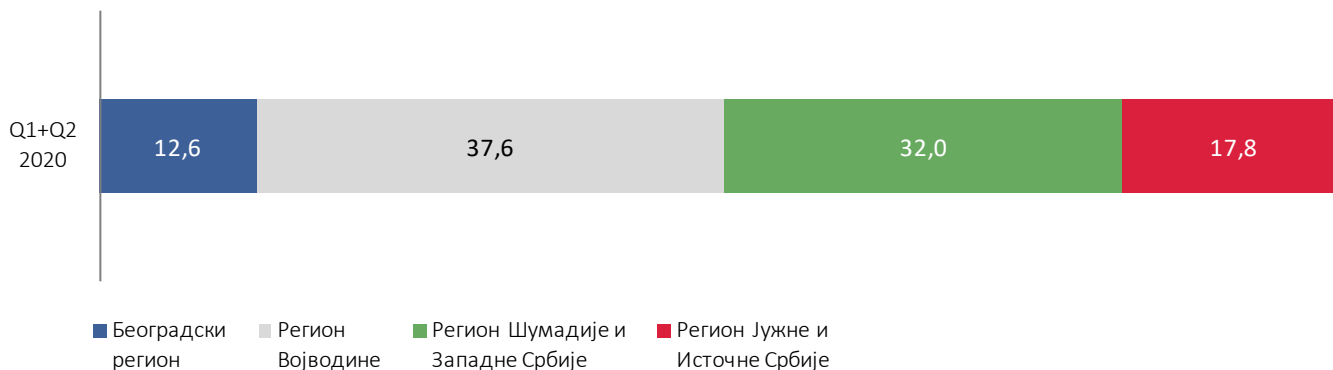
Графикон 4.4. Број издатих грађевинских дозвола за зграде и остале грађевине

4. Грађевинарство

Посматрано по регионима, у прва два квартала 2020. године највише дозвола издато је у Региону Војводине (1 608), следи Регион Шумадије и Западне Србије (1 405), затим Регион Јужне и Источне Србије (803), док је најмањи број издатих дозвола забележен у Београдском региону (587).

Графикон 4.5. Удео издатих дозвола по регионима, Q1+Q2 2020. (%)

Речник термина

Вредност изведених грађевинских радова је најважнији индикатор кретања грађевинске активности у Србији. Представља вредност изведених радова на грађевини коју је извештајна јединица извела са радницима које је непосредно ангажовала за извођење радова.

Вредност изведених радова укључује: вредност рада, вредност уграђеног материјала и готових производа за уградњу, утрошене енергенте и остале трошкове у вези са извођењем радова на грађевини. Вредност изведених радова не укључује: вредност радова подизвођача, трошкове набавке земљишта, пројектовања, надзора и ПДВ-а.

Према Класификацији грађевина која се примењује од 2004. године, а која је у потпуности усаглашена са класификацијом Евростата (*Classification of Types of Constructions*), све грађевине се могу класификовати на два подручја: зграде и остале грађевине.

Вредност на зградама обухвата вредност изведених радова на стамбеним и нестамбеним зградама.

Остале грађевине, поред саобраћајне инфраструктуре (путеви, железничке пруге, мостови и сл.), обухватају и изведене радове на цевоводима, сложеним индустријским грађевинама и осталим непоменутиим грађевинама (нпр. грађевине за спорт).

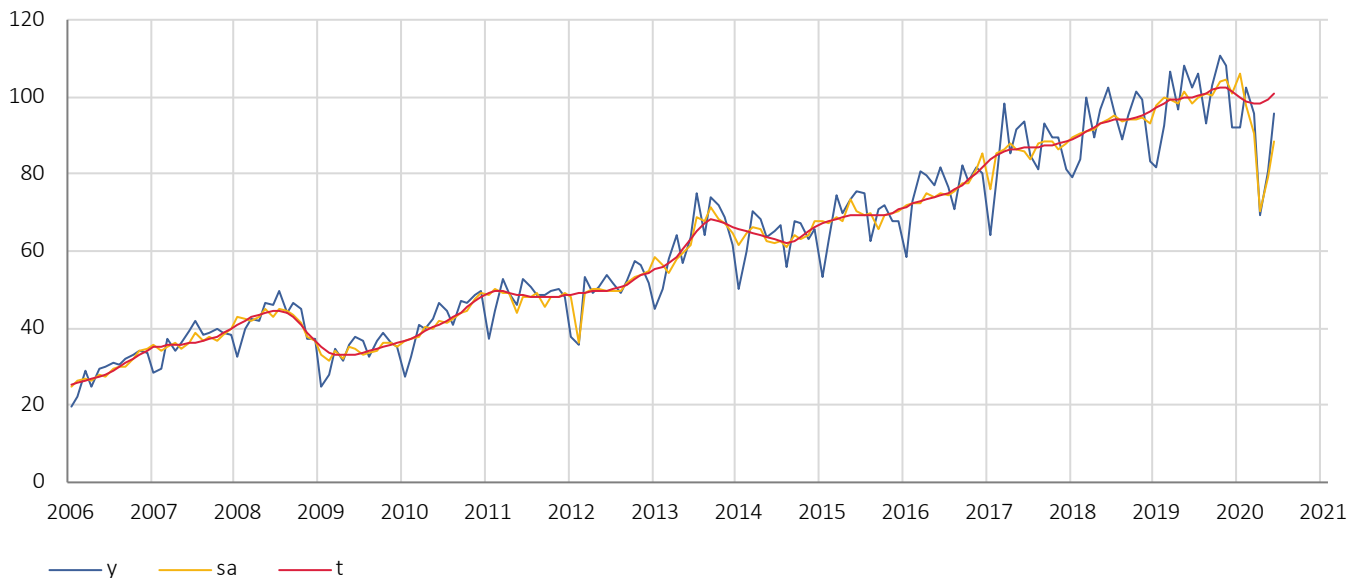
5.1. Укупна вредност извоза робе⁸

Укупна вредност извоза робе у Србији у периоду јануар–јун 2020. године мања је за 8,9% у односу на исти период 2019. године.

На кретање укупног извоза највише су утицали пад од 10% у сектору прерађивачке индустрије⁹, који чини 90,4% укупног извоза, и раст од 10,3% у сектору пољопривреде, шумарства и рибарства, који чини 7,7% укупног извоза у првој половини 2020. године.

Графикон 5.1. Компоненте временске серије извоза, индекси

(y – оригинална серија, sa – серија са искљученом сезонском компонентом, t – тренд-циклус компонента, просек 2019 = 100)

Табела 5.1. Извоз робе по секторима КД (2010), квартални индекси (%)

(поређење са истим периодом претходне године)

	2018				2019				2020		
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q1+ Q2+Q3 ¹
Извоз робе – укупно	109,1	106,6	108,1	109,0	106,9	106,6	107,7	109,6	103,3	79,8	92,5
Прерађивачка индустрија	112,5	109,2	107,8	107,1	104,5	106,1	108,7	109,4	103,2	78,1	...
Пољопривреда, шумарство и рибарство	70,0	78,6	118,8	180,6	151,2	117,2	103,4	119,6	109,1	111,6	...
Рударство	121,9	91,2	91,0	90,2	88,3	93,8	100,2	96,4	98,3	86,8	...

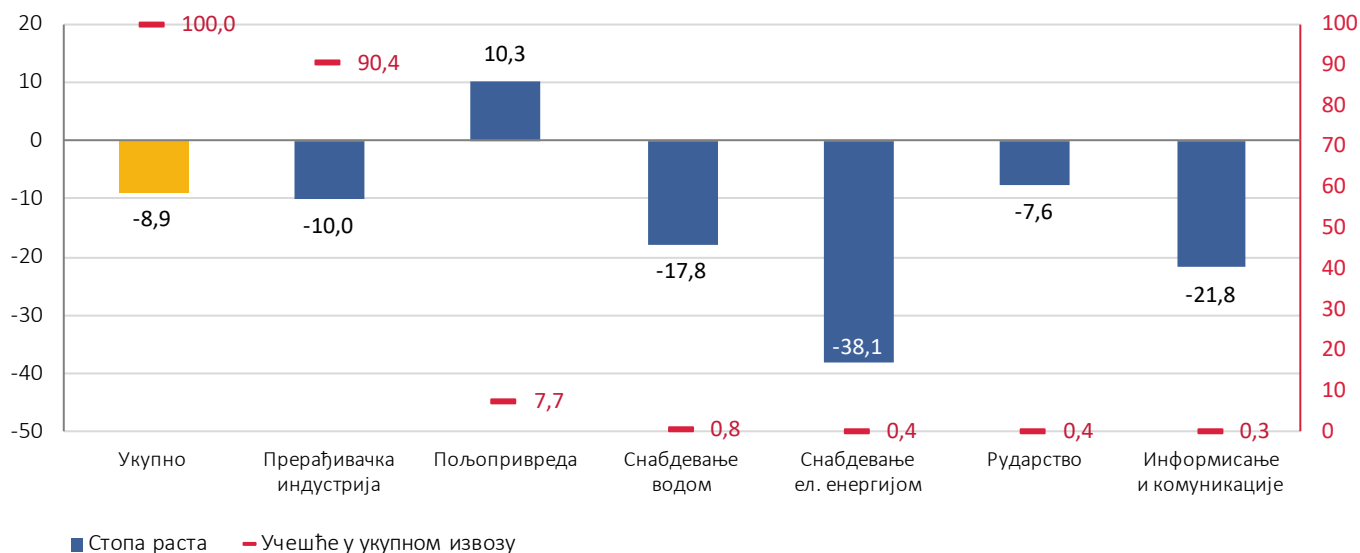
¹ Прогноза.

⁸ По текућем курсу, у еврима.

⁹ Према КД (2010).

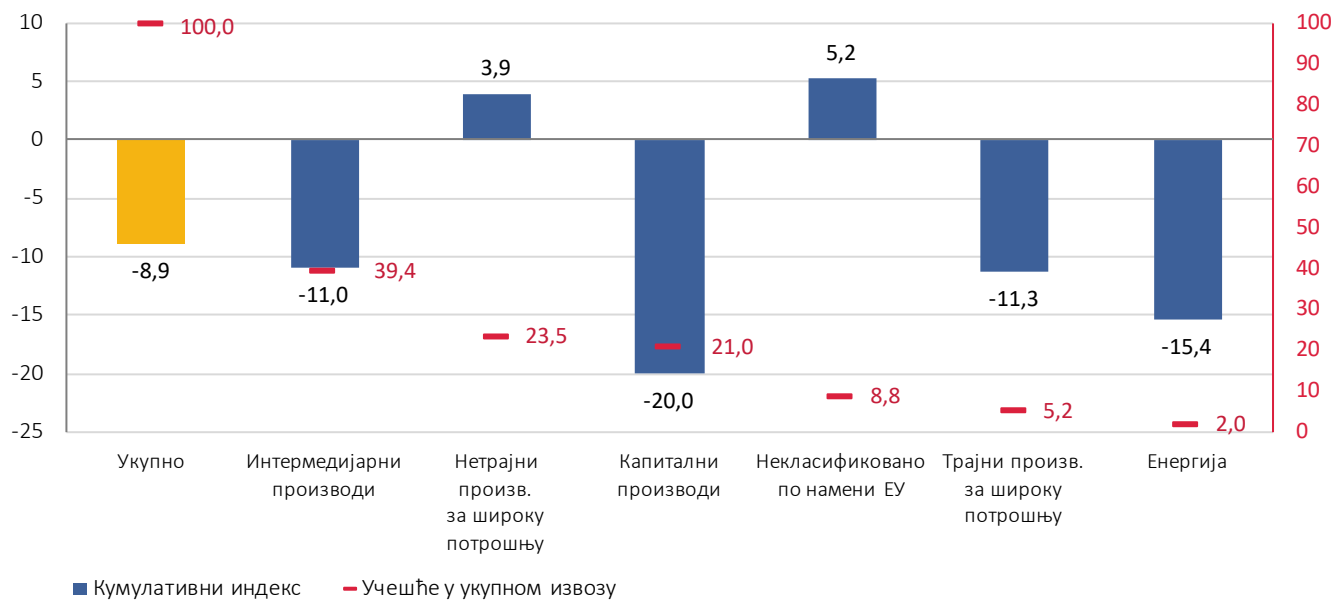
5. Спољна трговина

Графикон 5.2. Кумулативне стопе раста извоза по секторима КД (2010) и учешће сектора у извозу (%) (јануар–јун 2020. у односу на исти период претходне године)

Посматрано према наменским групама, највећи утицај на кретање укупног извоза у периоду јануар–јун 2020. године имао је пад извоза капиталних производа (учешће од 21%, пад од 20%) и интермедијарних производа (учешће од 39,4%, пад од 11%).

Графикон 5.3. Кумулативне стопе раста извоза по економској намени Европске уније (%) (јануар–јун 2020. у односу на исти период претходне године)

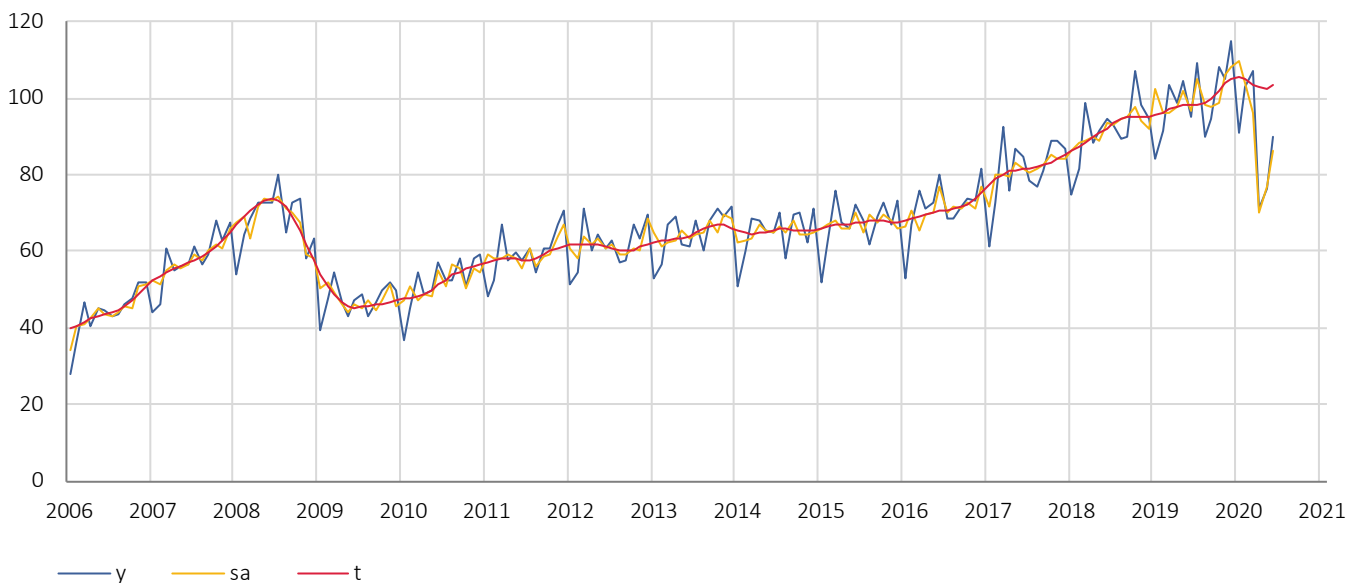
5.2. Укупна вредност увоза робе¹⁰

Укупна вредност увоза робе у Србији у периоду јануар–јун 2020. године мања је за 6,8% у односу на исти период 2019. године.

На резултате увоза највише су утицали пад од 5,8% у сектору прерађивачке индустрије, који чини 76,5% укупног увоза, и пад од 17,9% у сектору рударства, који чини 7,9% укупног увоза у првој половини 2020. године.

Графикон 5.4. Компоненте временске серије увоза, индекси

(y – оригинална серија, sa – серија са искљученом сезонском компонентом, t – тренд-циклус компонента, просек 2019 = 100)

Табела 5.2. Увоз робе по секторима КД (2010), квартални индекси (%)

(поређење са истим периодом претходне године)

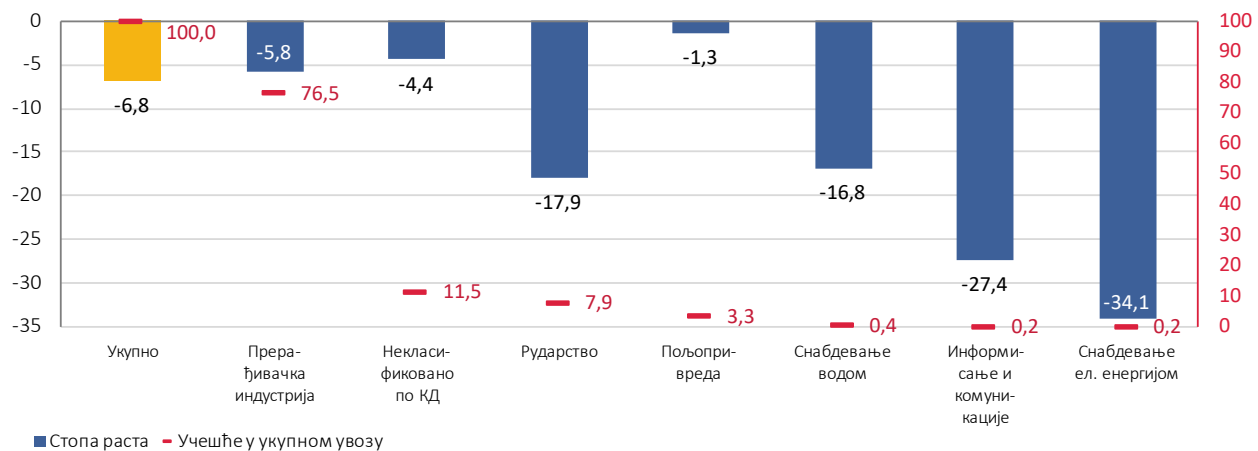
	2018				2019				2020		
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q1+ Q2+Q3 ¹
Увоз – укупно	112,6	111,0	115,1	113,4	109,5	108,9	107,8	109,5	107,7	79,6	93,0
Прерађивачка индустрија	118,6	109,9	110,6	109,3	107,4	110,1	112,3	113,3	108,9	80,6	...
Пољопривреда, шумарство и рибарство	99,7	90,9	85,1	78,2	110,5	121,2	95,8	101,3	103,0	94,5	...
Рударство	100,9	118,2	141,3	147,2	112,8	104,9	98,9	107,0	112,9	50,7	...

¹ Прогноза.

¹⁰ По текућем курсу, у еврима.

5. Спољна трговина

Графикон 5.5. Кумулативне стопе раста увоза по секторима КД (2010) и учешће сектора у увозу (%) (јануар–јун 2020. у односу на исти период претходне године)

Посматрано према наменским групама, највећи утицај на кретање укупног увоза у периоду јануар–јун 2020. године имао је пад увоза интермедијарних производа (учешће од 36,2%, пад од 9,1%) и капиталних производа (учешће од 20,8%, пад од 5,3%).

Графикон 5.6. Кумулативне стопе раста увоза по економској намени Европске уније (јануар–јун 2020. у односу на исти период претходне године)

5.3. Најважнији спољнотрговински партнери

Табела 5.3. Најважнији спољнотрговински партнери

Извоз	мил. EUR	Увоз	мил. EUR
Немачка	997,8	Немачка	1400,5
Италија	659,0	Кина	1269,1
Босна и Херцеговина	569,3	Руска Федерација	891,6
Румунија	483,2	Италија	873,3
Руска Федерација	410,0	Мађарска	524,3

Најважнији спољнотрговински партнери у првој половини 2020. године биле су земље са којима Србија има потписане споразуме о слободној трговини. Земље чланице ЕУ чине 60,4% укупне размене, док је СЕФТА на другом месту. Појединачно гледано, главни спољнотрговински партнери приказани су у табели 5.3.

5.4. Прерађивачка индустрија (Ц)

(учешће од 90,4% у укупном извозу и 76,5% у укупном увозу)

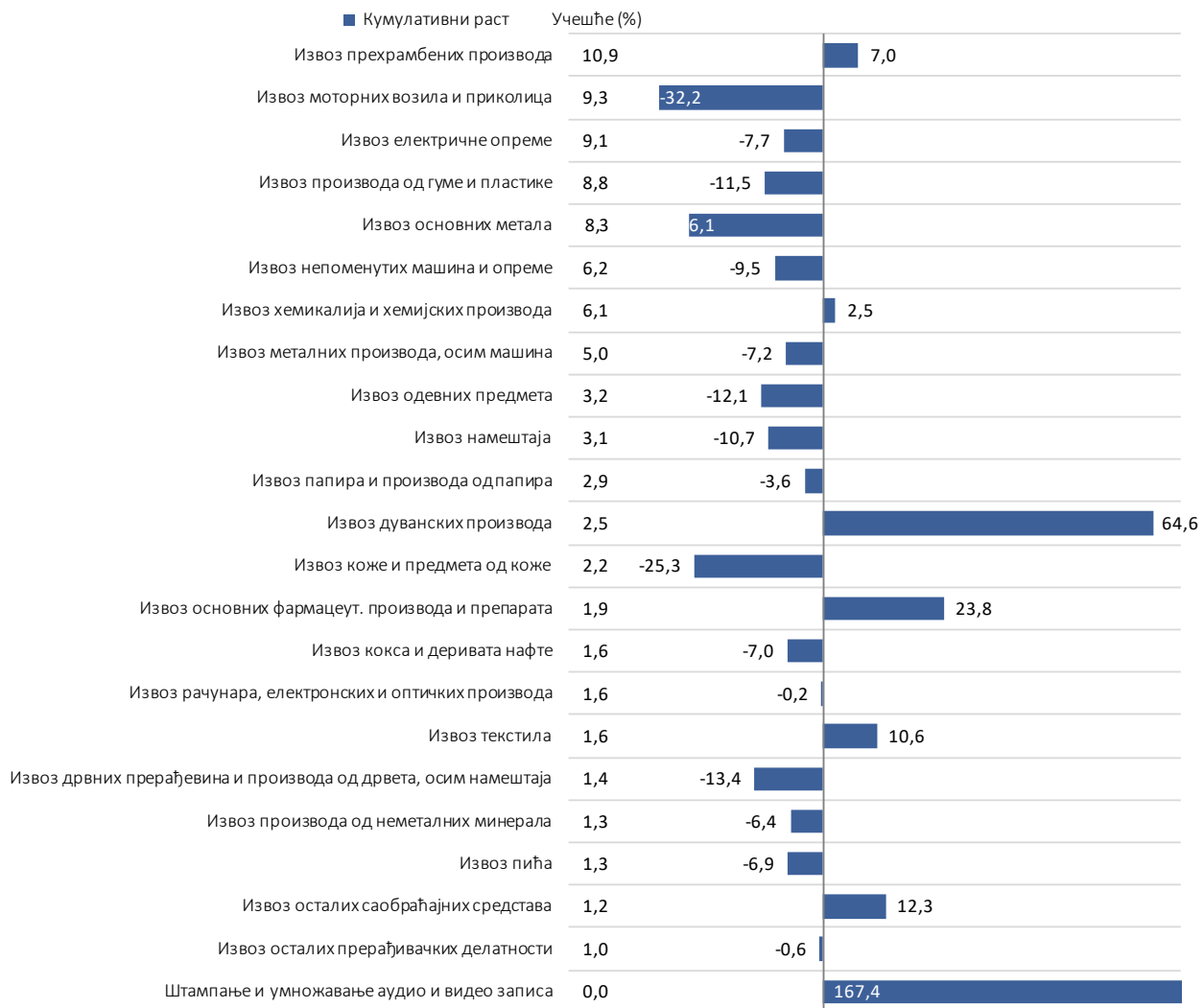
Извоз прерађивачке индустрије остварио је пад од 10% у односу на прву половину 2019. године. Од 23 области, бележи се кумулативни пад у 16 области, које заједно учествују са 66,3% у укупном извозу.

Извоз прехранбених производа, област са појединачно највећом вредношћу извоза од 851,8 милиона евра, остварила је кумулативни раст од 7% и повећање учешћа у укупном увозу – са 9,3% претходне године на 10,9%.

Извоз моторних возила и приколица, област са другом највећом вредношћу извоза од 729,8 милиона евра, али смањеним учешћем у укупном извозу, са 12,5% у истом периоду претходне године на 9,3%, бележи кумулативни пад од 32,2%.

Графикон 5.7. Извоз прерађивачке индустрије по областима, кумулативни раст (%)

(јануар–јун 2020. у односу на исти период претходне године, према опадајућем учешћу у укупном извозу)

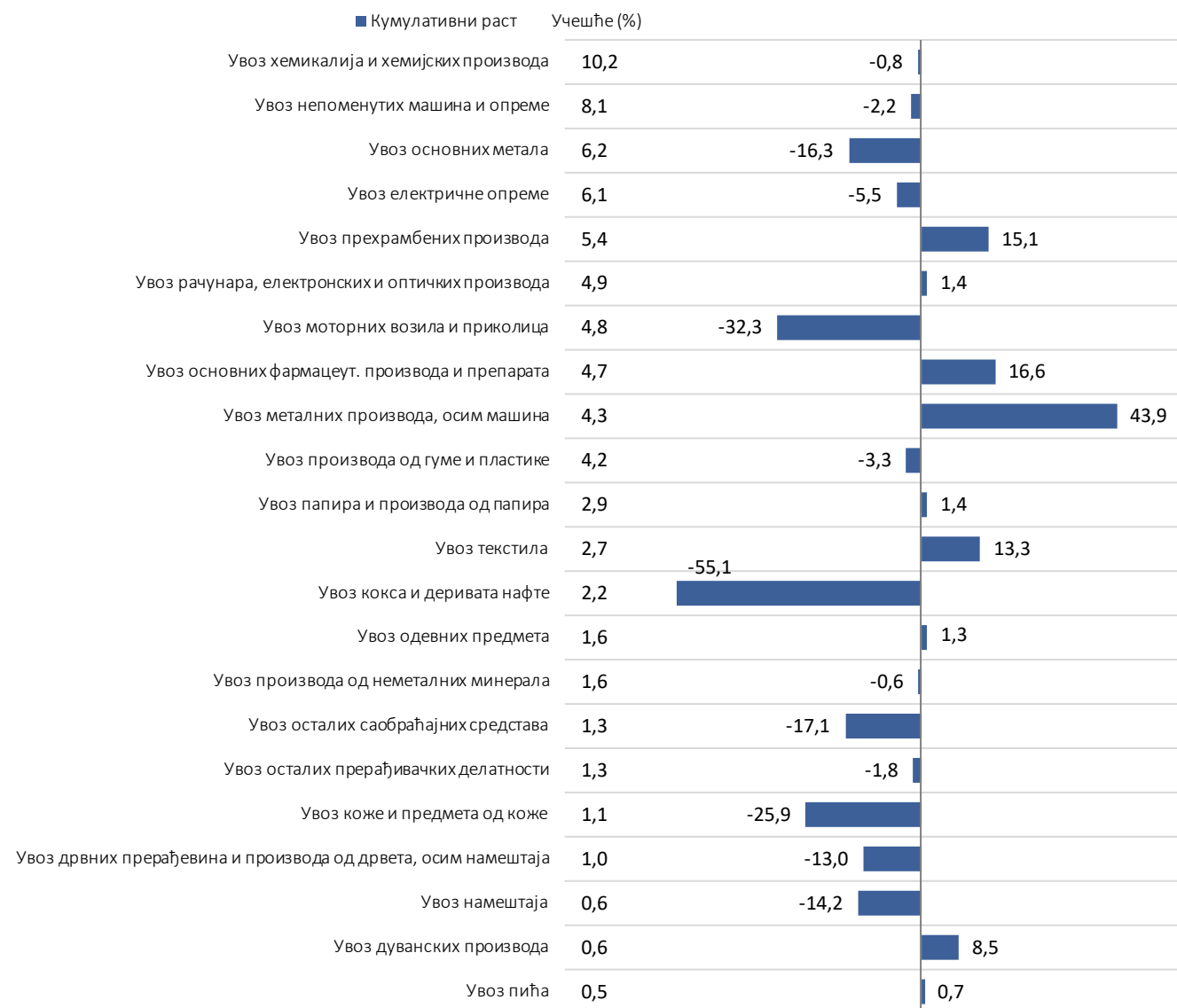
5. Спољна трговина

Увоз прерађивачке индустрије је у првој половини 2020. године, у односу на исти период 2019. године, остварио пад од 5,8%. На овај резултат је највише утицао пад увоза хемикалија и хемијских производа од 0,8%, са учешћем у укупном увозу од 10,2%, непоменутих машина и опреме (пад од 2,2%, учешће 8,1%), основних метала (пад од 16,3%, учешће 6,2%) и електричне опреме (пад од 5,5%, учешће 6,1%).

С друге стране, увоз прехранбених производа је остварио раст од 15,1% и повећање учешћа у укупном увозу – са 4,3% претходне године на 5,4%.

Графикон 5.8. Увоз прерађивачке индустрије по областима, кумулативни раст (%)

(јануар—јун 2020. у односу на исти период претходне године, према опадајућем учешћу у укупном увозу)

5.5. Пољопривреда, шумарство и рибарство (А)

(учешће од 7,7% у укупном извозу и 3,3% у укупном увозу)

Извоз у овом сектору у првих шест месеци 2020. године остварио је раст од 10,3%, као и повећање учешћа са 6,4% на 7,7% у односу на период јануар–јун 2019. године. Најзначајнија област овог сектора, Пољопривредна производња, лов и услужне делатности, која учествује са 98,6% у извозу целог сектора, бележи раст од 10,5%. Овом резултату је највише допринео кумулативни раст од 9,8% извоза жита (осим пиринча), легуминоза и уљарица, групе која чини 66,9% извоза читавог сектора у првој половини 2020. године, као и извоз јабучастиг и коштичастиг воћа, са кумулативним растом од 19,8% и учешћем од 13,3%.

У увозу је остварен пад од 1,3%, док је учешће у укупном увозу, у односу на исти период претходне године, остало на приближно истом нивоу (3,2% односно 3,3%). Овом резултату је највише допринео пад увоза дувана од 28,6% и увоза поврћа, коренастих и кртоластих биљака од 3,6%. С друге стране, остварен је кумулативни раст од 40,4% у увозу агрума, увозу тропског и суптропског воћа од 9,6%, као и увозу жита (осим пиринча), легуминоза и уљарица од 7,1%. Како ове групе КД (2010) чине 68,0% укупног увоза читавог сектора, може се рећи да је структура увоза у овом сектору значајно промењена у односу на претходну годину.

5.6. Рударство (Б)

(учешће од 0,4% у укупном извозу и 7,9% у укупном увозу)

Сектор Рударство, са учешћем од 0,4% у укупном извозу, бележи кумулативни пад извоза од 7,6% у односу на период јануар–јун 2019. године. Регистрован је пад од 6,6% у извозу руда метала, групе која чини 76,5% извоза читавог сектора Рударства, као и пад извоза осталог рударства од 7,1% (учешће од 18,1%).

Увоз овог сектора (учешће од 7,9% у укупном увозу) остварио је пад од 17,9% у односу на прву половину 2019. године. Највећи пад увоза, у поређењу са првих шест месеци 2019. године, регистрован је код увоза руда метала (кумулативни пад од 54%, учешће од 17,7%) и увоза сирове нафте и природног гаса, који чини 72,7% увоза читавог сектора (кумулативни пад од 1,5%).

Речник термина

Роба која није класификована по КД (2010) обухвата робу на складиштењу, робу у слободној зони, као и робу за коју није попуњена царинска тарифа.

6. Унутрашња трговина

6.1. Промет робе у трговини на мало

(Област 47 Класификације делатности)

Промет робе у трговини на мало у периоду јануар–јун 2020. године, у односу на исти период 2019. године, већи је у текућим ценама за 4,1%, а у сталним ценама за 4,7%.

Табела 6.1. Промет робе у трговини на мало, квартални индекси (%)
(поређење са истим периодом претходне године)

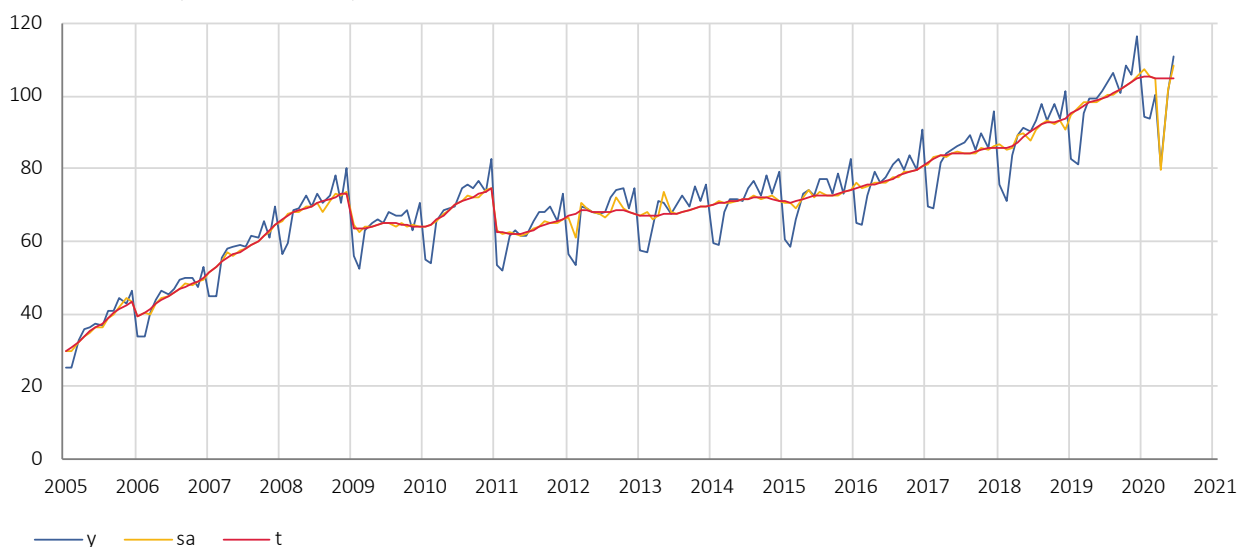
	2018				2019				2020		
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q1+ Q2+Q3 ¹
Текуће цене	104,7	105,8	108,6	107,9	112,4	110,7	109,5	112,9	111,4	97,9	105,0
Сталне цене ²	103,5	103,6	105,1	105,0	109,4	108,0	108,5	111,7	110,0	100,0	105,0

¹ Прогноза.

² Индекси су прерачунати преко месечних индекса у сталним ценама.

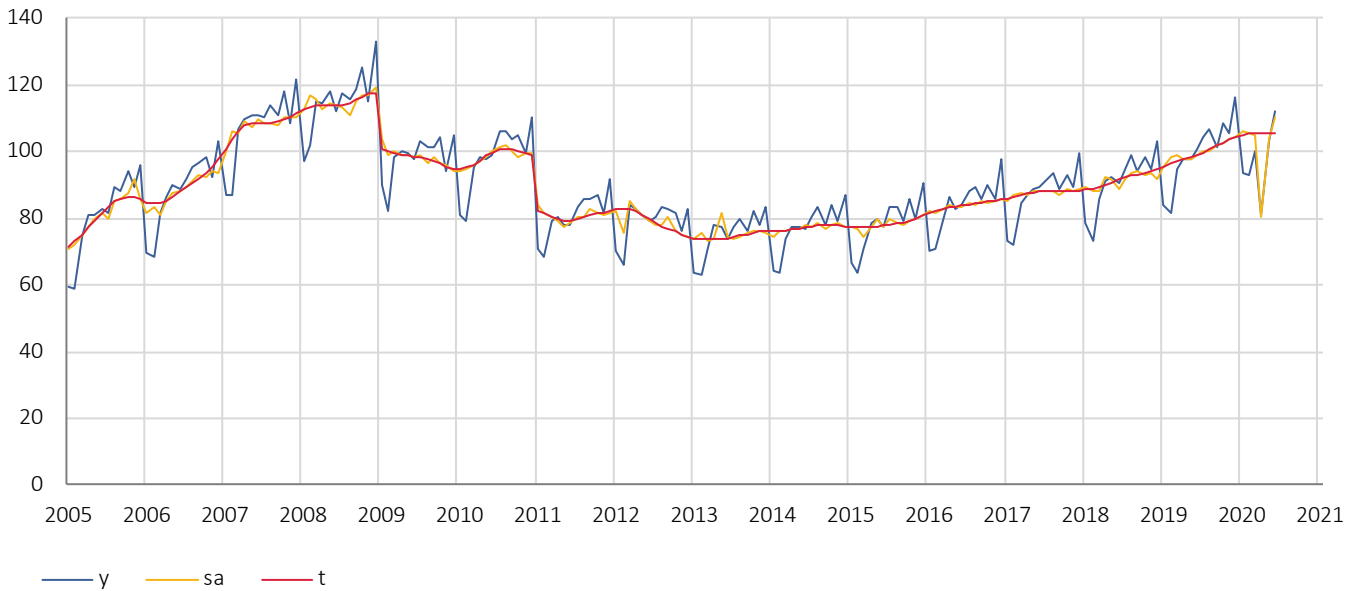
Посматрано у односу на просек 2019. године, забележен је значајан пад промета робе у трговини на мало у априлу праћен бољим резултатима у наредна два месеца, како у текућим тако и у сталним ценама. Дугорочни тренд је у току прве половине 2020. године благо растући и био је изнад прошлогодишњег просека (у просеку за 4,9% у текућим, односно за 5,6% у сталним ценама).

Графикон 6.1. Компоненте временске серије промета робе у трговини на мало у текућим ценама, индекси
(y – оригинална серија, sa – серија са искљученом сезонском компонентом, t – тренд-циклус компонента, просек 2019 = 100)

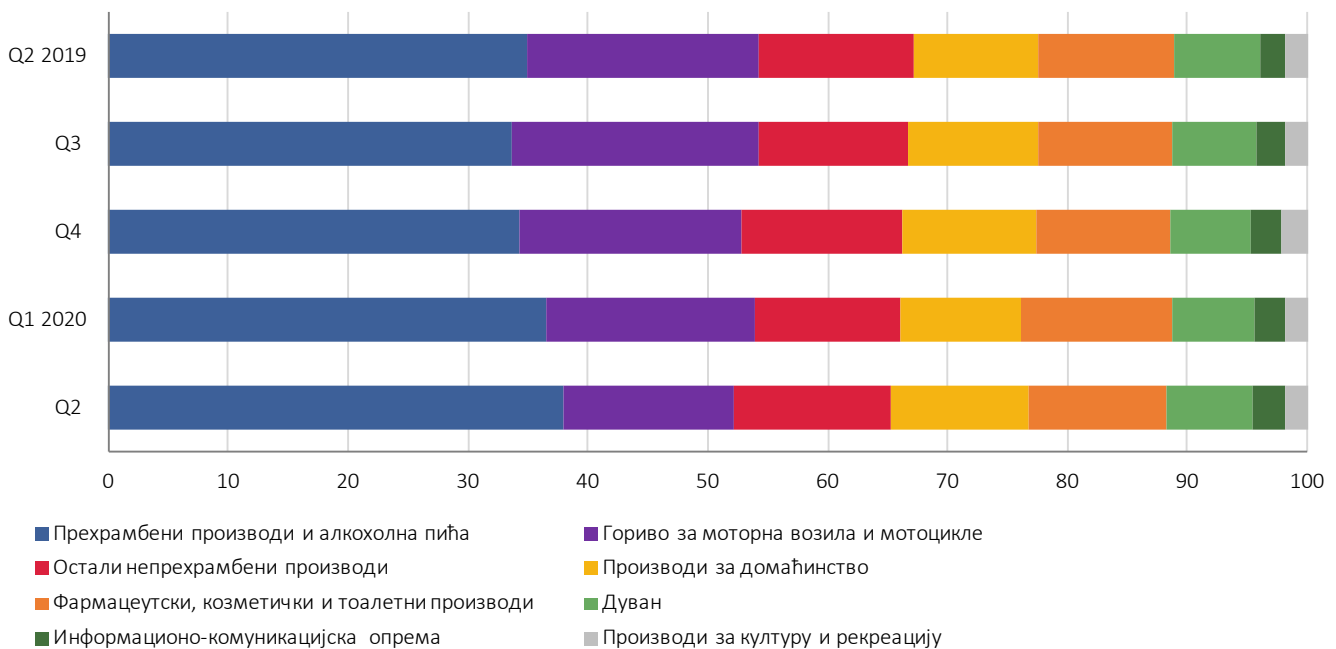
6. Унутрашња трговина

Графикон 6.2. Компоненте временске серије промета робе у трговини на мало у сталним ценама, индекси
(y – оригинална серија, sa – серија са искљученом сезонском компонентом, t – тренд-циклус компонента,
просек 2019 = 100)

Посматрано по робним групама, у другом кварталу 2020. године, слично као у претходним кварталима, у структури промета робе у трговини на мало најзаступљенији су били прехранбени производи и алкохолна пића (38,0%), а затим следе гориво за моторна возила и мотоцикле (14,1%) и остали непрехрамбени производи (13,2%).

Графикон 6.3. Структура промета у трговини на мало по робним групама (%)

6. Унутрашња трговина

6.2. Промет робе у трговини на велико

(Област 46 Класификације делатности)

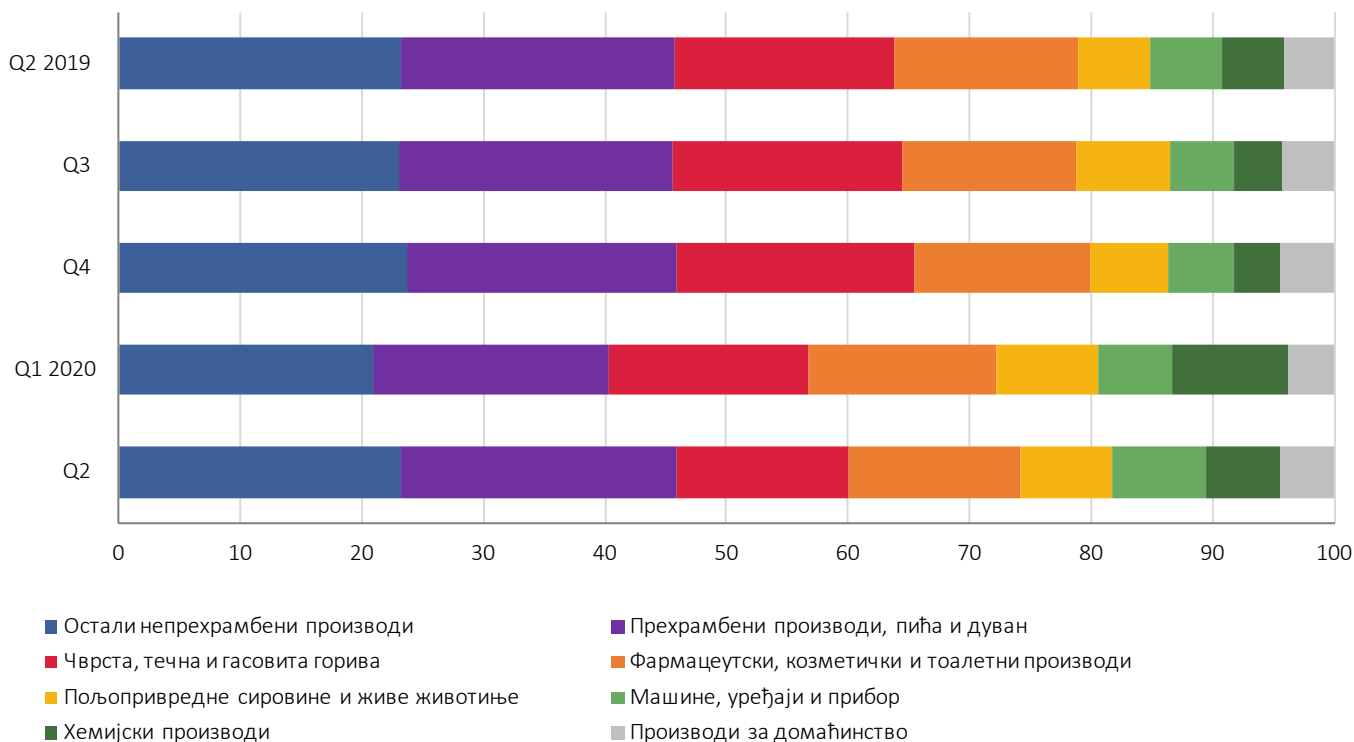
Промет робе у трговини на велико у првој половини 2020. године, у односу на исти период претходне године, бележи пад у текућим ценама од 6,0%.

Табела 6.2. Промет робе у трговини на велико, квартални индекси (%)
(поређење са истим периодом претходне године)

	2018				2019				2020	
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2
Текуће цене	104,3	110,2	111,5	107,6	107,8	104,1	103,8	107,1	101,9	86,7

Посматрано по робним групама, у промету робе у трговини на велико у другом кварталу 2020. били су најзаступљенији остали непрехрамбени производи (23,3%), а затим следе прехрамбени производи, пића и дуван (22,6%), чврста, течна и гасовита горива и фармацеутски, козметички и тоалетни производи, који имају уједначено учешће (14,1%).

Графикон 6.4. Структура промета у трговини на велико по робним групама (%)

6. Унутрашња трговина

6.3. Промет робе у трговини на велико и мало и поправка моторних возила (Област 45 Класификације делатности)

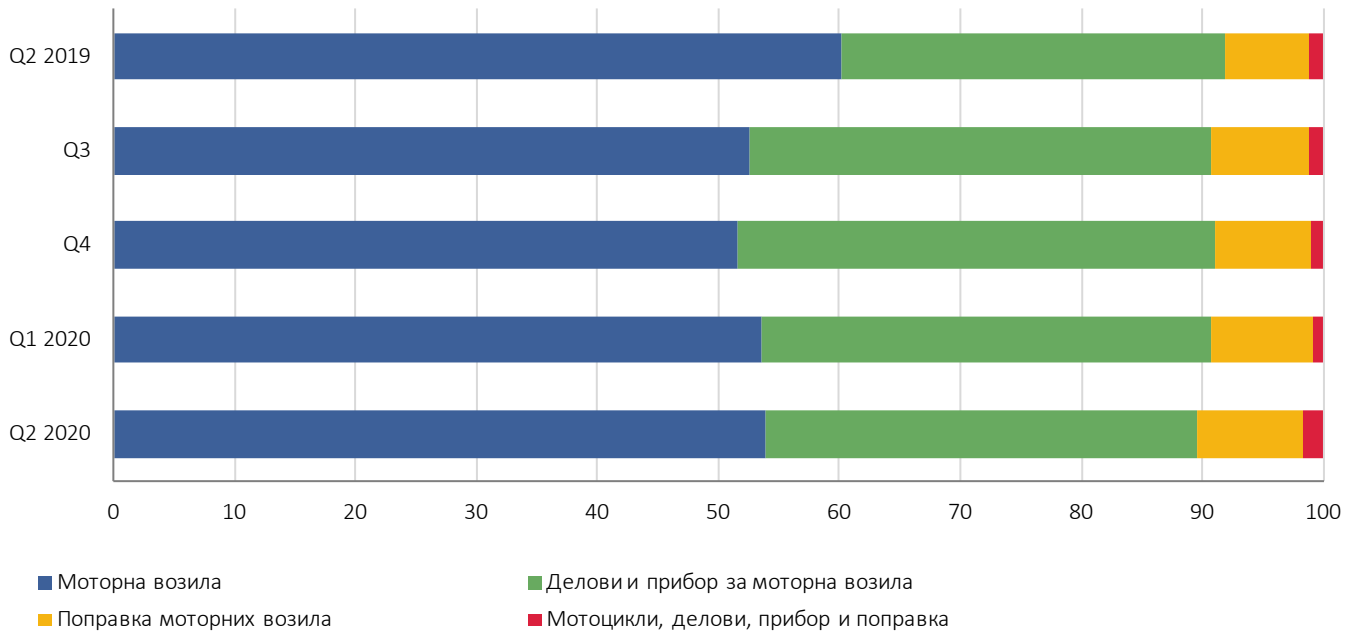
Промет робе у трговини на велико и мало и поправка моторних возила у првој половини 2020. године, у односу на исти период претходне године, бележи пад у текућим ценама од 14,4%.

Табела 6.3. Промет робе у трговини на велико и мало и поправка моторних возила, квартални индекси (%)
(поређење са истим периодом претходне године)

	2018				2019				2020	
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2
Текуће цене	104,1	108,4	113,4	112,2	113,3	111,8	108,8	111,0	95,9	77,6

Посматрано по робним групама, у другом кварталу 2020. године, у односу на први квартал 2020, није дошло до значајнијих промена у структури промета робе у трговини на велико и мало и поправци моторних возила. Најзаступљенија су била моторна возила (53,9%), а затим следе делови и прибор за моторна возила (35,6%).

Графикон 6.5. Структура промета у трговини на велико и мало и поправци моторних возила по робним групама (%)

Напомена

Индекси промета робе трговине на мало у сталним ценама добијени су дефлационирањем индекса у текућим ценама одговарајућим индексима потрошачких цена, из којих су искључени: вода (из комуналних система), струја и моторна возила, мотоцикли и делови.

7. Цена

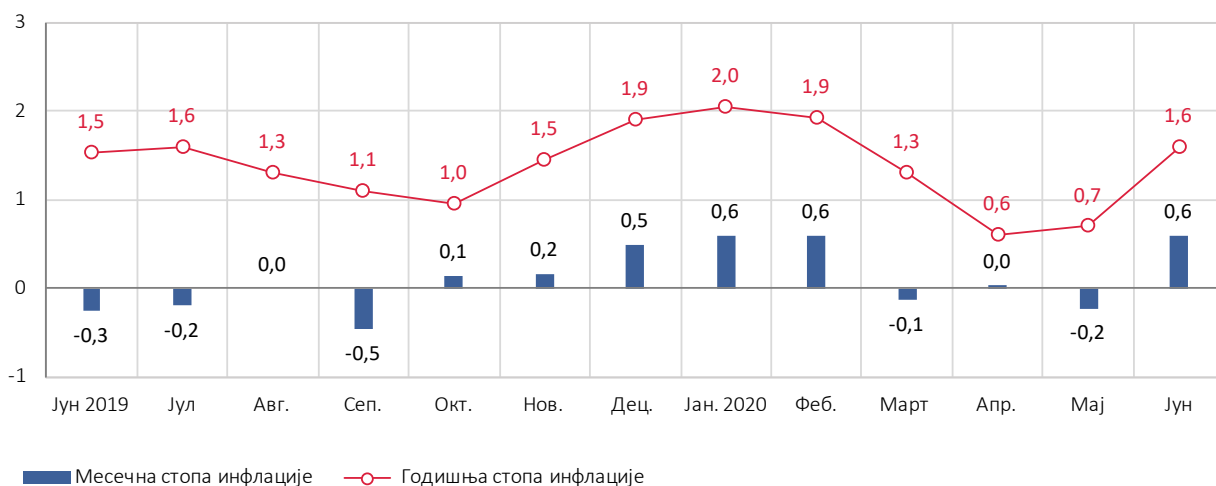
У Q2 2020. остварен је међугодишњи раст потрошачких цена од 1,4%, што је у оквиру циљаног интервала Народне банке Србије за 2020. годину од 3% ± 1,5 п. п.

Табела 7.1. Потрошачке цене, квартална стопа инфлације (%)
(квартал у односу на исти квартал претходне године)

	2019				2020			
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3 ¹	Q4 ¹
Потрошачке цене (ИПЦ)	2,4	2,3	1,3	1,4	1,8	1,0	1,8	2,8

¹ Прогноза на основу водећег индикатора ИПЦ.

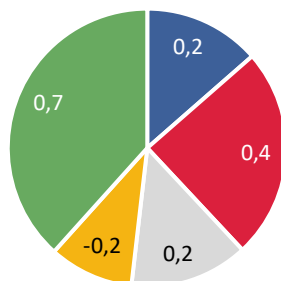
Графикон 7.1. Стопа инфлације мерена индексима потрошачких цена, (%)
(месечна – месец у односу на претходни месец; годишња – месец у односу на исти месец претходне године)

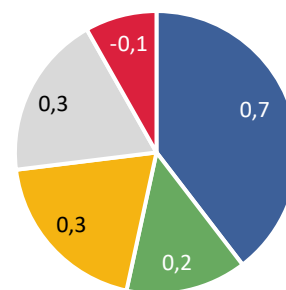
Посматрано према намени, највећи утицај на укупан годишњи раст потрошачких цена у Q2 2020. имале су цене прерађене хране и цене услуга. Посматрано по основним групама потрошње, највећи допринос дао је раст цена хране, безалкохолних пића и алкохолних пића и дувана, као и становање, вода, ел. енергија, гас и друга горива.

Графикон 7.2. Структура годишње стопе раста потрошачких цена у Q2 2020. према намени и основним групама производа, (п.п.)

- Непрерађена храна
- Прерађена храна
- Индустијски производи без хране и енергије
- Енергија
- Услуге

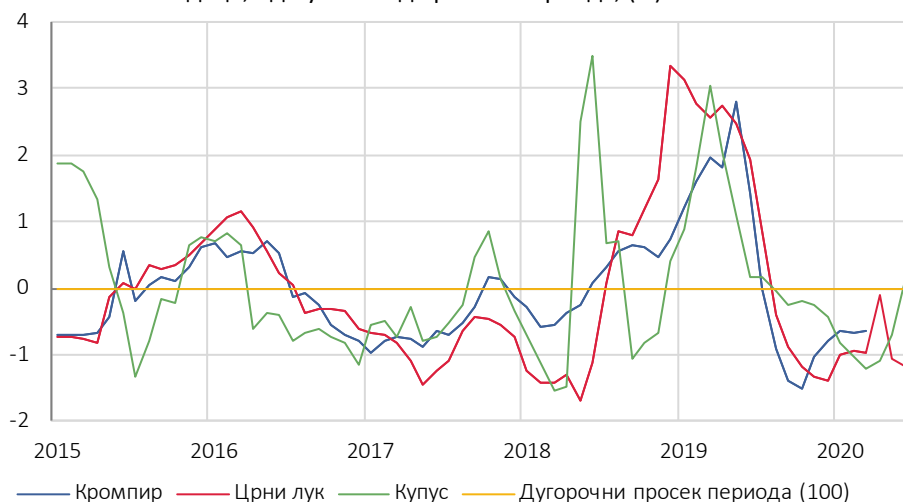
- Храна и безалкохолна пића
- Рекреација и култура
- Алкохолна пића и дуван
- Стан, вода, ел. енергија, гас и друга горива
- Остало

7.1. Храна и безалкохолна пића (допринос међугодишњој стопи раста од 0,7 п. п.)

Поврће

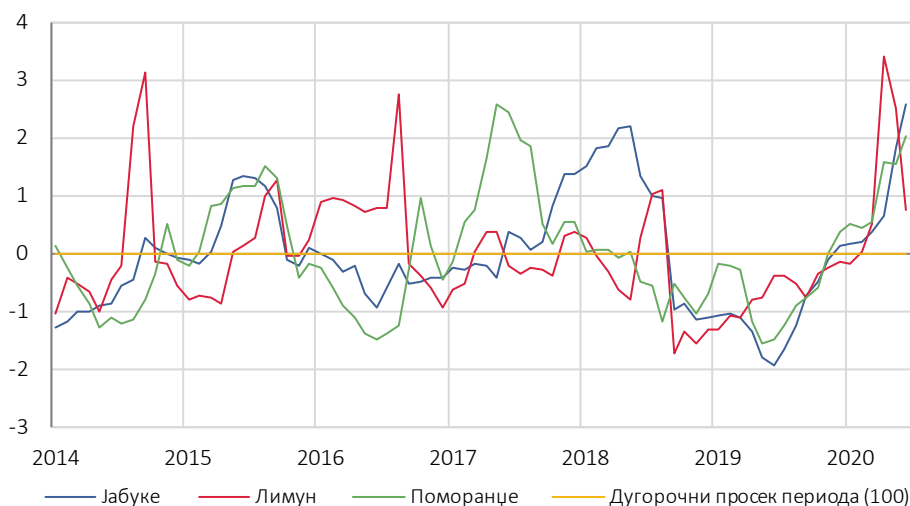
Графикон 7.3. Малопродатна цена кромпира, црног лука и купуса, десезонирани, детрендовани и стандардизовани подаци, одступања од просека периода, (%)

У Q2 2020, у укупној цени хране цена поврћа била је једини дефлаторни елемент са међугодишњим падом од 10,4%.

У структури укупног међугодишњег пада цене поврћа у Q2, највеће учешће имала је цена кромпира (36,5%), црног лука (22,1%) и купуса (32,7%). Индекс цена произвођача поврћа у потпуности прати циклично кретање просечних малопродатних цена поврћа и у Q2 имао је међугодишњи пад од 28,8%.

Воће

Графикон 7.4. Кретање малопродатних цена¹¹ јабука, лимуна и поморанџи; десезонирани, детрендовани и стандардизовани подаци, одступања од просека периода, (%)

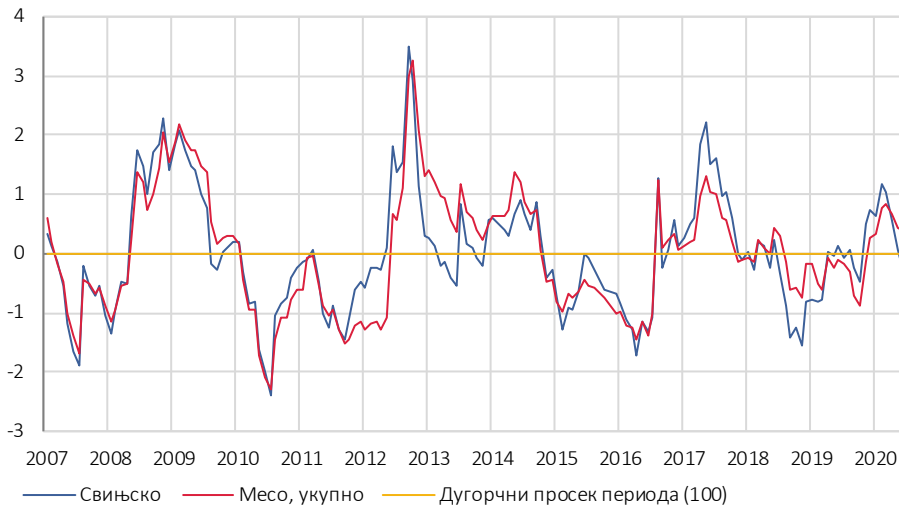
У Q2 2020, у укупној структури годишње стопе раста цене хране и безалкохолних пића, раст цене воћа од 12,9%, уз месо, остао је најинфлаторнији елемент. Највећи утицај на раст цене воћа имали су јабуке, лимун и поморанџе.

¹¹ Иако у структури цена укупне корпе воћа највеће учешће имају банане, јабуке, ораси и поморанџе, најрепрезентативнији индикатори укупне цене воћа су јабуке и ораси, чији су циклуси малопродатних цена високо корелисани са просечном ценом укупне корпе воћа, и то током целог периода од 2007. године.

7. Цене

Месо

Графикон 7.5. Малопродајна цена меса (укупно) и свињског меса, десезонирани, детрендовани и стандардизовани подаци, одступања од просека периода, (%)

У Q2 2020, међугодишњи раст цене меса (5,7%) имао је највећи позитиван допринос на раст цене хране. У структури међугодишње стопе раста цене меса у Q2, поскупљење свињског меса имало је учешће од чак 63,2%, док се остало односило на мања поскупљења сушеног, димљеног и усољеног меса и осталих врста меса, осим говеђег меса, где је дошло до пада цене услед нереализованих аранжмана у Кину и Турску. У Q2, цена говеђег меса забележила је годишњи пад од 6,2%.

7.2. Алкохолна пића и дуван (допринос међугодишњој стопи раста 0,3 п. п.)

Кретање цена групе производа алкохолних пића и дувана доминантно је одређено ценом дувана¹².

Државна захватања од 1. јануара 2020. у цени једне паклице цигарета увећана су за 1,5 динара и износе 73,4 РСД. Сходно томе, годишњи раст цена дувана у Q2 износио је 7,3% и у годишњој стопи раста укупних потрошачких цена учествовао је са 20,7%.

Табела 7.2. Пореска структура доприноса међугодишње стопе раста дувана

	2018				2019				2020	
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2
Цена дувана, стопа раста, (%)	7,2	8,6	8,2	8,2	8,0	7,9	6,9	7,6	7,4	7,3
Фискална захватања	5,1	6,1	5,9	5,9	5,7	5,4	4,8	5,2	5,0	5,0
<i>Специфична акциза</i>	1,3	1,5	1,5	1,5	1,4	1,2	1,1	1,1	1,1	1,1
Допринос годишњој стопи раста дувана, (п.п.)	<i>Пропорционална акциза (33%)</i>	2,4	2,9	2,7	2,7	2,7	2,6	2,3	2,5	2,4
	<i>ПДВ (20%)</i>	1,4	1,7	1,6	1,6	1,6	1,6	1,4	1,5	1,5
	Остала захватања (трговачке марже и трошкови произвођача)	2,1	2,5	2,3	2,3	2,3	2,5	2,1	2,4	2,3

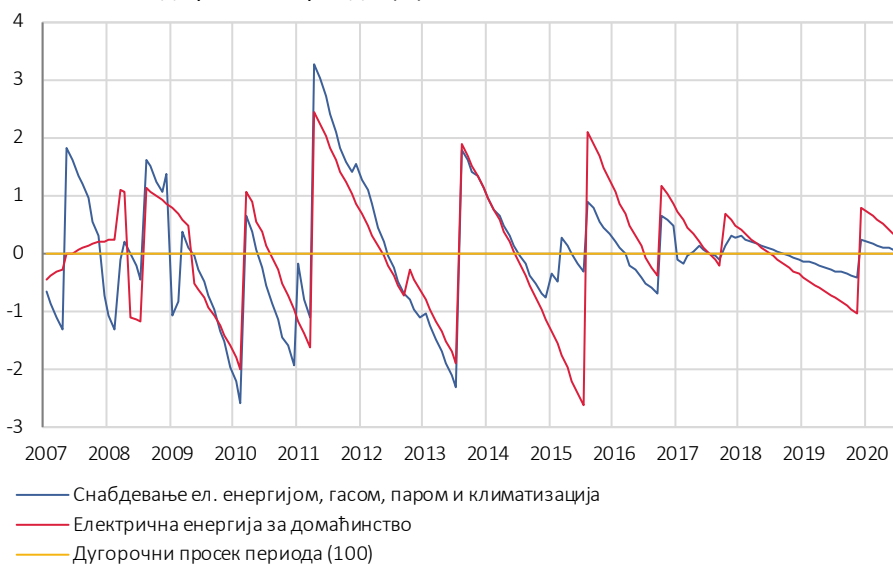
¹² Цена дувана је последица усаглашене акцизне политике, према којој се, сагласно акцизном календару 2018–2020, сваког јануара и јуна специфична акциза на цигарете повећава за 1,5 динара, уз зарачунату и пропорционалну акцизу (од 33%) на цигарете и придодат ПДВ (од 20%).

Табела 7.2. Пореска структура доприноса међугодишње стопе раста дувана (наставак)

		2018				2019				2020	
		Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2
Радио фискалних према осталим захватањима		2,5	2,5	2,5	2,5	2,4	2,1	2,3	2,1	2,1	2,1
Учешће у годишњој стопи раста цена дувана	Фискална захватања, %	71,5	71,2	71,4	71,4	70,9	68,2	69,6	68,2	68,2	68,2
	Остала захватања, %	28,5	28,8	28,6	28,6	29,1	31,8	30,4	31,8	31,8	31,8

7.3. Становање, вода, електрична енергија, гас и друга горива (допринос међугодишњој стопи раста 0,3 п. п.)

Графикон 7.6. Кретање цена електричне енергије за домаћинства и произвођачких цена сектора производње ел. енергије, гаса, паре и климатизација, детрендовани и стандардизовни подаци, одступања од просека периода, (%)

Раст цена електричне енергије за домаћинства (из децембра 2019) и раст цена чврстих горива условили су да раст цена подгрупе Електрична енергија, гас и друга горива у међугодишњој стопи раста потрошачких цена у Q2 2020. учествује са 21,4%. У Q2, укупан годишњи раст цена групе Становање, вода, електрична енергија, гас и друга горива износио је 2,5%.

8. Тржиште рада

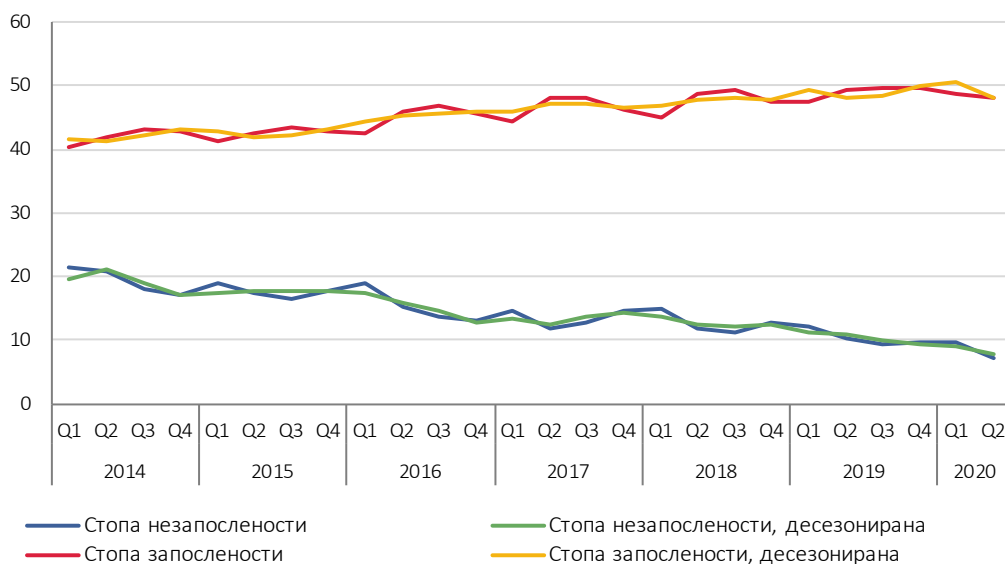
У Србији је у другом кварталу 2020. године било запослено 2,8 милиона лица, незапослено 222,9 хиљада лица, а неактивно 2,8 милиона лица старијих од 15 година¹³.

Стопа незапослености износи 7,3% и, у поређењу са првим кварталом 2020. године, нижа је за 2,5 п. п., а број незапослених лица је мањи за 87,4 хиљаде. Истовремено је порастао број неактивних лица за 113,1 хиљаду.

Стопа незапослености је, у поређењу са првим кварталом 2020. године, смањена у свим регионима: у Региону Војводине са 8,4% на 6%, у Београдском региону са 7,1% на 6,1%, у Региону Шумадије и Западне Србије са 11,5% на 7,8% и у Региону Јужне и Источне Србије са 12,3% на 9,6%.

Утицај пандемије корона вируса видљив је кроз кретање стопа запослености, незапослености, активности и неактивности. У овом кварталу, изузев стопе неактивности, дошло је до пада свих преосталих индикатора. Број неактивних лица бележи вредност од 2,8 милиона, док је стопа неактивности 48,0% и представља повећање од 2,0 п. п. у односу на претходни квартал и 2,8 п. п. у односу на исти квартал претходне године.

Графикон 8.1. Кретање стопа запослености и незапослености лица старости 15 и више година, (%)

Стопа незапослености у другом кварталу 2020. износила је 7,3%, а након елиминисања сезонске компоненте 7,9%.

У истом периоду, стопа запослености је износила 48,2% , а након елиминисања сезонске компоненте 47,9%.

Табела 8.1. Стопе активности, запослености и незапослености – недесезониране и десезониране вредности

	2019				2020	
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2
Стопа активности, (%)	53,9	54,8	54,8	55,0	54,0	52,0
Десезониране вредности	54,8	54,3	54,3	55,1	54,8	52,0
Стопа запослености, (%)	47,4	49,2	49,6	49,7	48,7	48,2
Десезониране вредности	49,2	48,2	48,4	50,1	50,4	47,9
Стопа незапослености, (%)	12,1	10,3	9,5	9,7	9,7	7,3
Десезониране вредности	11,3	10,8	10,1	9,3	9,1	7,9

¹³ Према Анкети о радној снази.

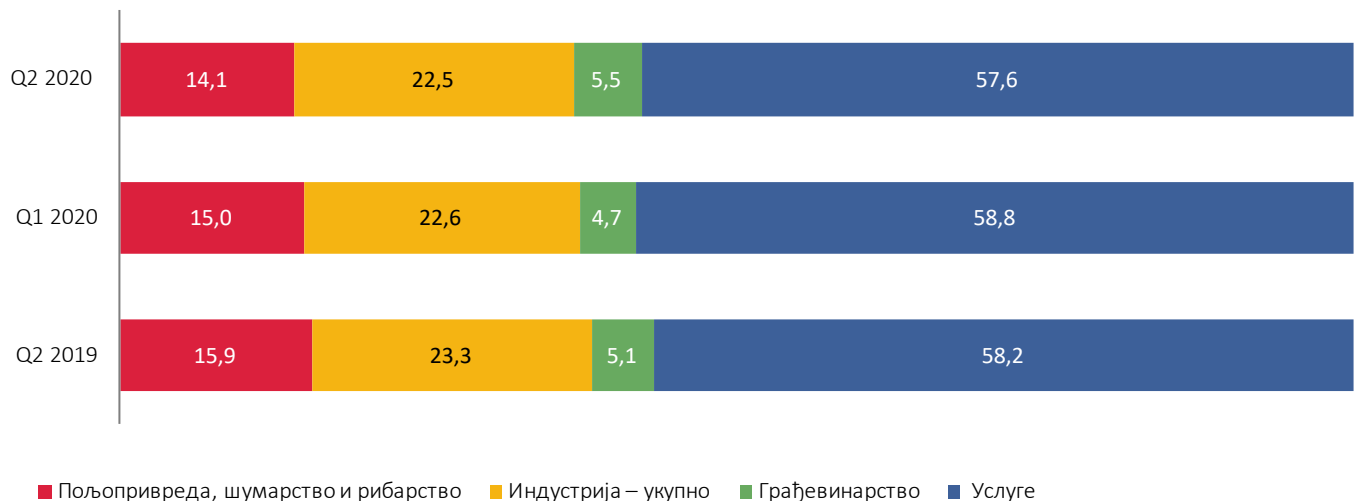
8. Тржиште рада

Табела 8.2. Тржиште рада – лица старости 15 и више година

	Актуелни квартал	Претходни квартал		Исти квартал претходне године	
	Q2 2020 (у хиљ.)	Q1 2020 (у хиљ.)	промена, (%)	Q2 2019 (у хиљ.)	промена, (%)
Незапослени	222,9	310,3	-28,2	334,0	-33,3
Запослени	2 844,2	2 877,4	-1,1	2 916,5	-2,5
	%	%	промена, п. п.	%	промена, п. п.
Стопа незапослености	7,3	9,7	-2,4	10,3	-3,0
Стопа запослености	48,2	48,7	-0,5	49,2	-1,0

Посматрано по секторима, највећи број запослених у другом кварталу 2020. забележен је у услужном сектору (57,6%), затим у индустрији (22,5%) и пољопривреди (14,4%), а најмањи у грађевинарству (5,5%). У поређењу са претходним кварталом, највећи пад учешћа запослених остварен је у сектору услуга (са 58,8% на 57,6%), док је грађевинарство једини сектор који је остварио пораст учешћа запослених (са 4,7% на 5,5%). Исте тенденције кретања учешћа запослених по секторима присутне су и у међугодишњем поређењу (I квартал 2019 – II квартал 2020), с том разликом што је у овом периоду највећи пад удела запослених остварен у сектору пољопривреде, шумарства и рибарства – од 1,5 п. п. (са 15,9%, на 14,4%).

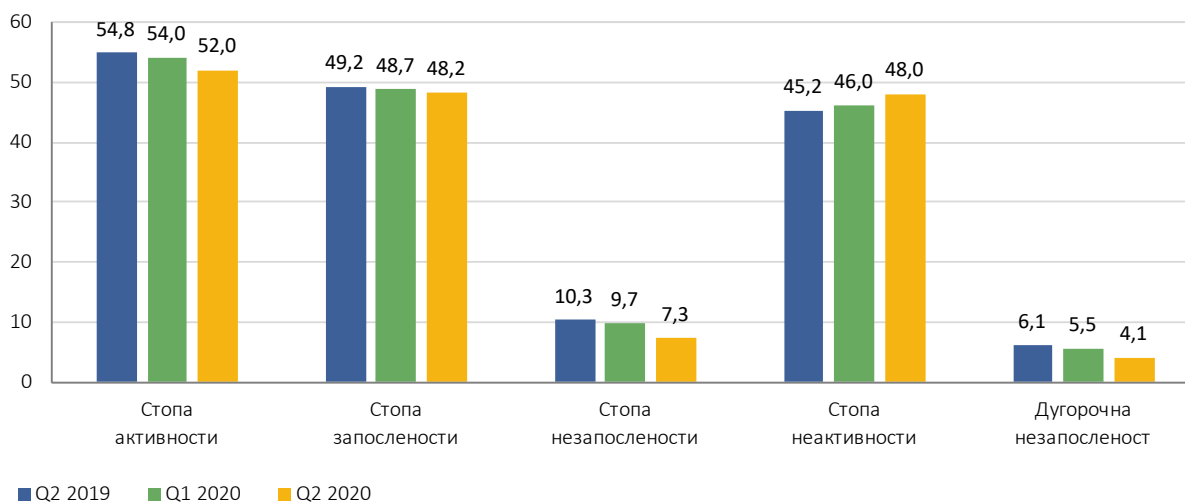
Графикон 8.2. Удео запослених по секторима, (%)

Иако колебљиви и под утицајем сезонских кретања, индикатори тржишта рада показују у овом кварталу тенденцију опадања незапослености, запослености и активности, у корист неактивности. Пандемија корона вируса знатно је допринела оваквим, атипичним кретањима претходно дефинисаних индикатора.

8. Тржиште рада

Графикон 8.3. Тржиште рада – најважнији показатељи за претходни квартал, исти квартал претходне године и актуелни квартал, (%)

8.1. Утицај пандемије корона вируса на тржиште рада

У другом кварталу 2020. године промене на тржишту рада су биле под већим утицајем пандемије корона вируса. Новонастала економска криза довела је до смањења незапослености, јер се појединци који нису могли да траже посао или нису били у могућности да почну да раде због спречавања ширења вируса не сматрају незапосленима (према концепту МОР-а), већ неактивнима.

Према дефиницији Међународне организације рада, незапосленима се сматрају лица која нису обављала ниједан плаћени посао у посматраној седмици, активно су тражила посао током четири седмице које су претходиле посматраној седмици и у могућности су да почну да раде у року од две седмице након истека посматране

Управо овакво преливање лица – из преосталих категорија тржишта рада у контингент неактивних – карактеристика је другог квартала 2020. године. На графикону 8.3 јасно се види да је једино неактивност порасла са 45,2% у Q2 2019. године до максималне вредности од 48,0% у Q1 2020. У истом периоду, све остале категорије су оствариле пад и у поређењу са претходним, и у поређењу са истим кварталом претходне године.

У складу са препорукама Евростата, неколико индикатора се користи ради добијања прецизније слике о утицају пандемије корона вируса на тржиште рада. У ове индикаторе спадају:

- 1) Застој на тржишту рада (*labour market slack*), који представља учешће: 1) незапослених; 2) запослених који раде краће од пуног радног времена, а желели би да раде више; 3) оних који траже посао, али не могу да раде и 4) оних који могу да раде, али не траже посао, у проширеној радној снази, при чему се под проширеном радном снагом подразумевају сви запослени, незапослени и потенцијална радна снага (они који могу да раде, али не траже посао и они који траже посао, али не могу одмах да почну да раде).

Индикатор показује диспропорцију између понуде и потражње на тржишту рада и у околностима нормалног економског развоја је стабилан. Обично расте када тржиште рада трпи социо-економске шокове. Конкретно, у Q2

2020. дошло је до повећања застоја на тржишту рада, будући да је понуда рада порасла у односу на претходне кварталне, а тражња за радом је смањена.

Застој на тржишту рада у другом кварталу 2020. достиже вредност од 19,9% и бележи раст од 0,4 п. п. у односу на исти квартал претходне године. Пораст овог индикатора у међугодишњем периоду указује на економске шокове забележене у овом кварталу, услед пандемије корона вируса.

- 2) Одсуство са посла мери се учешћем запослених који су одсутни са посла у укупном броју запослених. У другом кварталу 2020. године са посла је одсуствовало 11,4% запослених, што је за 2,4 п. п. више у односу на први квартал 2020. године, а за 6,0 п. п. више у односу на исти период прошле године.
- 3) Рад од куће, мерен учешћем броја запослених који су радили од куће у укупном броју запослених, у другом кварталу 2020. године износио је 12,1%, што је за 2,9 п. п. више у односу на први квартал 2020, а за 4,0 п. п. више у односу на исти период прошле године.

8.2. Поређење са истим кварталом претходне године

У поређењу са истим кварталом претходне године, број незапослених лица смањен је за 33,3% (са 334 хиљаде на 222,9 хиљада). Истовремено, број запослених лица је смањен за 2,5% (са 2 916,5 у другом кварталу 2019. на 2 844,2 у другом кварталу 2020. године).

Стопа незапослености младих (старости од 15 до 24 године) у другом кварталу 2020. износила је 20,7%, што је за 3,7 п. п. ниже у односу на други квартал 2019, када је износила 24,4%. Највиша стопа незапослености младих забележена је у Региону Јужне и Источне Србије (29,9%), а најнижа у Региону Војводине (15,4%).

Стопа дугорочне незапослености (учешће лица незапослених дуже од годину дана у активном становништву старости 15 и више година) износила је 4,1%, што је за 2 п. п. мање него у другом кварталу 2019. (када је била 6,1%).

Посматрано према полу, у другом кварталу 2020. регистроване су стопе незапослености од 7,6% код жена и 7% код мушкараца. У поређењу са истим кварталом 2019, стопа незапослености код жена је нижа за 3,4 п. п., а код мушкараца је нижа за 2,7 п. п. Посматрано по регионима, стопа незапослености мушкараца је у свим регионима смањена: у Београдском региону са 6,8% на 6,2%, у Региону Војводине са 9,2% на 6,3%, у Региону Шумадије и Западне Србије са 10,6% на 7,2% и у Региону Јужне и Источне Србије са 12,1% на 8,5%.

Слична кретања забележена су и код женске популације – стопа незапослености је смањена у сва четири региона: у Београдском са 8,8% на 5,9%, у Региону Војводине са 10,6% на 5,6%, у Региону Јужне и Источне Србије са 13,5% на 11% и у Региону Шумадије и Западне Србије са 11,8% на 8,4%.

Посматрано према професионалном статусу, у односу на исти квартал 2019, број запослених лица је смањен у свим категоријама. Број samozапослених је смањен за 4,0%, док је код помажућих чланова домаћинства и запослених радника дошло до пада броја запослених за 14,0% и 1,2%.

Табела 8.3. Запосленост по професионалном статусу, поређење Q2 2019 – Q2 2020.

	Q2 2019 (у хиљ.)	Q2 2020 (у хиљ.)	Промена, (%)
Запослена лица – укупно	2 916,5	2 844,2	-2,5
Самозапослени	670,8	643,9	-4,0
Запослени радници	2 108,3	2 082,1	-1,2
Помажући чланови домаћинства	137,4	118,2	-14,0

8. Тржиште рада

8.3. Поређење са претходним кварталом

У поређењу са првим кварталом 2020, број незапослених лица смањен је за 87,4 хиљаде, а број запослених за 33,2 хиљаде лица.

Стопа незапослености младих (старости од 15 до 24 године) у другом кварталу 2020. износила је 20,7%, што је за 4,8 п. п. ниже у односу на први квартал 2020. Стопа дугорочне незапослености износила је 4,1%, што је за 1,4 п. п. мање у односу на први квартал 2020. (када је била 5,5%).

Посматрано према полу, стопа незапослености је у другом кварталу 2020. била нижа код мушкараца за 2,3 п. п., а код жена за 2,6 п. п. у односу на први квартал 2020. Стопе незапослености мушке популације су смањене у свим регионима: у Београдском са 7,4% на 6,2% и у Региону Војводине са 8,9% на 6,3%. У Региону Шумадије и Западне Србије стопа незапослености је смањена са 10% на 7,2%, а у Региону Јужне и Источне Србије са 11,4% на 8,5%.

Стопа незапослености женске популације показује иста кретања и смањена је у свим регионима: у Београдском са 6,8% на 5,9%, у Региону Војводине са 7,8% на 5,6%, у Региону Шумадије и Западне Србије са 13,4% на 8,4% и у Региону Јужне и Источне Србије са 13,5% на 11%.

Посматрано према професионалном статусу, у односу на претходни квартал, број запослених лица је повећан само у категорији samozапослених (за 2,3%), док је код помажућих чланова домаћинства и запослених радника дошло до пада броја запослених лица, и то за 18,7% и 1,0%.

Табела 8.4. Запосленост по професионалном статусу, поређење Q1 2020 – Q2 2020.

	Q1 2020 (у хиљ.)	Q2 2020 (у хиљ.)	Промена, (%)
Запослена лица – укупно	2 877,4	2 844,2	-1,2
Самозапослени	629,4	643,9	2,3
Запослени радници	2 102,7	2 082,1	-1,0
Помажући чланови домаћинства	145,3	118,2	-18,7

Речник термина

Активно становништво (радну снагу) чине сва запослена и незапослена лица старости 15 и више година.

Запослени су лица старости 15 и више година која су најмање један сат у посматраној седмици обављала неки плаћени посао (у новцу или натура), као и лица која су имала запослење, али која су у тој седмици била одсутна са посла.

Незапослени су она лица која нису обављала ниједан плаћени посао у посматраној седмици, активно су тражила посао током четири седмице које су претходиле посматраној седмици и у могућности су да почну да раде у року од две седмице након истека посматране седмице.

Неактивно становништво чине сва лица стара 15 и више година која нису сврстана у запослено или незапослено становништво. У неактивна лица спадају студенти, пензионери, лица која обављају кућне послове, као и остала лица која у посматраној седмици нису обављала ниједан плаћени посао, нису активно тражила посао или нису била у могућности да почну да раде у року од две седмице након истека посматране седмице.

Стопа активности представља проценат активног становништва у укупном становништву старом 15 и више година.

Стопа запослености представља проценат запослених у укупном становништву старом 15 и више година.

Стопа незапослености представља проценат незапослених у укупном броју активних становника старих 15 и више година.

Стопа дугорочне незапослености представља удео лица незапослених дуже од годину дана у радној снази (запослени и незапослени) старости 15 и више година.

Стопа неактивности представља проценат неактивног становништва у укупном становништву старом 15 и више година.

Просечна зарада без пореза и доприноса обрачуната у Републици Србији за други квартал 2020. године износила је 59 190 динара. У поређењу са истим периодом претходне године, номинално је виша за 8,5%, а реално за 7,4%.

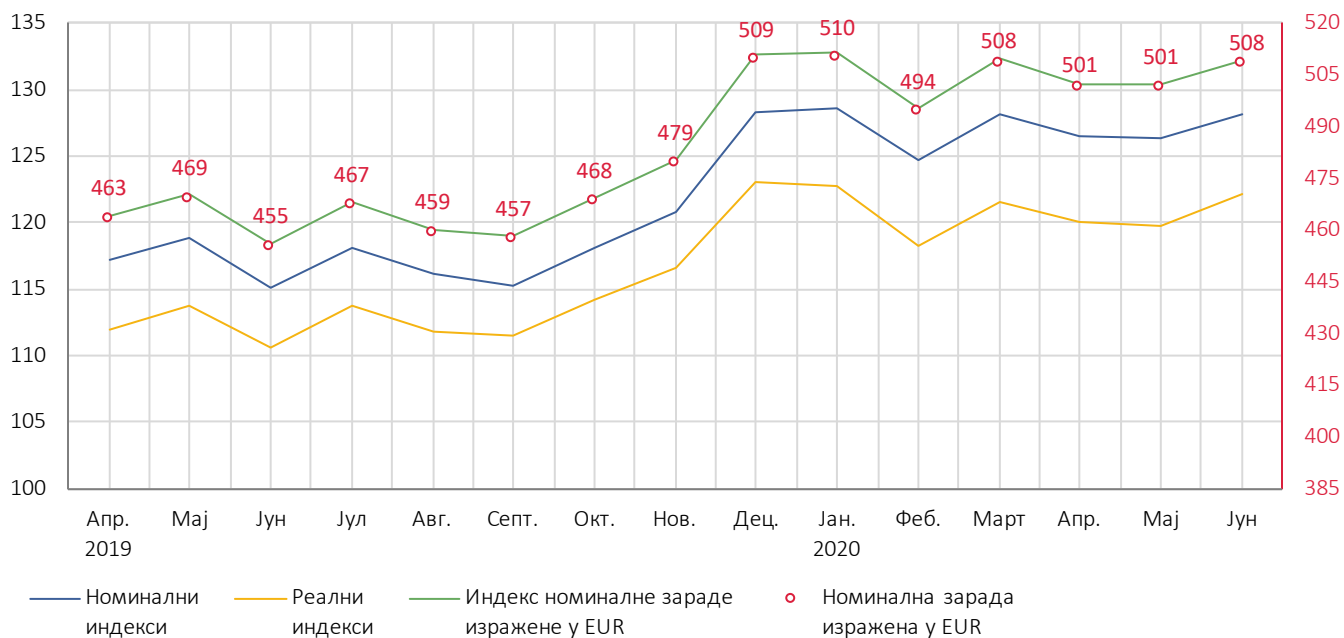
У односу на претходни квартал, тј. први квартал 2020, и номинално је нижа за 0,1%, а реално за 0,3%.

За првих шест месеци 2019. године, обрачуната просечна зарада без пореза и доприноса износила је 59 222 динара, и у односу на исти период претходне године номинално је виша за 9,4%, а реално за 7,9%.

Табела 9.1. Зараде без пореза и доприноса – реални и номинални индекси
(поређење са истим периодом претходне године)

	2017				2018				2019				2020	
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2
Реални индекси	101,1	100,8	100,9	100,1	103,8	104,5	104,2	105,3	106,9	107,6	109,5	110,4	110,3	107,4
Номинални индекси	104,2	104,6	103,9	103,0	105,5	106,4	106,7	107,5	109,5	110,0	110,9	112,0	108,3	108,5

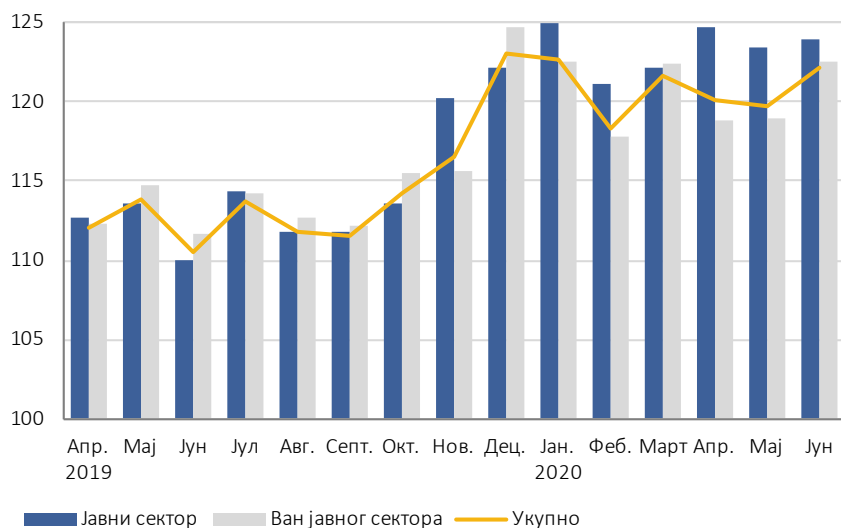
Графикон 9.1. Зараде без пореза и доприноса, кретање номиналних и реалних индекса
(просек 2017 = 100)

Номиналне зараде су се, у периоду од годину дана уназад, кретале у складу са кретањем реалне економије и буџета, истовремено се прилагођавајући тржишним показатељима, тј. понуди и потражњи радне снаге. Након што је просечна зарада без пореза и доприноса, изражена у еврима, у децембру 2017. први пут премашила 400 евра, током целе 2019. године била је на нивоу изнад 450 евра. У јануару 2020. достигла је 510 евра, што је уједно највиша вредност забележена у посматраном периоду.

9. Зараде

Графикон 9.2. Зараде без пореза и доприноса у јавном сектору, ван јавног сектора и укупно
(реални индекси, просек 2017 = 100)

Просечна зарада без пореза и доприноса обрачуната за други квартал 2020. износила је 67 667 динара у јавном сектору, а 55 447 динара ван јавног сектора.

Однос кретања зарада у јавном сектору и ван јавног сектора дуго је био променљив, будући да је у неколико наврата суцесиван раст зарада у јавном сектору довео и до њиховог пораста и ван јавног сектора, што је резултирало растом укупних зарада. Политика управљања зарадама у јавном сектору се на тај начин показала као покретач импулса унутрашње тражње и регулатор флукуација на тржишту рада. Од почетка 2020. године зараде у јавном сектору су на вишем нивоу него зараде ван јавног сектора.

Графикон 9.3. Просечне зараде без пореза и доприноса, по запосленом, у јавном сектору
(јануар – јун 2020)

Јавни сектор – укупно	67 302 РСД
Јавна државна предузећа	80 387 РСД
Јавна локална предузећа	59 281 РСД
Администрација – сви нивои	70 848 РСД
Ниво државе	73 728 РСД
Ниво аутономне покрајине	77 509 РСД
Ниво локалне самоуправе	56 264 РСД
Здравствени и социјални рад	64 097 РСД
Образовање и култура	62 429 РСД

9. Зараде

Уколико се зараде без пореза и доприноса упореде по секторима КД (2010), запажа се да је највећи реалан раст у првој половини 2020. године, у односу на исти период 2019. године, остварен у секторима Информисање и комуникације (17,9%), Здравствена и социјална заштита (14,3%), Снабдевање водом и управљање отпадним водама (12,4%) и Административне и помоћне услужне делатности (9,9%).

Највиша зарада без пореза и доприноса у прва два квартала 2020. године обрачуната је у следећим областима: Ваздушни саобраћај (159 002 динара), Рачунарско програмирање и консултантске делатности (153 010), Производња дуванских производа (135 768), Експлоатација сирове нафте и природног гаса (129 072) и Услужне делатности у рударству (116 127).

У свим осталим областима зараде су се кретале у распону од 34 160 динара (Делатност припремања и послуживања хране и пића) до 115 073 динара (Научно истраживање и развој).

Посматрано по регионима, највиша просечна зарада без пореза и доприноса у првој половини 2020. године обрачуната је у Београдском региону (73 277 РСД). У Региону Војводине зарада је износила 56 285 динара, у Региону Јужне и Источне Србије 52 125 динара, а у Региону Шумадије и Западне Србије 50 307 динара.

Графикон 9.4. Кретање реалних зарада без пореза и доприноса по секторима КД (2010)
(јануар–јун 2020. у односу на исти период 2019)

10. Туризам

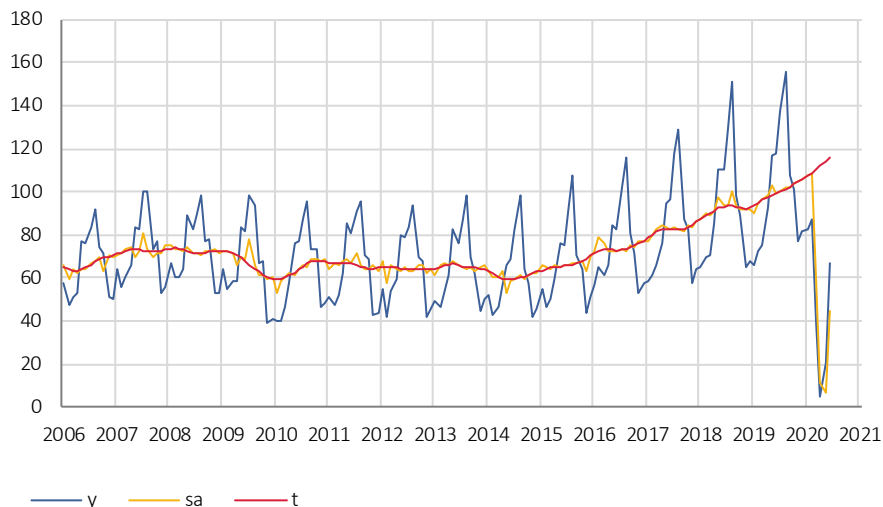
Од средине 2014. па до 2019. године туристичка активност у Србији бележила је стабилан пораст. Међутим, ово позитивно кретање није настављено у првој половини 2020. године, када, због пандемије изазване корона вирусом, долази до пада туристичке делатности.

10.1. Ноћења туриста

Мерено бројем ноћења, туризам у Србији је најпре прошао кроз фазу раста промета у периоду 2005–2008. године. Са 2009. годином долази фаза контракције, која траје и наредне године, а од 2011. до 2013. уследио је период стагнације, у коме се просечан број ноћења туриста задржао на око 6,6 милиона годишње. У 2014. години, због временских непогода у мају, са падом броја ноћења за 7,3% у односу на 2013, туристички промет је поново доживео снажну контракцију. Међутим, упркос неповољним временским условима на самом почетку туристичке сезоне, 2014. је година која је обележила почетак експанзивног раста туристичке активности у Србији, који је трајао до марта 2020. године. Тада, као последица пандемије изазване корона вирусом, долази до забране летова, отказивања резервација смештаја и општег пада делатности туристичког сектора.

Временска серија ноћења туриста садржи веома изражене сезонске флукуације, са скоковима у летњој сезони и у периоду зимских празника.

Графикон 10.1. Компоненте временске серије укупних ноћења туриста, индекси
(y – оригинална серија, sa – серија са искљученом сезонском компонентом,
t – тренд-циклус компонента, просек 2019 = 100)

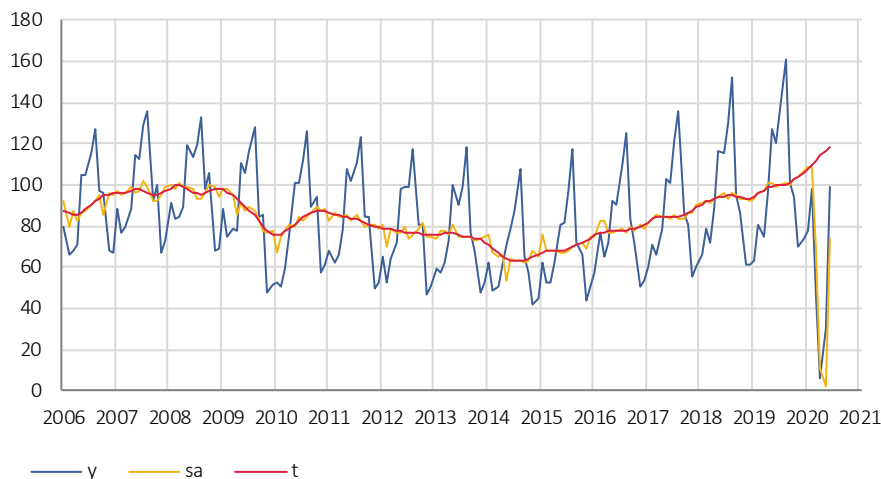
У периоду јануар–јун 2020. године регистровано је 2,5 милиона ноћења, што је за 44,1% мање него у истом периоду претходне године.

Након раста у јануару и фебруару, од марта туристичка активност бележи лоше резултате.

Најзначајнији међугодишњи пад (94,6%) регистрован је у априлу, док је у мају и јуну остварен нешто већи број ноћења, али и даље знатно испод резултата у истом периоду прошле године (међугодишњи пад од 82,6% и 44,3% редом).

Графикон 10.2. Компоненте временске серије ноћења домаћих туриста, индекси

(y – оригинална серија, sa – серија са искљученом сезонском компонентом, t – тренд-циклус компонента, просек 2019 = 100)

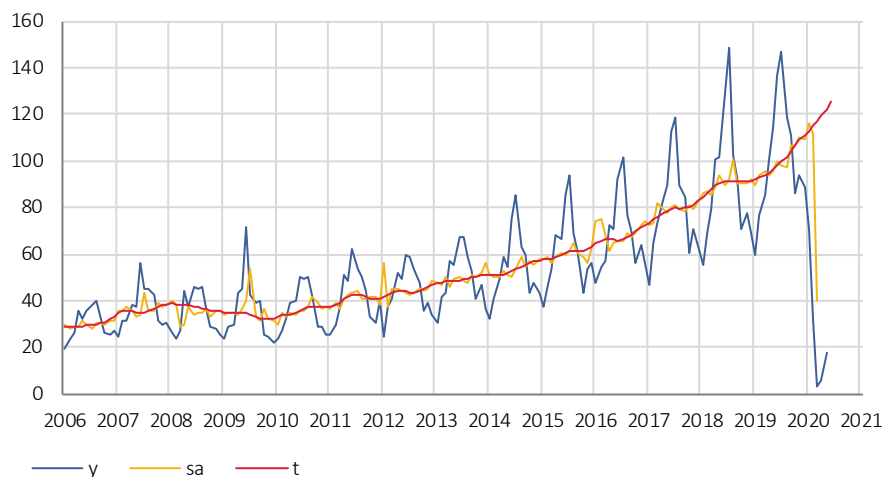

У првој половини 2020. године домаћи туристи су остварили 1,8 милиона ноћења, што је за 36,5% мање ноћења него у првој половини претходне године.

Ова група туриста представља већину посетилаца у Србији, тј. 71,3% укупног броја ноћења. Може се очекивати да, услед отежаних међународних путовања, и у наредним кварталима највећи део туристичке активности буде остварен од стране домаћих туриста.

Графикон 10.3. Компоненте временске серије ноћења страних туриста, индекси

(y – оригинална серија, sa – серија са искљученом сезонском компонентом, t – тренд-циклус компонента, просек 2019 = 100)

Тренд раста ноћења страних туриста забележен почетком 2000. године, услед пандемије изазване корона вирусом, није настављен у првој половини 2020. Бележи се пад од 56,9% у односу на исти период претходне године, тј. остварено је око 729 хиљада ноћења у овом периоду.

Посебно ниски резултати су остварени у другом кварталу 2020. када је број ноћења страних туриста у односу на исти период 2019. године био мањи за 91,1%.

Табела 10.1. Ноћења туриста, квартални индекси (%)

(поређење са истим периодом претходне године)

	2018				2019				2020	
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2
Укупно	110,7	113,9	113,4	109,1	103,9	107,2	105,6	116,6	98,3	28,1
Домаћи туристи	109,2	113,6	110,2	106,7	101,3	107,6	105,4	113,6	101,5	39,3
Страни туристи	113,5	114,5	118,6	112,3	108,3	106,4	105,8	120,6	93,2	8,9

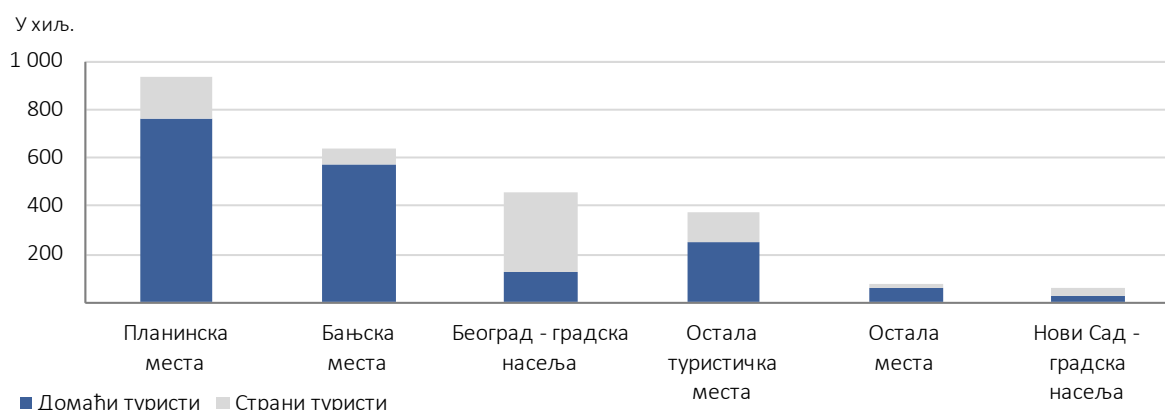
10. Туризам

10.2. Најважнија туристичка места

Изражено бројем ноћења туриста, најфреквентније посећивана туристичка места у периоду јануар–јун 2020. била су планинска места, са око 936 хиљада остварених ноћења, што представља 36,9% од укупног броја туристичких ноћења у Републици Србији. Од тога је 564 хиљаде ноћења остварено у највећим центрима зимског туризма – на Копаонику и Златибору. Посетиоци планина су већином били домаћи туристи (81,7% од укупног броја ноћења).

Према фреквенцији посећености туристичких места, следе бањска места и Град Београд, са око 637 односно 456 хиљада ноћења. У Београду су већину посетилаца чинили страни туристи (71,3% од укупног броја ноћења), док је 90,2% ноћења у бањским местима остварено од стране домаћих туриста. Најпосећеније бање су биле Врњачка (око 195 хиљада ноћења) и Сокобања (око 148 хиљада ноћења).

Графикон 10.4. Ноћења туриста по изабраним туристичким местима, Q1+ Q2 2020.

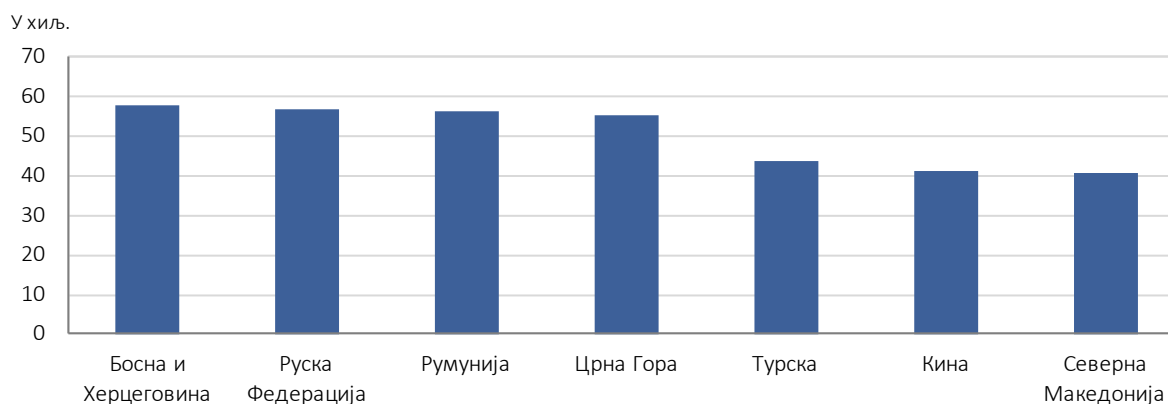

10.3. Земља порекла страних туриста

У првој половини 2020. године Србију су посетили страни туристи из око педесет различитих земаља.

Највише ноћења су остварили посетиоци из Босне и Херцеговине, Руске Федерације, Румуније, Црне Горе, Турске, Кине и Северне Македоније. Посетиоци из ових земаља су остварили 48,3% укупног броја ноћења страних туриста у првих шест месеци 2020. године.

Графикон 10.5. Ноћења страних туриста по земљама из којих долазе, Q1+ Q2 2020.

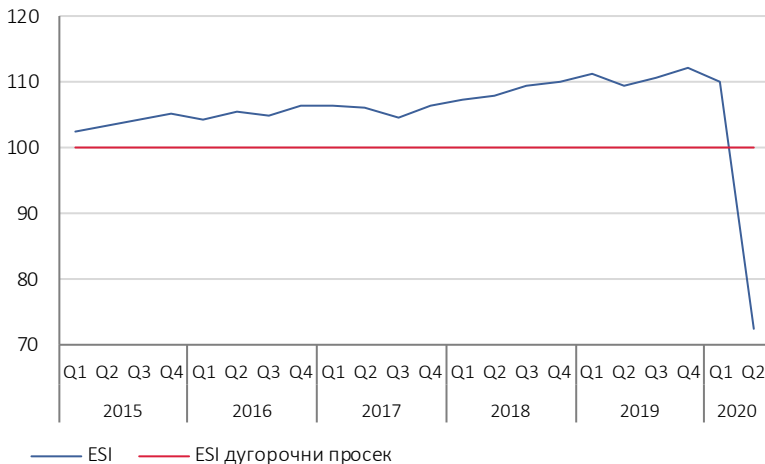
11. Индекс економске климе

11.1. Индекс економске климе (*Economic Sentiment Indicator – ESI*)

Индекс економске климе (енгл. *Economic Sentiment Indicator – ESI*)¹⁴ представља композитни индикатор чија је сврха да прикаже ставове произвођача и потрошача о економским кретањима и економској стабилности. Будући да увид у очекивања економских субјеката може бити важан сигнал промене економских кретања, овај индикатор се често користи за процену економске ситуације, за краткорочне прогнозе, у научне и аналитичке сврхе, као и за међународна поређења и креирање економских политика.

ESI је развијен од стране Генералног директората за привреду и финансије Европске комисије. Добија се на основу пет различитих истраживања произвођача и потрошача, чији ставови дају поуздане назнаке економских кретања, а на основу којих су креирани индикатори поверења. Индикатори поверења анализираних сектора су пондерисани, како би најбоље био одражен њихов утицај на привредне активности, и то – прерађивачка индустрија 40%, услужне делатности 30%, потрошња становништва 20%, грађевинарство 5% и трговина на мало 5%. Вредност *ESI* изнад 100 указује на побољшање економске активности, док вредност испод 100 указује на њено погоршање.¹⁵

Графикон 11.1. Индекс економске климе¹⁶, (%)
(десезонирани подаци)

Индекс економске климе у Србији у другом кварталу 2020. године, под утицајем пада активности у свим секторима, а као последица предузетих мера предострожности услед пандемије корона вируса, први пут бележи исподпросечну вредност од 72,4 (просек 100), као и пад у односу на претходни квартал за чак 37,8 п. п. Ово је уједно и највећи регистрован пад, али и најнижа вредност овог индекса од почетка периода обрачуна у Србији. Вредност индекса одражава знатан пад очекивања у свим секторима, највише у сектору услуга, где је забележен пад од 48,2 п. п., и трговине на мало (25,1 п. п.), а затим и у секторима прерађивачке индустрије, са падом од 13,2 п. п., грађевинарства (13,7 п. п.) и потрошње (1,8 п. п.).

Табела 11.1. Индикатори поверења по секторима и индекс економске климе – раст у односу на дугорочни просек, (%)¹⁷

Индикатори поверења	Минимум		Просек	Максимум		2019				2020	
	квартал	вредност		квартал	вредност	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2
Прерађивачка индустрија	Q2 2020	-7,5	4,7	Q1 2015	7,7	5,9	6,3	5,1	6,6	5,7	-7,5
Услуге	Q2 2020	-34,8	8,3	Q2 2016	16,5	15,2	12,8	14,9	13,0	13,4	-34,8
Трговина на мало	Q2 2020	-9,6	9,3	Q4 2019	16,8	13,0	11,0	14,3	16,8	15,5	-9,6
Грађевинарство	Q3 2013	-41,1	-13,0	Q4 2019	6,8	5,8	4,3	6,7	6,8	6,4	-7,3
Потрошачи	Q4 2014	-19,7	-6,3	Q1 2020	9,9	4,8	4,4	8,4	8,8	9,9	8,1
Индекс економске климе	Q2 2020	72,4	100,0	Q4 2019	112,4	111,3	109,6	110,8	112,4	110,2	72,4

¹⁴ Извор: Европска комисија, обрада: Републички завод за статистику.

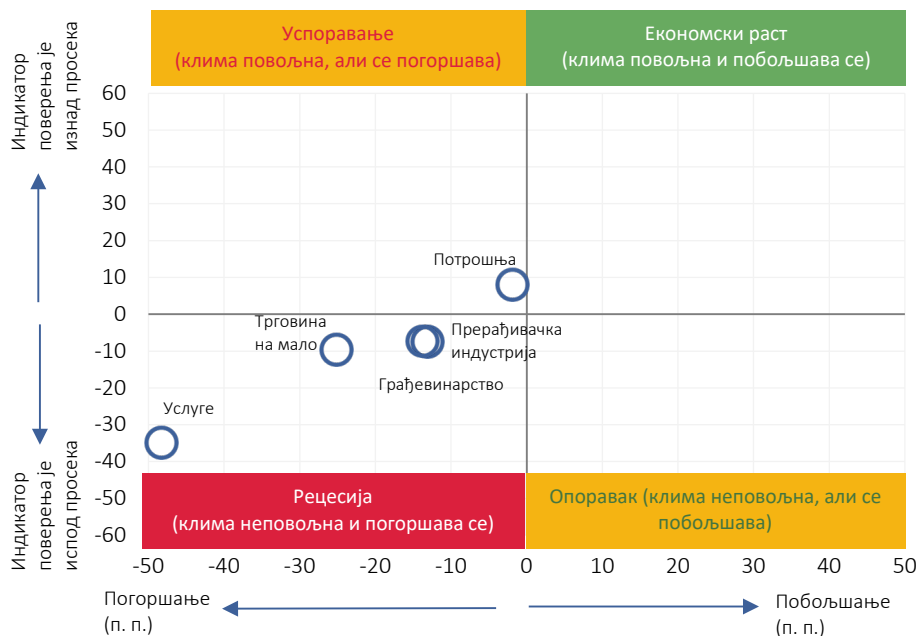
¹⁵ Више о методологији: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/bcs_user_guide_2020_02_en.pdf

¹⁶ Подаци за Индекс економске климе (ESI) ревидирани су у складу са редовним годишњим методолошким прилагођавањима.

¹⁷ Квартални подаци представљају тромесечни просек.

11. Индекс економске климе

Графикон 11.2. Семафор економске климе

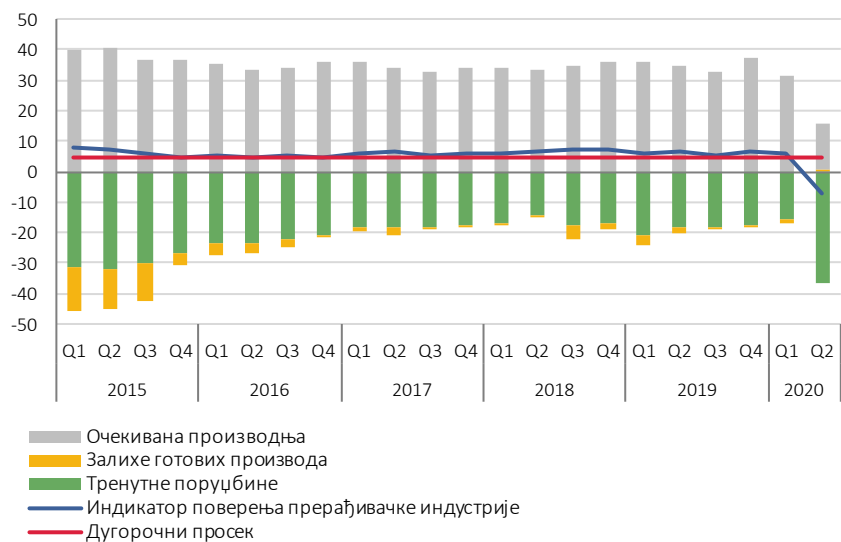

На изразито погоршање економске климе указује и Семафор економске климе, креиран на бази десезонираних индикатора поверења. Семафор показује да су економска очекивања готово свих сектора испод прага хоризонталне осе, односно у фази рецесије, коју карактерише неповољна клима са тенденцијом погоршања. Издваја се једино сектор потрошње, који је у фази успоравања са још увек повољном климом, али и тенденцијом погоршања.

11.2. Индикатор поверења прерађивачке индустрије

Индикатор поверења прерађивачке индустрије укључује одговоре економских субјеката о уговореним поруџбинама, очекиваној производњи и залихама готових производа.

Графикон 11.3. Индикатор поверења прерађивачке индустрије, (%)
(десезонирани подаци)

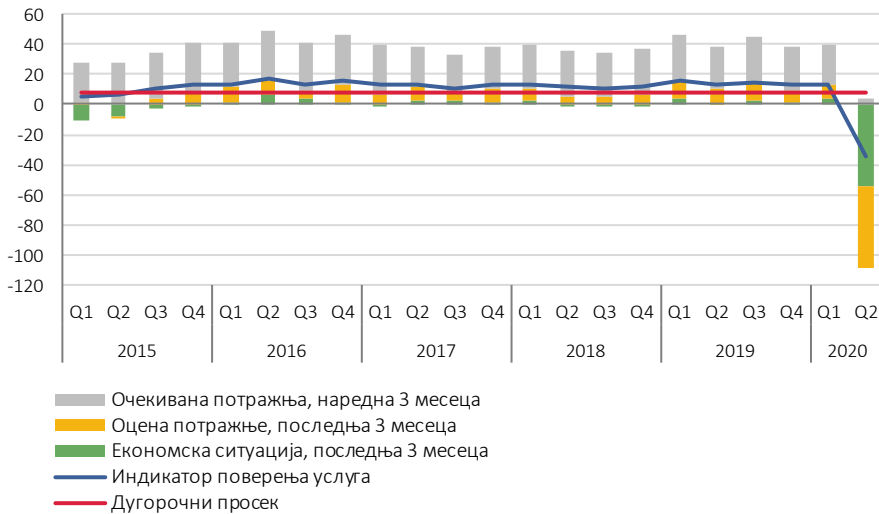
Индикатор поверења прерађивачке индустрије (енгл. *Industry Confidence Indicator – ICI*), након достизања максималне вредности у првом кварталу 2015. (7,7%), варира око нижих вредности, да би у другом кварталу 2020. забележио нагли пад на -7,5%, или 13,2 п. п. мање у односу на претходни квартал, што је 12 п. п. испод дугорочног просека. Пад овог индикатора одражава негативна очекивања привредника, пре свега у погледу оцене тренутних поруџбина (-36,5 или 20,7 п. п. мање у односу на претходни квартал). Такође је забележен пад у сегменту кретања очекиване производње (16,5 п. п.), док оцене у вези са тренутним залихама готових производа са 0,9% бележе незнатан раст од 2 п. п. Оптимизам у сектору прерађивачке индустрије на изврстан начин је „ублажило“ додатно погоршање очекивања у услужном сектору.

11. Индекс економске климе

11.3. Индикатор поверења у сектору услуга

Истраживање у области услужних делатности састоји се од питања о економској ситуацији, текућој и очекиваној потражњи за услугама.

Графикон 11.4. Индикатор поверења услуга, (%)
(десезонирани подаци)

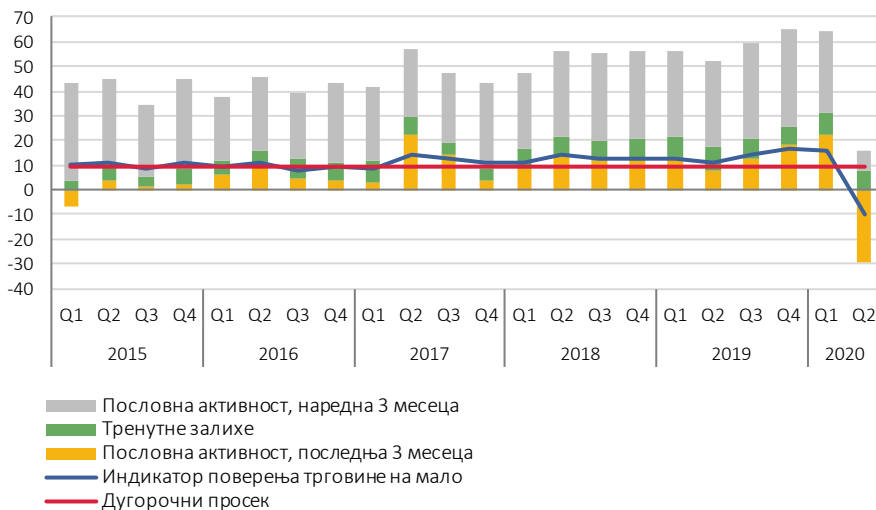
Индикатор поверења услуга (енгл. *Services Confidence Indicator – SCI*), са вредношћу од -34,8% у другом кварталу 2020, опао је за 48,2 п. п. у односу на претходни квартал, при чему је чак 43 п. п. испод дугорочног просека, што иде у прилог чињеници да је управо сектор услуга био највише погођен пандемијом.

Драстичан пад овог индикатора резултат је исказаног песимизма у све три компоненте, највише у погледу оценоу потражње у последњем тромесечју (-63 п. п.), као и економске ситуације (-58 п. п.), а затим и у погледу очекиване потражње (-23 п. п.).

11.4. Индикатор поверења трговине на мало

Истраживање у области трговине на мало састоји се од питања о тренутној и будућој пословној активности предузећа и стању залиха.

Графикон 11.5. Индикатор поверења трговине на мало, (%)
(десезонирани подаци)

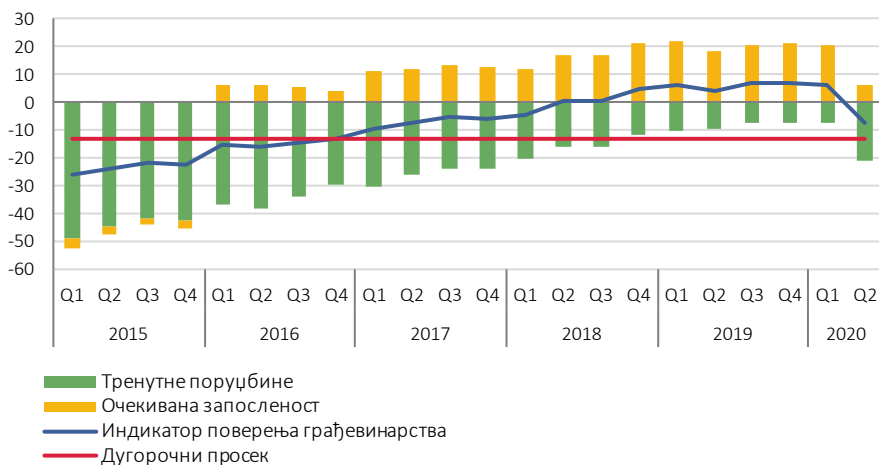
Индикатор поверења трговине на мало (енгл. *Trade Confidence Indicator – TCI*) у другом кварталу 2020. опао је за 25,2 п. п. у односу на претходни квартал, што је скоро 19 п. п. испод дугорочног просека. Пад овог индикатора последица је знатног смањења оптимизма у погледу кретања пословне активности како у претходном тромесечју (-52 п. п.), тако и у наредна три месеца (-25 п. п.), док је оцена тренутних залиха нешто оптимистичнија (-1,5 п. п.).

11. Индекс економске климе

11.5. Индикатор поверења грађевинарства

Истраживање у области грађевинарства састоји се од питања о уговореним поруџбинама и очекиваној запослености.

Графикон 11.6. Индикатор поверења грађевинарства, (%)
(десезонирани подаци)

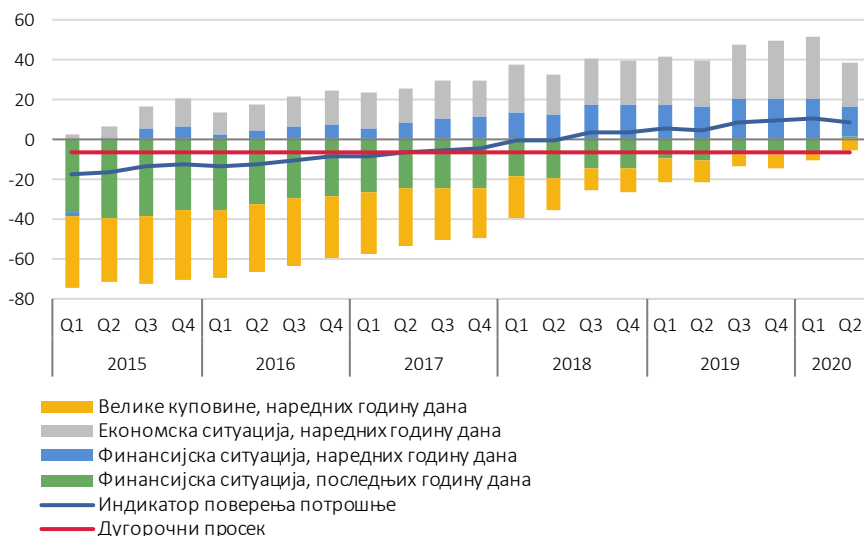

Индикатор поверења грађевинарства (енгл. *Construction Confidence Indicator – CCI*), након запаженог тренда раста у претходном периоду, бележи знатан пад у другом кварталу 2020. (13,8 п. п.), али и даље превазилази дугорочни просек за 5,7 п. п. Пад вредности овог индикатора одржава, пре свега, пад очекивања у области запослености (13,8 п. п.), а затим и додатно продубљивање негативних очекивања у погледу тренутних поруџбина (13,7 п. п.).

11.6. Индикатор поверења потрошача¹⁸

Истраживање о потрошњи становништва састоји се од питања о финансијској ситуацији домаћинства, општој економској ситуацији и очекивањима у вези са већим куповинама.

Графикон 11.7. Индикатор поверења потрошача, (%)
(десезонирани подаци)

Индикатор поверења потрошача (енгл. *Consumer Confidence Indicator – CCI*), са позитивном вредношћу у другом кварталу 2020. од 8,1 и падом од само 1,8 п.п. у односу на претходни квартал, исказао је најнижи ниво песимистичних очекивања. Вредност индикатора одражава, пре свега, раст оптимизма потрошача у погледу финансијске ситуације у претходној години (+8,4 п. п.). Ипак, у прилог чињеници да је криза изазвана пандемијом корона вируса забринула и потрошаче, забележен је знатан пад очекивања у погледу економске ситуације (8,2 п. п.) и финансијске ситуације у наредних годину дана (5,7 п. п.), док је најмањи пад очекивања у погледу планираних већих куповина у наредној години (1,8 п. п.).

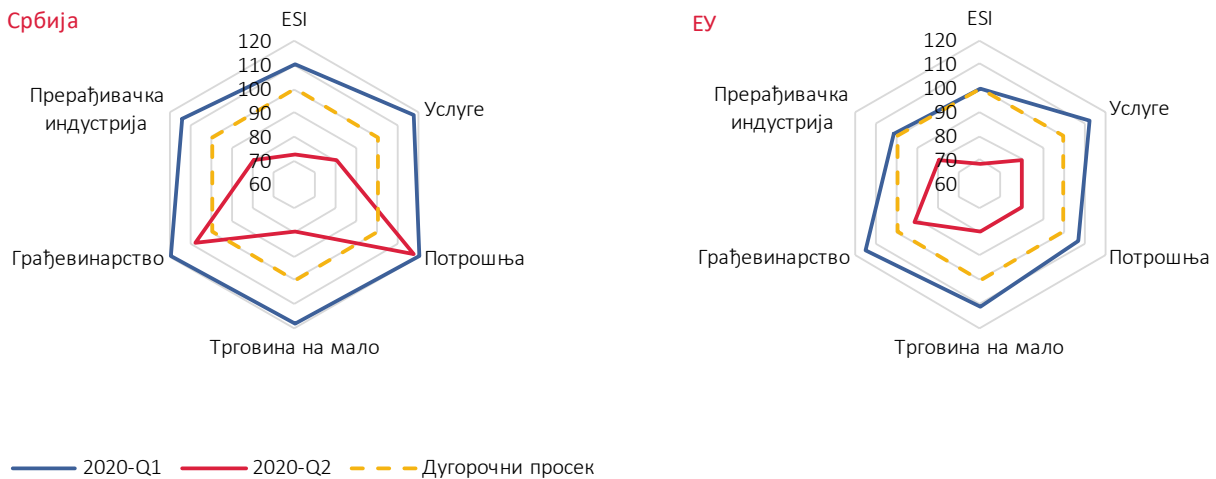
¹⁸ Методологија израчунавања индикатора поверења потрошача је измењена од стране Европске комисије и, у складу с тим, подаци су ревидирани.

11. Индекс економске климе

11.7. Индикатор економске климе у Европској унији

Економска очекивања у земљама чланицама ЕУ знатно су погоршана у другом кварталу 2020. (у односу на претходни квартал), што је узроковало да *ESI* забележи пад за 31,5 п. п. (са вредности 100 на 68,5). Највећи пад очекивања у ЕУ забележен је у секторима услуга (45,5 п. п.), трговине на мало (24 п. п.) и грађевинарства (20,4 п. п.).

Графикон 11.7. Показатељи економске климе

i Како тумачити радар?

Скала радар графикана дефинисана је у интервалу од 60 до 120 (просек = 100). Најновији квартални исходи (II квартал 2020) упоређени су са претходним кварталним исходима (I квартал 2020) и дугорочним просеком (= 100) одговарајуће серије индикатора поверења. Развој удаљен од центра одражава побољшање индикатора поверења, а приближавање центру представља погоршање.

12. Регионалне економске асиметричности

Полазна тачка у сагледавању различитих аспеката регионалних асиметрија је статус градова и општина Србије на основу Уредбе о утврђивању јединствене листе развијености региона и јединица локалне самоуправе за 2014. годину („Службени гласник РС“, број 104/2014). У складу са Уредбом, осим Београдског региона, који нема ниједну општину са статусом неразвијеног подручја, у остала три региона број и величина неразвијених општина изразито варира – Регион Војводине има само једну у групи изразито недовољно развијених (од укупно 46 општина), Регион Јужне и Источне Србије има чак 30 (укупно 53), а у Региону Шумадије и Западне Србије овај статус има 13 од укупно 53 општине. С друге стране, ниједна општина у Региону Војводине нема статус девастиране (девастирана општина је она чији је степен развијености испод 50% републичког просека – погледати Речник термина), у Региону Шумадије и Западне Србије овај статус имају три општине, а у Југоисточном региону чак њих 16.

Неуједначен економски раст у Србији последњих деценија допринео је продубљивању већ постојећих територијалних неједнакости. Регионална поларизација присутна је на неколико нивоа – неразвијено подручје, развијени центар и недовољно развијена периферија. Регионалне неравномерности – изражене преко економских, социјалних, демографских и инфраструктурних индикатора – одражавају карактеристике економског и друштвеног система земље.

• Бруто домаћи производ

Регионални бруто домаћи производ представља примарни статистички индикатор за мерење економских перформанси региона и ефикасности регионалних политика и програма усмерених на редукцију јаза између региона.

Од укупног БДП-а у 2018. години, посматрано на нивоу НСТЈ 2 региона, највише је остварено у Београдском региону (41%), затим у Региону Војводине (26%), Региону Шумадије и Западне Србије (19%) и Региону Јужне и Источне Србије (14%).

Ако се има у виду да Београдски регион обухвата 3,7% простора на коме живи 24% становника Србије, јасно је да је уједно реч о региону са највећим БДП-ом по становнику (1 240 000 динара по становнику, односно 70,8% више у односу на републички просек, или скоро три пута више у односу на Регион Јужне и Источне Србије). Остали региони бележе исподпросечне вредности БДП-а по становнику, и то Регион Војводине -2,9%, Регион Шумадије и Западне Србије -32,7% и Регион Јужне и Источне Србије -34,4%.

• Просечне зараде

Ниво развијености региона, мерен просечним зарадама без пореза и доприноса, креће се у размери 1,5 : 1, при чему су највише зараде забележене у Београдском региону, спрам Региона Шумадије и Западне Србије, са најнижим зарадама. Просечна зарада без пореза и доприноса у првих шест месеци 2020. године у Београдском региону је износила 73 277 динара или 124% просека Републике Србије (59 222 динара), у Региону Војводине је незнатно испод републичког просека (56 285 динара или 95% републичког просека), док су Регион Јужне и Источне Србије и Регион Шумадије и Западне Србије остварили око 87% националног нивоа (52 125 динара и 50 307 динара, респективно). У свим регионима просечна зарада бележи раст у односу на претходну годину, а највеће апсолутно и релативно повећање остварено је у Региону Војводине (5 236 динара или 10,3%).

У 61 општини су просечне зараде без пореза и доприноса биле испод 80% просека Републике, односно у појединим београдским општинама просечна зарада је била више него дупло већа у односу на општину Бојник (са најнижом просечном зарадом – 41 110 динара). Такође, на зачељу лествице налазе се и општине Власотинце са зарадом у просеку од 41 878 динара, као и Гаџин Хан (41 715) и Врањска Бања (41 655).

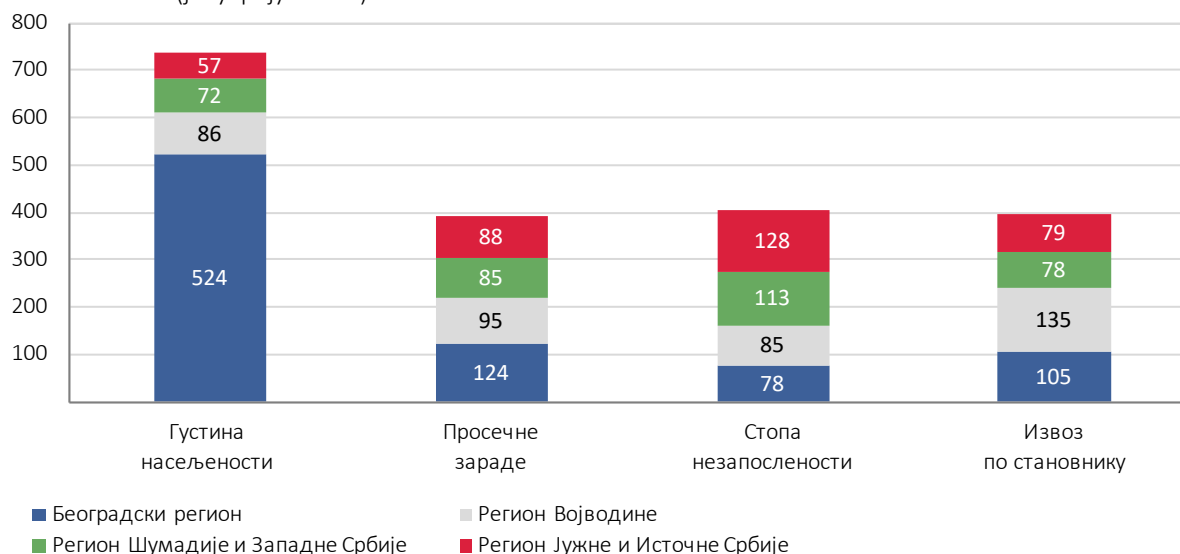
• Тржиште рада

Корелација стопе незапослености и степена развијености региона веома је висока, па, у складу с тим, Регион Јужне и Источне Србије, са вредношћу стопе незапослености од 11% у периоду јануар–јун 2020. године, за 29% превазилази просек Србије (који износи 8,5%), насупрот Београдском региону, где је стопа незапослености најнижа (6,6%, односно 22% испод националног просека). Такође, када је посредни стопа запослености, предњачи Београдски регион, са стопом од 51,7% или 7% изнад просека Србије, док је у Региону Јужне и Источне Србије забележена најнижа стопа – 45,2% или 6,9% испод републичког просека.

12. Регионалне економске асиметричности

У периоду јануар–јун 2020. године, Регион Војводине и Београдски регион партиципирани су са по 26% у укупној запослености, док у укупној незапослености предњачи Регион Шумадије и Западне Србије, са 32%, у односу на Београдски регион, са 20% учешћа (према Анкети о радној снази). У Региону Шумадије и Западне Србије ради 28% запослених Србије, али је зато у овом региону забележена и скоро трећина укупно незапослених. Регион Јужне и Источне Србије у укупној запослености Србије учествује са 20%, а у укупној незапослености са 26%.

Графикон 12.1. Диспропорције на нивоу региона у Србији (%) (ниво РС = 100%)
(јануар–јун 2020)

• Извозна активност

За разлику од других показатеља, у периоду јануар–јун 2020. године, Београдски регион нема примат у укупном извозу Србије (учешће 26%), пре свега због доминантности услуга у београдској економији (од којих се већина услуга пласира на домаћем, а не на међународном тржишту). Регион Војводине предњачи са учешћем у извозу од 35,9%, затим следе Регион Шумадије и Западне Србије (21,4%) и Регион Јужне и Источне Србије (17%). Извоз по становнику одсликава регионалне асиметричности – Регион Војводине, са извозом по становнику од 1 519 евра, за 35% је виши од републичког просека и скоро двоструко превазилази вредност извоза по становнику Региона Шумадије и Западне Србије (879 евра), који је за 22% нижи од републичког просека.

• Демографска структура

Према последњим расположивим подацима за 2019. годину, густина насељености у Београдском региону је 6,7 пута виша од просечне густине насељености у Републици Србији, док је у Региону Јужне и Источне Србије забележена најнижа густина насељености – 28% испод републичког просека. Иако сви региони релативно уједначено партиципирају у укупној популацији Србије, унутаррегионалне разлике су знатно израженије. Тако је, на пример, у осам градова Региона Војводине концентрисано више од половине становништва Региона (53,4%). Међутим, популациона неравномерност је најизраженија у друга два региона: Регион Шумадије и Западне Србије има десет градова у којима живи 55% укупног становништва Региона, док у 13 неразвијених општина живи свега 13%. Овај однос је још израженији у Региону Јужне и Источне Србије, у којем у девет градова живи 56% популације, док у чак 30 неразвијених општина живи тек 31% становништва. Поред тога, због економских миграција, број становника Београдског региона константно расте (за 2,2% између 2011. и 2019. године), док број становника у остала три региона опада. То истовремено значи да ће разлике у густини насељености додатно расти, јер насељеност у Региону Јужне и Источне Србије постаје све разупоренија, док у Београдском региону постаје све гушћа.

12. Регионалне економске асиметричности

• Саобраћајна инфраструктура

У Републици Србији постоје велике регионалне и унутаррегионалне разлике у погледу инфраструктурне опремљености (саобраћајне, телекомуникационе и водопривредне, односно пратеће супраструктуре). Кроз квалитет путева, телекомуникација и савремених услова становања, разлике се, пре свега, манифестују кроз неразвијено јужно подручје и развијенији север Србије. Незадовољавајуће стање путне мреже нарочито је изражено код општинских (локалних) путева, неопходних за свакодневно функционисање, развој и активирање општина и насеља. На ово нам јасно указује податак да је у 38 општина¹⁹ учешће локалних путева са савременим коловозом испод просека, док седам општина бележи учешће испод 20%, и то су управо неразвијена и девастирана подручја која се суочавају са највећим развојним проблемима. Такође, стопа обнављања аутомобила (број први пут регистрованих аутомобила у односу на укупан број регистрованих аутомобила), као показатељ социоекономских неједнакости на регионалном нивоу, у 2019. варира од 7,4 у Региону Јужне и Источне Србије до 10,3 у Београдском региону, где је регистровано свако треће путничко возило. Број први пут регистрованих аутомобила, у поређењу са бројем становника у периоду јануар–јун 2020. године, одражава сличан однос тако што Београдски регион предњачи у односу на просек Србије за 35% насупрот Региону Јужне и Источне Србије, са свега 75% националног просека.

Регионална асиметричност је сагледана кроз однос екстремних (највиших и најнижих) вредности кључних индикатора. На пример, највећа густина насељености је забележена у Београду и девет пута превазилази густину насељености у Региону Јужне и Источне Србије, где је најнижа (табела 12.1).

Табела 12.1. Екстремне вредности индикатора регионалне асиметричности (јануар–јун 2020)

Индикатори	Густина насељености, km ² , 2018	БДП/ст., 2018	Просечне нето зараде	Стопа незапослености	Извоз по становнику	Демографско пражњење, 2011–2019
Екстремне вредности (највиша : најнижа)	9 : 1	2,6 : 1	1,5 : 1	1,7 : 1	1,8 : 1	(-7,6) : (+2,2)
	Београдски регион: Регион Јужне и Источне Србије	Београдски регион: Регион Јужне и Источне Србије	Београдски регион: Регион Шумадије и Западне Србије	Регион Јужне и Источне Србије: Београдски регион	Регион Војводине: Регион Шумадије и Западне Србије	Регион Јужне и Источне Србије: Београдски регион

Табела 12.2. Индикатори развијености региона Србије (НСТЈ 2) (ниво РС = 100%)

	2018				2019				2020	
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2
Београдски регион										
Просечне зараде у динарима	122,0	121,6	122,3	123,1	124,5	124,0	123,9	123,9	124,0	123,5
Стопа запослености	106,0	106,0	103,3	106,1	106,1	106,7	102,8	105,2	109,0	104,1
Стопа незапослености	89,9	84,9	90,3	77,5	82,6	74,8	80,0	78,4	73,2	83,6
Извоз по становнику у еврима	109,7	111,0	110,8	110,1	109,1	109,9	105,5	101,1	100,1	111,1
Број први пут регистрованих путничких аутомобила на 1 000 становника	133,5	146,5	132,3	132,2	134,5	147,6	134,9	132,1	131,6	138,3
Регион Војводине										
Просечне зараде у динарима	94,7	94,8	94,9	94,9	94,1	94,5	94,7	95,2	95,2	94,9
Стопа запослености	99,1	99,0	99,6	99,8	100,0	96,7	99,6	99,2	97,7	97,5
Стопа незапослености	87,2	84,0	69,9	86,8	85,1	95,1	86,3	81,4	86,6	82,2
Извоз по становнику у еврима	125,3	127,0	131,9	136,3	131,3	125,6	131,7	137,0	134,4	135,1
Број први пут регистрованих путничких аутомобила на 1 000 становника	96,8	91,9	94,1	98,3	97,6	88,9	89,9	94,4	95,1	91,8

¹⁹ Подаци се односе на 2018. годину.

12. Регионалне економске асиметричности

Табела 12.2. Индикатори развијености региона Србије (НСТЈ 2) (ниво РС = 100%)

	2018				2019				2020	
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2
Регион Шумадије и Западне Србије										
Просечне зараде у динарима	86,6	86,9	86,6	86,0	85,0	85,2	85,5	85,3	84,8	85,1
Стопа запослености	101,3	101,0	103,7	100,4	99,4	101,6	102,2	101,0	101,4	102,3
Стопа незапослености	105,4	105,9	110,6	114,7	114,0	107,8	111,6	111,3	118,6	106,8
Извоз по становнику у еврима	85,0	87,0	79,3	76,7	78,0	81,5	77,4	78,5	81,0	74,3
Број први пут регистрованих путничких аутомобила на 1 000 становника	94,3	88,7	94,0	92,6	91,99	88,6	95,0	93,6	94,9	93,9
Регион Јужне и Источне Србије										
Просечне зараде у динарима	89,0	89,5	88,8	88,2	87,9	88,2	88,0	87,3	87,6	88,4
Стопа запослености	92,0	93,2	92,3	92,8	93,5	94,3	94,8	93,8	90,8	95,6
Стопа незапослености	123,6	131,1	134,5	123,3	122,3	123,3	126,3	132,0	126,8	131,5
Извоз по становнику у еврима	76,9	70,5	74,7	73,2	78,7	80,2	83,2	80,0	81,2	76,3
Број први пут регистрованих путничких аутомобила на 1 000 становника	72,3	71,0	77,9	72,8	72,6	73,1	77,8	77,5	75,5	73,8

Речник термина

Класификација региона и јединица локалне самоуправе (општина) према Уредби. Уредбом је утврђена јединствена листа развијености региона (који су, према степену развијености, разврстани у развијене и недовољно развијене регионе) и општина, разврстаних у четири групе и девастирана подручја. У првој групи су општине чији је степен развијености изнад републичког просека, у другој општине са степеном развијености у распону од 80% до 100% републичког просека, трећој припадају недовољно развијене општине, чији је степен развијености у распону од 60% до 80% републичког просека, док су у четвртој групи изразито недовољно развијене општине, чији је степен развијености испод 60% републичког просека.

Девастирана подручја су општине из четврте групе чији је степен развијености испод 50% републичког просека (на основу података органа надлежног за послове статистике и финансија). Разврставање региона врши се на основу вредности БДП-а по становнику у региону у односу на републички просек, за референтни период. Развијени региони су региони који остварују вредност БДП-а изнад вредности републичког просека (Београдски регион и Регион Војводине). Недовољно развијени региони су региони у којима је вредност БДП-а испод вредности републичког просека (Регион Шумадије и Западне Србије и Регион Јужне и Источне Србије). Такође, статус недовољно развијеног региона има Регион Косово и Метохија.

Демографско пражњење је појам који осликава природни и механички одлив становништва у одређеном географском или административном подручју.

Одсек за комуникацију и информисање
Тел.: 011/24-01-284
Имејл: stat@stat.gov.rs

Библиотека
Тел.: 011/24-12-922, лок. 251
Имејл: biblioteka@stat.gov.rs

Број страна: 69
Тираж: 40

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

311

ТРЕНДОВИ / Републички завод за статистику ; одговара
Миладин Ковачевић. - 2004 (март) - . - Београд : Републички
завод за статистику, 2004- (Београд : Републички завод
за статистику). - 27 cm

Тромесечно. - Је nastavak: Ekonomski trend = ISSN 0354-1401
ISSN 1820-1148 = Трендови - Република Србија. Републички
завод за Статистику
COBISS.SR-ID 114642700

Q2

ТРЕНДОВИ 2020 - II КВАРТАЛ

МАКРОЕКОНОМСКЕ ПРОГНОЗЕ

БРУТО ДОМАЋИ ПРОИЗВОД

ИНДУСТРИЈСКА ПРОИЗВОДЊА

ГРАЂЕВИНАРСТВО

СПОЉНА ТРГОВИНА

УНУТРАШЊА ТРГОВИНА

ЦЕНЕ

ТРЖИШТЕ РАДА

ЗАРАДЕ

ТУРИЗАМ

ИНДЕКС ЕКОНОМСКЕ КЛИМЕ

РЕГИОНАЛНЕ ЕКОНОМСКЕ АСИМЕТРИЧНОСТИ